

Η εργασία υποβάλλεται για τη μερική κάλυψη των απαιτήσεων με στόχο την απόκτηση
του διπλώματος

ΜΠΣ «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ & ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ»

από

το Πανεπιστήμιο Πειραιώς

*Τα σχέδια δεν είναι τίποτα,
ο σχεδιασμός είναι τα πάντα.*

Dwight D. Eisenhower

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε αποκλειστικά και μόνο για την απόκτηση του τίτλου του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην «Οικονομική & Επιχειρησιακή Στρατηγική» του Τμήματος Οικονομικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

Η επιλογή του θέματος έγινε με γνώμονα το παρόν αντικείμενο εργασίας μου (τραπεζικός υπάλληλος), σε συνδυασμό με το αντίστοιχο των προπτυχιακών μου σπουδών στο Τμήμα Οικονομικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Πειραιώς. Πρόκειται για ένα καθημερινό ζήτημα που αφορά σε όλους τους καταναλωτές που έχουν συνάψει πελατειακή σχέση με τραπεζικά ιδρύματα. Μέσα από αυτήν τη μελέτη, ο αναγνώστης θα μπορέσει να αντιληφθεί τι πραγματικά συμβαίνει και τι θα έπρεπε, βάσει κοινοτικών οδηγιών και διατάξεων, να ισχύει, ιδίως στη χώρα μας, σχετικά με τις διατραπεζικές προμήθειες.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Γιαννέλη Δημήτριο, τόσο για τη συμβολή του στην επιλογή του θέματος, όσο και για το συμβουλευτικό του ρόλο και την υπομονετική του καθοδήγηση καθ' όλη τη διάρκεια, από την έναρξη της συγγραφής έως και την περάτωση της εργασίας αυτής.

Τέλος, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου, όχι μόνο για την ηθική συμπαράστασή της κατά την περίοδο εκπόνησης της συγκεκριμένης εργασίας, αλλά και για την καθολική στήριξή της από την αρχή του εν λόγω Μεταπτυχιακού Προγράμματος.

Περιεχόμενα

Γλωσσάριο	- 4 -
Πρόλογος	- 5 -
Εισαγωγή : Οι Τραπεζικές Υπηρεσίες	- 8 -
Κεφάλαιο 1 : Οι Διατραπεζικές Προμήθειες	- 11 -
1.1. Πώς προκύπτουν οι Διατραπεζικές Προμήθειες;.....	- 11 -
1.2. Έννοια & Πλαίσιο των Διατραπεζικών Προμηθειών	- 13 -
1.3. Οι Αγορές με Δύο Πλατφόρμες	- 16 -
Κεφάλαιο 2 : Οι Εξελίξεις στην Ευρώπη	- 19 -
2.1. Αποφάσεις – Ορόσημα της ΕΕ	- 19 -
2.1.1. Η Απόφαση VISA International (VISA II)	- 20 -
2.1.2. Η Απόφαση MasterCard	- 23 -
2.2. Καθορισμός των ΠΔΠ σε Μηδενικό Επίπεδο	- 26 -
2.3. Πιθανή Αστοχία στην Αγορά.....	- 31 -
2.4. Πορίσματα Τομεακής Έρευνας	- 32 -
2.4.1. Σημαντικές Αποκλίσεις σε Προμήθειες για Κάρτες στην Ε.Ε.	- 34 -
2.4.2. Διαρθρωτικά Εμπόδια σε Δίκτυα Καρτών Πληρωμών	- 35 -
2.4.3. Ρυθμίσεις Σχετικές με Πρόσβαση και Διακυβέρνηση.....	- 36 -
2.4.4. Κανόνες Δικτύου και Προμήθειες Μελών	- 37 -
2.4.5. Προτιμησιακές Διμερείς Συμφωνίες για Τέλη	- 38 -
Κεφάλαιο 3 : Το Ζήτημα των Διατραπεζικών Προμηθειών εκτός Ε.Ε.	- 40 -
3.1. Διατραπεζικές Προμήθειες & Δίκτυα Πιστωτικών Καρτών	- 40 -
3.1.1. Αυστραλία	- 40 -
3.1.2. ΗΠΑ	- 42 -
3.1.2.1. Η Υπόθεση Visa – MasterCard	- 42 -
3.1.2.2. Η Περίπτωση της NaBanco.....	- 45 -

3.2.	Διατραπεζικές Προμήθειες & Δίκτυα ΑΤΜ	- 48 -
3.2.1.	Αποφάσεις NaBanco & First Texas	- 48 -
3.2.2.	Το Φαινόμενο των Προσαυξήσεων (Υπερχρεώσεων)	- 50 -
3.3.	Επαναξιολόγηση των Αποφάσεων NaBanco & First Texas.....	- 53 -
Κεφάλαιο 4 : Η Κατάσταση στην Ελλάδα		- 64 -
4.1.	Επιτροπή Ανταγωνισμού – Αποστολή & Αρμοδιότητες.....	- 64 -
4.2.	Τι Ίσχυε στη Χώρα μας	- 67 -
4.3.	Η Υπόθεση των Διατραπεζικών Προμηθειών	- 69 -
4.4.	Αποφάσεις Ε.Α. & Δεσμεύσεις Τραπεζών	- 72 -
4.5.	Επιχειρηματολογία Τραπεζών & Εναρμόνιση.....	- 79 -
Κεφάλαιο 5 : Συμπεράσματα & Προτάσεις		- 81 -
5.1.	Η Συμβολή του SEPA.....	- 81 -
5.2.	Ποιοι Καταναλωτές Βλάπτονται από τις ΠΔΠ;.....	- 83 -
5.3.	Τι Πρέπει να Γίνει;.....	- 85 -
5.4.	Ρυθμιστική Προσέγγιση.....	- 88 -
5.5.	Ενημέρωση Καταναλωτών	- 92 -
Επίλογος		- 94 -
Παράρτημα		- 97 -
Βιβλιογραφία		- 100 -

Γλωσσάριο

ATM	:	Αυτόματη Ταμειολογιστική Μηχανή (Automated Transaction Machine)
Γ.Δ.Α.	:	Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού
ΔΣ	:	Διοικητικό Συμβούλιο
ΕΕ	:	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
ΕΕΤ	:	Ελληνική Ένωση Τραπεζών
ΕΚΤ	:	Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
ΕΟΧ	:	Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος
ΕΣΣΕΕ	:	Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου
Ε.Α.	:	Επιτροπή Ανταγωνισμού
Ε.Ε.	:	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΗΠΑ	:	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΠΔΠ (MIF	:	Πολυμερείς Διατραπεζικές Προμήθειες Multilateral Interchange Fees)
ΣυνθΕΚ	:	Συνθήκη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΧΥΕ (MSC	:	Χρέωση Υπηρεσίας των Εμπόρων Merchant Service Charge)
PJSC	:	Parliamentary Joint Statutory Committee
SEPA	:	Single Euro Payments Area

Πρόλογος

Σκοπός της παρούσης μελέτης είναι να βοηθήσει τους αναγνώστες να κατανοήσουν στο μέγιστο δυνατό βαθμό και να αντιληφθούν τη σημασία και την ορθότητα, ή μη των λεγόμενων διατραπεζικών προμηθειών, ήτοι των επιπλέον επιβαρύνσεων που συνεπάγεται για τους ίδιους η σχέση τους με τα διάφορα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Μάλιστα, η κατάλληλη ρύθμιση των εν λόγω προμηθειών από το Δίκαιο του Ανταγωνισμού αποτελεί πρόκληση κι έχει πυροδοτήσει έντονο προβληματισμό, διαφωνίες και αντιπαραθέσεις τα τελευταία χρόνια μεταξύ ακαδημαϊκών, νομικών και οικονομολόγων.

Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια των θερινών του διακοπών, ένας καταναλωτής μπορεί να χρειαστεί κάποια επιπλέον χρήματα, τα οποία θα πρέπει να «τραβήξει» από ΑΤΜ της τράπεζας που τον εξυπηρετεί κι έχει εκδώσει προς αυτόν τη σχετική κάρτα ανάληψης μετρητών. Ωστόσο, εάν στη συγκεκριμένη περιοχή το συγκεκριμένο τραπεζικό ίδρυμα δεν λειτουργεί ΑΤΜ ή ούτε καν υποκατάστημα, ο καταναλωτής θα αναγκαστεί να χρησιμοποιήσει το ΑΤΜ μιας άλλης τράπεζας. Αυτή η κίνηση, όμως, επιφέρει μια επιβάρυνση για τον εν λόγω καταναλωτή, λόγω του ότι χρησιμοποιεί κάρτα διαφορετικού τραπεζικού ιδρύματος στο συγκεκριμένο ΑΤΜ. Στην ουσία, δηλαδή, ο καταναλωτής «τιμωρείται» επειδή η τράπεζα με την οποία έχει συνάψει πελατειακή σχέση δεν διαθέτει μέσο εξυπηρέτησης στη συγκεκριμένη ευρύτερη περιοχή, αντί να «τιμωρείται» η ίδια η τράπεζα για την ανεπάρκεια της γεωγραφικής της κάλυψης.

Για το λόγο αυτόν, η παρούσα μελέτη έχει δομηθεί με τρόπο τέτοιο, ώστε να διευκολύνει το αναγνωστικό κοινό στην προσέγγιση του αντικείμενου των διατραπεζικών προμηθειών, την ομαλή εξοικείωσή του με αυτό και την άνευ

δυσκολιών εκ μέρους του παρακολούθηση και κατανόηση του θέματος στη συνέχεια του συγγράμματος.

Καταρχήν, της ανάλυσης του κυρίου θέματος προηγείται ένα εισαγωγικό κεφάλαιο, όπου ερχόμαστε σε μια πρώτη επαφή με τον τραπεζικό τομέα, τις συνθήκες ανταγωνισμού σε αυτόν, και τις λιανικές τραπεζικές υπηρεσίες. Εν συνεχεία, στο πρώτο κεφάλαιο του παρόντος αναλύεται εκτενώς ο όρος των διατραπεζικών προμηθειών, οι συνιστώσες του και το πλαίσιο λειτουργίας του. Στο δεύτερο κεφάλαιο, έπεται σχολιασμός των δύο σημαντικότερων επί του θέματος αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής («η Επιτροπή») και του αντίκτυπού τους στον χρηματοπιστωτικό τομέα, σε συνδυασμό με τα αποτελέσματα της τομεακής έρευνας για τις λιανικές τραπεζικές υπηρεσίες. Προχωρώντας στο τρίτο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στο θέμα των διατραπεζικών προμηθειών κι εκτός των ευρωπαϊκών συνόρων, στην Αυστραλία και τις ΗΠΑ, όπου γίνεται μνεία σε παρόμοιες κι εξίσου σημαντικές υποθέσεις. Ακόμη, στο τέταρτο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης, ακολουθεί μια συνοπτική καταγραφή της ισχύουσας κατάστασης στον ελληνικό χώρο, συμπεριλαμβανομένων των πιο πρόσφατων εξελίξεων. Τέλος, το πέμπτο κεφάλαιο καταγράφει τα συμπεράσματα τα οποία εξήχθησαν από αυτήν την εργασία και παραθέτει ιδέες-προτάσεις για τη βελτίωση των προοπτικών και οριζόντων αναφορικά με το μέλλον των συνθηκών ανταγωνισμού στους κόλπους του πιο ανταγωνιστικού, ταχίστως κι ευρέως ανεπτυγμένου τομέα στην οικονομία της χώρας μας.

Ήδη, από το 1992, όταν το ζήτημα των διατραπεζικών προμηθειών τράβηξε για πρώτη φορά την προσοχή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ύστερα από καταγγελίες εμπόρων κατά των διασυνοριακών διατραπεζικών προμηθειών και μετά την απόφαση-ορόσημο Visa II το 2002, έχουν εκδοθεί πολλές αποφάσεις από Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού κι έχουν διεξαχθεί πολλές επίσημες έρευνες στον αντίστοιχο τομέα

αγοράς (sector inquiries), τόσο σε κοινοτικό¹, όσο και σε εθνικό² επίπεδο. Ο προβληματισμός αυτός αναζωπυρώθηκε όταν η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εξέδωσε την απόφαση “MasterCard” το Δεκέμβριο του 2007 και κίνησε επίσημες διαδικασίες κατά της Visa Europe Limited το Μάρτιο του 2008.

Παρόλα αυτά, κι ενώ κανείς θα περίμενε ότι, έπειτα από 16 χρόνια συζητήσεων, αποφάσεων, καταγγελιών, ενστάσεων κι ερευνών, οι Αρχές Ανταγωνισμού θα είχαν μια ξεκάθαρη ιδέα για την κατάλληλη αντιμετώπιση των διατραπεζικών προμηθειών, δεν είναι υπερβολή να ισχυριστεί κανείς ότι, κατά το μεγαλύτερο μέρος, βρισκόμαστε ακόμη στο σκοτάδι.

¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Δελτίο Τύπου IP/07/114, Competition: *Commission sector inquiry finds major competition barriers in retail banking* (January 1, 2007), διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/114&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en> .

² Βλ. ενδεικτικά Ουγγρική Επιτροπή Ανταγωνισμού, Δελτίο Τύπου: «*Έρευνα Τραπεζικού Τομέα*», (5 Φεβρουαρίου 2007), διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.gvh.hu/gvh/alpha?do=2&st=2&pg=154&m129_doc=4413 .

Εισαγωγή : Οι Τραπεζικές Υπηρεσίες

Το τραπεζικό σύστημα λειτουργεί σήμερα σε ένα απελευθερωμένο και ανταγωνιστικότερο, πλέον, περιβάλλον. Οι σημαντικές εξελίξεις στο διεθνή χρηματοπιστωτικό τομέα και η υποχρέωση υιοθέτησης από το εκάστοτε Εθνικό Δίκαιο της κοινοτικής νομοθεσίας, είχαν ως αποτέλεσμα τη σταδιακή άρση των πάσης φύσεως περιορισμών.

Είναι εμφανές, άλλωστε, ότι η παρουσία των τραπεζικών ιδρυμάτων αυξάνει την αποτελεσματικότητα της οικονομίας. Το κράτος και η κοινωνία, σε γενικές γραμμές, έχουν συμφέρον από τις υπηρεσίες που παρέχουν τα ιδρύματα αυτά γιατί, σε άλλη περίπτωση, π.χ. πτώχευσης, θα υπήρχαν αρνητικές επιπτώσεις τόσο στις εταιρείες όσο και στους ιδιώτες.

Οι λιανικές χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες αποτελούν μέρος της καθημερινής ζωής των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Περιλαμβάνουν τους προσωπικούς τραπεζικούς λογαριασμούς, τις πληρωμές, τα προσωπικά δάνεια, τις υποθήκες, τις αποταμιεύσεις, τις συντάξεις, τις επενδύσεις και ορισμένα ασφαλιστικά προϊόντα. Διευκολύνουν τη συμμετοχή των πολιτών στην οικονομία, παρέχοντάς τους τη δυνατότητα για μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και, παράλληλα, τους προστατεύουν από απρόβλεπτες καταστάσεις.

Τα τελευταία χρόνια καταβλήθηκαν μεγάλες προσπάθειες για τη δημιουργία της ενιαίας αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών στην Ε.Ε., πλην, όμως, η ενοποίηση των λιανικών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών φαίνεται να μην έχει ακόμη αξιοποιήσει τις προσφερόμενες δυνατότητες. Για παράδειγμα, ένα από τα οφέλη της ενιαίας αγοράς θα πρέπει να είναι ο μεγαλύτερος ανταγωνισμός. Ωστόσο, σε ορισμένες αγορές, ο ανταγωνισμός δεν είναι ουσιαστικός, ιδιαίτερα σε τομείς όπως οι πληρωμές και οι τραπεζικές εργασίες, γεγονός που μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να μη μπορούν οι

καταναλωτές να επωφεληθούν από υψηλής ποιότητας ή φθηνότερες υπηρεσίες που προσφέρονται σε κάποια άλλη χώρα της Ε.Ε. Εάν δεν καταβληθούν περισσότερες προσπάθειες, οι ευρωπαϊκές χρηματοπιστωτικές αγορές θα εξακολουθήσουν, κατά πάσα πιθανότητα, να είναι κατακερματισμένες.

Σύμφωνα με την ΕΕ, η πολυπόθητη ενοποίηση των αγορών λιανικών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών μπορεί να επιτευχθεί:

- διασφαλίζοντας ότι οι υπαγόμενες σε κατάλληλες κανονιστικές ρυθμίσεις, ανοικτές αγορές και ο έντονος ανταγωνισμός θα προσφέρουν προϊόντα, τα οποία ικανοποιούν τις ανάγκες των καταναλωτών, παρέχοντας ευρείες δυνατότητες επιλογής, αξία και ποιότητα,
- ενισχύοντας την εμπιστοσύνη των καταναλωτών, μέσω της διασφάλισης ότι οι καταναλωτές προστατεύονται καταλλήλως και οι παρέχοντες χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες διαθέτουν οικονομική ευρωστία και αξιοπιστία,
- δίνοντας στους καταναλωτές τη δυνατότητα να λαμβάνουν ορθές αποφάσεις, ανάλογα με τις ισχύουσες χρηματοοικονομικές συνθήκες.

Οι τραπεζικές υπηρεσίες αποτελούν μια ειδική περίπτωση, υπό την έννοια ότι η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ των τραπεζών και των πελατών τους μπορεί να αποδυναμώσει την παρόρμηση του καταναλωτή να κινητοποιήσει τους μηχανισμούς ανταγωνισμού· αυξάνει, επίσης, την ισχύ των επιχειρήσεων στην αγορά, γεγονός το οποίο, σε ορισμένες περιπτώσεις, καθορίζει υψηλότερες τιμές. Το πρόβλημα είναι ότι, εκμεταλλευόμενες αυτήν τη θέση ισχύος, οι τράπεζες μπορούν να λάβουν εμπορικά μέτρα, τα οποία καθιστούν δαπανηρή για τους πελάτες τη λήξη της σχέσης συνεργασίας τους με την τράπεζα ή τα οποία δυσχεραίνουν την ικανότητα του πελάτη να κατανοήσει και να συγκρίνει τα χαρακτηριστικά και τις τιμές των προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρονται στην αγορά.

Το γεγονός ότι σε αυτήν την ίδια αγορά υπάρχουν πολλοί κάτοχοι τρεχούμενων λογαριασμών που διαθέτουν ελάχιστη ή καμία, απολύτως, πληροφόρηση, φαίνεται ότι έχει επιτρέψει στον τραπεζικό κλάδο, σε ορισμένες χώρες, να επωφεληθεί από αυτήν την ασυμμετρία της πληροφόρησης.

Για το λόγο αυτόν είναι σαφώς σημαντική η κινητοποίηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την ενίσχυση των πρωτοβουλιών χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης. Μέσα από προγράμματα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης κι ενίσχυση της διαφάνειας μπορεί επίσης να αυξηθεί η κινητικότητα της ζήτησης, μεταβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο το σημερινό ισοζύγιο μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, το οποίο αποτελεί τυπικό χαρακτηριστικό της αγοράς τραπεζικών υπηρεσιών.

Είναι σημαντικό να μην αποτρέπεται και να μην παρεμποδίζεται, με κανέναν τρόπο, η μεταστροφή των καταναλωτών σε άλλους παρόχους. Μια αγορά, με καλά ενημερωμένους και κινητικούς καταναλωτές, ωθεί τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε ανταγωνισμό, προκειμένου να τους προσελκύσουν και να εξασφαλίσουν την αφοσίωσή τους.

Κεφάλαιο 1 : Οι Διατραπεζικές Προμήθειες

1.1. Πώς προκύπτουν οι Διατραπεζικές Προμήθειες;

Τα συστήματα καρτών πληρωμών δίνουν τη δυνατότητα στους καταναλωτές να χρησιμοποιούν (και στις επιχειρήσεις να αποδέχονται) τις κάρτες ως μέσον πληρωμής. Τα συστήματα καρτών πληρωμής, όπως η MasterCard και η Visa, περιλαμβάνουν ένα δίκτυο πολλών χιλιάδων τραπεζών μελών στην Ευρώπη και είναι σε θέση να προσφέρουν προϊόντα πιστωτικών και χρεωστικών καρτών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε όλο το δίκτυο για εγχώριες και διασυνοριακές αγορές.

Στο πλαίσιο των συστημάτων αυτών, παρατηρήθηκε ότι λίγοι μόνο καταναλωτές συνειδητοποιούν το πραγματικό κόστος για την παροχή των εκάστοτε υπηρεσιών. Τα «εμφανή» έξοδα, όπως η ετήσια συνδρομή για τη χρησιμοποίηση της κάρτας μας, οι συναλλαγματικές επιβαρύνσεις για τη χρήση της κάρτας στο εξωτερικό ή οι αποπληρωμές τόκων τις οποίες οφείλουμε (π.χ. με κάποια πιστωτική κάρτα), είναι γνωστά όταν χρησιμοποιούμε την πιστωτική διευκόλυνση. Υπάρχουν, ωστόσο, τα «άδηλα» έξοδα τα οποία δεν γνωρίζουν πολλοί καταναλωτές. Τα εν λόγω έξοδα είναι «κρυμμένα» στη λιανική τιμή του προϊόντος που έχουμε αγοράσει και είναι αποτέλεσμα ενός μηχανισμού τιμολόγησης ο οποίος είναι γνωστός στους ενδιαφερόμενους κύκλους ως «**διατραπεζικές προμήθειες**»³.

Οι «διατραπεζικές προμήθειες» συμφωνούνται συλλογικά από τα μέλη ενός οργανισμού καρτών πληρωμής κι έχουν, γενικά, εμπιστευτικό χαρακτήρα. Για κάθε αγορά με κάρτα πληρωμής Visa ή MasterCard, οι τράπεζες χρεώνουν τους εμπόρους με

³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ενημερωτικά Δελτία για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες: *FIN-FOCUS* Αριθ. 3 – Μάιος 2007, σελ.4, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://ec.europa.eu/internal_market/finservices-retail/docs/finfocus/finfocus3/finfocus3_el.pdf.

μία διατραπεζική προμήθεια που έχει συμφωνηθεί σε συλλογικό επίπεδο, η οποία προσομοιώνεται με ένα είδος «φόρου» επί των πωλήσεων.

Για τις τράπεζες μέλη των συστημάτων αυτών, οι εν λόγω αφανείς επιβαρύνσεις παρουσιάζουν το πλεονέκτημα ότι αποκρύπτεται το πραγματικό κόστος των καρτών πληρωμής που επιβαρύνει, σε τελευταία ανάλυση, τόσο εκείνους που χρησιμοποιούν μετρητά όσο και τους χρήστες καρτών. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι άδηλες αυτές επιβαρύνσεις χρησιμοποιούνται επίσης για να επιδοτήσουν τις εκπτώσεις και τις διάφορες πριμοδοτήσεις (όπως δωρεάν αεροπορικά μίλια), που προσφέρονται από τις τράπεζες μέλη των συστημάτων στους χρήστες πιστωτικών καρτών. Ο κλάδος των καρτών πληρωμής προβάλλει πολλούς λόγους για να αιτιολογήσει την ύπαρξη των διατραπεζικών προμηθειών. Η Επιτροπή διεξήγαγε τομεακή έρευνα⁴ προκειμένου να διερευνήσει τις διατραπεζικές προμήθειες και άλλα ζητήματα που προκαλούν ανησυχίες από πλευράς ανταγωνισμού στον κλάδο των καρτών πληρωμής.

Η τομεακή έρευνα έχει δείξει ότι, μέχρι πρότινος, τα ευρωπαϊκά συστήματα καρτών πληρωμής, όπως Bancontact/Mr. Cash στο Βέλγιο, PIN στις Κάτω Χώρες, Pankkikortti στη Φινλανδία, Dankort στη Δανία, Bancomat στο Λουξεμβούργο και BAX στη Νορβηγία, λειτουργούν χωρίς διατραπεζικές προμήθειες και τόσο οι καταναλωτές όσο και οι επιχειρήσεις επωφελούνται από χαμηλές επιβαρύνσεις στις χώρες αυτές. Η κατάσταση αυτή πρόκειται, όμως, πιθανώς να αλλάξει.

Στην προοπτική του SEPA (Ενιαίος Χώρος Πληρωμών σε Ευρώ), οι κάρτες πληρωμών πρέπει να γίνουν «SEPA συμβατές». Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να επιτευχθεί αυτό: οι τράπεζες μπορούν (i) να συνδυάσουν το λογότυπο Visa/MasterCard

⁴ Η τομεακή έρευνα είναι ένα μέσο με το οποίο η Επιτροπή μπορεί να λάβει αναλυτικές πληροφορίες για κάποια συγκεκριμένη αγορά, προκειμένου να κατανοήσει τα εμπόδια για τον ανταγωνισμό στην εν λόγω αγορά. Η Επιτροπή αποφασίζει να διεξαγάγει τομεακή έρευνα εάν υπάρχουν φόβοι ότι ο ανταγωνισμός δεν λειτουργεί όπως θα έπρεπε.

με μια εγχώρια χρεωστική κάρτα, αυτό καλείται «συνδυασμένη χρήση σημάτων»· (ii) να δημιουργήσουν συμμαχία μεταξύ εγχώριων συστημάτων χρεωστικών καρτών προκειμένου να επιτρέψουν τη διασυνοριακή χρήση των καρτών αυτών και (iii) να καταργήσουν πλήρως τα εγχώρια συστήματα χρεωστικών καρτών, προκειμένου να τα αντικαταστήσουν είτε με Visa είτε με MasterCard. Φαίνεται ότι, μέχρι τώρα, οι τράπεζες τείνουν να προτιμούν την τελευταία επιλογή.

Υπάρχει, επομένως, κίνδυνος οι τράπεζες να χρησιμοποιούν τη διαδικασία του SEPA προκειμένου να αιτιολογήσουν τις αυξήσεις των επιβαρύνσεων που, αφενός, δεν συνδέονται με το SEPA και, αφετέρου, δεν είναι αναγκαίες για την επίτευξη μιας εσωτερικής αγοράς πληρωμών μέσω καρτών. Οι τράπεζες μπορούν, ειδικότερα, να χρησιμοποιήσουν τη δημιουργία του SEPA ως πρόφαση για να δικαιολογήσουν την καθιέρωση «διατραπεζικών προμηθειών», που μπορούν να οδηγήσουν σε αύξηση των λιανικών τιμών. Οι καταναλωτές του Benelux και των σκανδιναβικών χωρών θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί όσον αφορά τις εξελίξεις στο πεδίο αυτό κατά τους επόμενους μήνες ή τα επόμενα χρόνια.

1.2. Έννοια & Πλαίσιο των Διατραπεζικών Προμηθειών

Σήμερα, η αγορά καρτών στην Ευρώπη παρουσιάζει μεγάλο βαθμό κατακερματισμού σε εθνικό επίπεδο. Υπάρχουν πολλά τετραμερή και τριμερή εθνικά συστήματα. Τα τετραμερή συστήματα περιλαμβάνουν τις τράπεζες που εκδίδουν κάρτες για κατόχους καρτών, τις τράπεζες που αποδέχονται τις συναλλαγές με κάρτα για τους εμπόρους, καθώς και τους ίδιους τους κατόχους καρτών και τους εμπόρους (υπάρχουν επίσης δυνατότητες έμμεσης συμμετοχής που δεν περιγράφονται εδώ). Αυτά διαφέρουν από τα τριμερή συστήματα στα οποία, εκτός από τους κατόχους καρτών και

τους εμπόρους, μετέχουν εταιρίες που εκδίδουν κάρτες και αποδέχονται τις πληρωμές με κάρτα.

Οι Διατραπεζικές Προμήθειες συναντώνται στα «ανοικτά» ή «τετραμερή» συστήματα καρτών (open/four-party card payment systems), που αποτελούνται από τράπεζες που έχουν συνδεθεί συμβατικά για το σκοπό αυτόν. Πρόκειται για ένα ποσό που καταβάλλει η τράπεζα που έχει συμβληθεί με έναν έμπορο για την αποδοχή της κάρτας «X», στην τράπεζα που εξέδωσε την κάρτα «X» στον καταναλωτή, για κάθε συναλλαγή που αυτός κάνει με αυτήν την κάρτα. Αντιθέτως, τα «μονομερή» ή «κλειστά» συστήματα (unitary/closed card payment systems) δεν έχουν διατραπεζικές προμήθειες καθαυτές, αλλά χρεώνουν ευθέως τους εμπόρους και τους κατόχους καρτών, καθορίζοντας μονομερώς την τιμή για κάθε ομάδα.

Στα ανοικτά συστήματα, η τράπεζα που εξυπηρετεί τον έμπορο ονομάζεται «αποκτώσα» (acquirer) ή, σπανίως, «εκκαθαριστής καρτών», ενώ αυτή που εξυπηρετεί τον χρήστη της κάρτας «εκδότρια» (issuer). Η διατραπεζική προμήθεια καθορίζεται με μια συμφωνία μεταξύ των εκδοτριών και των αποκτωσών τραπεζών. Στα συστήματα μεγάλης κλίμακας συμμετέχει μεγάλος αριθμός εκδοτριών και αποκτωσών σε αυτές τις συμφωνίες και οι προμήθειες που προκύπτουν καλούνται «Πολυμερείς Διατραπεζικές Προμήθειες» (Multilateral Interchange Fees). Οι προβληματισμοί για τον ανταγωνισμό ξεκινούν σε αυτό ακριβώς το σημείο, καθώς μια τέτοια συμφωνία είναι φαινομενικά μια οριζόντια συμφωνία μεταξύ ανταγωνιστών, ως προς μια συγκεκριμένη «τιμή», κάτι που οι αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού, γενικώς, καταδικάζουν. Παρόλα αυτά, το γεγονός ότι τα συστήματα καρτών είναι μια αγορά με δύο πλατφόρμες (two-sided platform market) διαφοροποιεί πολλούς παράγοντες ως προς τις συνήθειες υποθέσεις και αξιολογήσεις του ανταγωνισμού, καθώς οι ιδιαιτερότητες που υπάρχουν σε μια τέτοια

αγορά υποχρεώνουν τις Αρχές του ανταγωνισμού να αντιμετωπίζουν τις διατραπεζικές προμήθειες από μια καινούρια και διαφορετική οπτική.

Τα τετραμερή συστήματα καρτών υποδιαιρούνται σε δύο κατηγορίες:

(i) Τα *εθνικά τετραμερή συστήματα*, που εξυπηρετούν τις εθνικές αγορές. Στη ζώνη του ευρώ υπάρχει ένα, τουλάχιστον, εθνικό σύστημα καρτών ανά χώρα (π.χ. το Cartes Bancaires στη Γαλλία, το Electronic Cash στη Γερμανία και το COGEBAN στην Ιταλία, ενώ η Ισπανία είναι ειδική περίπτωση, αφού εκεί λειτουργούν τρία εθνικά συστήματα). Τα εθνικά συστήματα καρτών ανήκουν, κυρίως, στις τράπεζες, άμεσα ή έμμεσα. Οι κάρτες που εκδίδονται στο πλαίσιο εθνικών συστημάτων μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνο εντός της χώρας έκδοσης, με ελάχιστο αριθμών εξαιρέσεων. Σε σχετικά λίγες χώρες, εθνικές χρεωστικές κάρτες εκδίδονται από τη Visa (Visa Electron ή V-Pay) και τη MasterCard (Maestro), αλλά αυτό παρατηρείται περισσότερο στην περίπτωση των πιστωτικών καρτών. Για το λόγο αυτό, ο κατακερματισμός της αγοράς καρτών σε εθνικά συστήματα αφορά περισσότερο στην αγορά χρεωστικών καρτών, παρά την αγορά πιστωτικών καρτών.

(ii) Τα *διεθνή τετραμερή συστήματα* καρτών, δηλαδή η Visa και η MasterCard, χρησιμοποιούνται για διασυνοριακές πληρωμές εντός ή εκτός της ζώνης του ευρώ. Στις περιπτώσεις αυτές, τα εθνικά συστήματα καρτών συμπράττουν με τα διεθνή συστήματα καρτών, γεγονός που σημαίνει ότι οι κάρτες φέρουν και τις δύο επωνυμίες. Όταν ο κάτοχος κάρτας εκτελεί πληρωμή στη χώρα έκδοσης της κάρτας, ενεργοποιείται η εθνική επωνυμία, ενώ όταν ο κάτοχος κάρτας εκτελεί πληρωμή σε άλλη χώρα εκτός της χώρας έκδοσης, ενεργοποιείται η διεθνής επωνυμία. Μέχρι πρόσφατα, η Visa και η MasterCard ήταν ενώσεις μελών και ανήκαν σε τράπεζες. Όμως, η MasterCard εισήχθη στο χρηματιστήριο, ενώ η Visa είχε ανακοινώσει επίσης παρόμοιες προθέσεις (αν και η Visa Europe θα διατηρήσει τη δομή ένωσης μελών).

1.3. Οι Αγορές με Δύο Πλατφόρμες

Τα τετραμερή (ή «ανοικτά») συστήματα καρτών λειτουργούν ως συμπράξεις τραπεζών. Κάθε σύμπραξη οργανώνει το αντίστοιχο σύστημα, θέτει τους κανόνες λειτουργίας της, καθορίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των τραπεζών-μελών, προωθεί το σήμα, και τελικά καθορίζει την διατραπεζική προμήθεια που οι αποκτώσες πληρώνουν στις εκδότριες. Παρά το γεγονός ότι υπάρχουν συγκεκριμένοι κανόνες από τους οποίους οι τράπεζες-μέλη δεν μπορούν να αποκλίνουν, οι τελευταίες είναι ελεύθερες να ανταγωνίζονται η μία την άλλη ως προς τις χρεώσεις τους στους κατόχους καρτών, ή τις χρεώσεις τους στους εμπόρους, το ύψος του επιτοκίου και άλλες παραμέτρους των υπηρεσιών που προσφέρουν.

Η δομή της αγοράς στην οποία λειτουργούν αυτά τα συστήματα είναι πολύ ιδιαίτερη: δεν υπάρχει μόνο μία ομάδα πελατών στην οποία το σύστημα προσφέρει τις υπηρεσίες του, αλλά αντίθετα δύο διαφορετικές αλλά αλληλοεξαρτώμενες ομάδες, δηλαδή οι χρήστες καρτών και οι έμποροι. Η αξία του συστήματος αυξάνεται όσο περισσότεροι πελάτες από κάθε ομάδα συμμετέχουν σε αυτό: το σύστημα καρτών αποκτά μεγαλύτερη αξία για τους κατόχους καρτών όσο περισσότεροι έμποροι αποδέχονται την κάρτα τους και οι έμποροι θεωρούν ένα συγκεκριμένο σύστημα πολυτιμότερο όσο περισσότεροι πελάτες χρησιμοποιούν την αντίστοιχη κάρτα για τις συναλλαγές τους. Με άλλα λόγια, οι καταναλωτές θα επιλέξουν να έχουν και να χρησιμοποιούν μια συγκεκριμένη κάρτα, εάν γνωρίζουν ότι θα έχουν τη δυνατότητα να πληρώσουν με αυτή σε μεγάλο αριθμό καταστημάτων και, αντίστοιχα, οι έμποροι θα επιλέξουν να αποδεχθούν μια συγκεκριμένη κάρτα, αν υπάρχει μεγάλος αριθμός πελατών που προτιμά να τη χρησιμοποιεί για τις πληρωμές του. Για την ακρίβεια, το σύστημα παρουσιάζει δικτυακά φαινόμενα (network effects) ή «αποτελέσματα θετικής ανάδρασης» (positive-feedback effects) και, συνεπώς, η επιτυχία του θα εξαρτηθεί από

την ικανότητα της σύμπραξης να συντονίσει τη ζήτηση αυτών των αλληλοεξαρτωμένων πελατειακών ομάδων και να εσωτερικεύσει τις έμμεσες εξωτερικότητες (indirect externalities).

Ένα άλλο κρίσιμο οικονομικό χαρακτηριστικό της βιομηχανίας των καρτών είναι ότι υπάρχει κοινή αλληλοεξαρτώμενη ζήτηση για τις υπηρεσίες των καρτών από τους καταναλωτές και τους εμπόρους. Μια συναλλαγή με κάρτα εκτελείται μόνο αν και ο καταναλωτής και ο έμπορος συμμετέχουν στο σύστημα και, επιπλέον, εάν επιλέξουν να χρησιμοποιήσουν το συγκεκριμένο σύστημα για να εκτελέσουν μια συναλλαγή. Όπως ο κάτοχος της κάρτας δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει την κάρτα του αν ο έμπορος δεν την αποδέχεται, έτσι και ο έμπορος δεν μπορεί να επωφεληθεί από το σύστημα αν ο πελάτης δεν κατέχει και δεν επιλέξει να χρησιμοποιήσει κάρτα για τις αγορές του. Με άλλα λόγια, η ζήτηση από τη μια ομάδα δεν μπορεί να ικανοποιηθεί χωρίς ζήτηση και από την άλλη. Δεδομένης αυτής της κοινής ζήτησης και του κοινού οφέλους για τις υπηρεσίες πληρωμών, ένα σύστημα έχει τη δυνατότητα να αναλάβει το κόστος του και να επιτύχει κέρδος μόνο με ένα συγκεκριμένο συνδυασμό εμπόρων και κατόχων κάρτας.

Οι αγορές που παρουσιάζουν τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά έχουν ονομαστεί στην οικονομική θεωρία ως «αγορές δύο πλευρών» (two-sided markets), ή «αγορές με πλατφόρμες δύο πλευρών» (markets with two-sided platforms). Η αλληλεξάρτηση ανάμεσα στις δύο αυτές πλατφόρμες της αγοράς επηρεάζει σημαντικά τον καθορισμό των τιμών του συστήματος. Για την ακρίβεια, κατά τον καθορισμό της τιμής για τη μια πλευρά της αγοράς, ο προμηθευτής θα πρέπει να λάβει υπόψη του το έμμεσο αποτέλεσμα που αυτή θα έχει στην άλλη πλευρά της αγοράς και να υπολογίσει αντίστοιχα ποια είναι η τιμή εκείνη που θα μεγιστοποιήσει το κέρδος για το προϊόν (profit-maximizing price). Το επίπεδο τιμής που μεγιστοποιεί το κέρδος εξαρτάται,

κυρίως, από το κόστος των υπηρεσιών και για τις δύο ομάδες, την ευαισθησία τιμής (price sensitivity) κάθε ομάδας και τα έμμεσα δικτυακά φαινόμενα (indirect network effects) μεταξύ των δύο αυτών ομάδων. Αντίστοιχα, η δομή της τιμής που μεγιστοποιεί το κέρδος περιλαμβάνει, γενικώς, το κόστος, την ελαστικότητα της ζήτησης και τα δικτυακά φαινόμενα μεταξύ των δύο πλευρών της αγοράς. Λόγω αυτών των ιδιαιτεροτήτων, πολλές φορές ο τρόπος καθορισμού των τιμών σε αγορές δύο πλατφόρμων είναι ιδιαίτερα ασύμμετρος, με τη μία ομάδα πελατών να χρεώνεται κοντά στο οριακό κόστος ή ακόμα και κάτω από αυτό, και με την άλλη να επιβαρύνεται σχεδόν με το σύνολο του κόστους για τις υπηρεσίες που παρέχονται και στις δύο ομάδες. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι τελικός σκοπός είναι να επιτευχθεί η κατάλληλη ισορροπία μεταξύ των δύο πλατφόρμων της αγοράς, δηλαδή να συγκεντρωθούν αρκετά μέλη και μάλιστα στη σωστή αναλογία, ώστε να αυξηθεί η συνολική αξία του συστήματος προς όφελος και των δύο ομάδων. Αν η μια πλευρά της αγοράς δεν εκπροσωπείται αρκετά, είναι λογικό να χαμηλώσει η τιμή για αυτήν την ομάδα (που κατά πάσα πιθανότητα είναι πιο ευαίσθητη ως προς τις τιμές), προκειμένου να συγκεντρωθούν περισσότεροι πελάτες και να αυξηθεί η βάση της. Αυτό λογικά θα έχει ως αποτέλεσμα να χρεωθεί η άλλη ομάδα περισσότερο (η οποία κατά πάσα πιθανότητα δεν είναι τόσο ευαίσθητη ως προς τις τιμές), αλλά τελικά θα αυξηθεί η συνολική αξία του συστήματος λόγω των εγγενών δικτυακών φαινομένων. Συνεπώς, μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο βέλτιστος καθορισμός τιμής σε αυτές τις αγορές επιτυγχάνεται με αυτό που είναι γνωστό στην οικονομική θεωρία ως «σταυροειδής χρηματοδότηση» (cross-subsidization) από τη μία πλατφόρμα της αγοράς προς την άλλη – χωρίς, όμως, αυτό να συνεπάγεται απαραίτητα την ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης ή έλλειψης ανταγωνισμού.

Κεφάλαιο 2 : Οι Εξελίξεις στην Ευρώπη

2.1. Αποφάσεις – Ορόσημα της ΕΕ

Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού κλάδου καρτών πληρωμής διακινούνται ποσά ύψους € 1,35 τρισ. ετησίως, γεγονός που επιτρέπει στις τράπεζες να εισπράττουν, σύμφωνα με υπολογισμούς, προμήθειες € 25 δισ. Ο κλάδος των καρτών πληρωμής χαρακτηρίζεται από υψηλή συγκέντρωση, στοιχείο που εξασφαλίζει υψηλές προμήθειες και κέρδη.

Στον κλάδο των καρτών πληρωμής υπάρχουν δύο τύποι δικτύων με διαφορετικούς στόχους. Υπάρχουν οι πλατφόρμες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα (not-for-profit associations) και οι πλατφόρμες κερδοσκοπικού χαρακτήρα (proprietary platforms). Μια πλατφόρμα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα έχει ως στόχο τη μεγιστοποίηση του όγκου των συναλλαγών μεταξύ των δύο τελικών χρηστών. Τέτοιου τύπου πλατφόρμας αποτελούν η Visa και η MasterCard, δύο ιδιωτικές εταιρίες που εκτιμάται ότι διαθέτουν περισσότερες από 8.000 τράπεζες μέλη ανά τον κόσμο.

Οι κανόνες που διέπουν τη λειτουργία των δικτύων, συμπεριλαμβανομένου του δυοπωλίου Visa-MasterCard και των εθνικών συστημάτων πληρωμών με κάρτα που εφαρμόζουν οι κυριότερες εθνικές τράπεζες, προκαλούν προβλήματα ανταγωνισμού. Τόσο η Visa όσο και η MasterCard κατηγορήθηκαν ότι αποτελούν στην πραγματικότητα μία και μόνη οντότητα, δημιουργώντας έτσι συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού και ασκώντας περιοριστικές εμπορικές πρακτικές σε πολλές κοινοτικές χώρες, μέσω της εφαρμογής των διατραπεζικών τους προμηθειών. Αυτές οι προμήθειες δεν θεωρούνται από μόνες τους παράνομες. Ωστόσο, το δίκτυο κατηγορήθηκε – κι επίσημα, κιόλας, από την αρμόδια για τον Ανταγωνισμό Ευρωπαϊά Επίτροπο Neelie Kroes – ότι δημιουργεί προβλήματα κι εμπόδια στον ανταγωνισμό μεταξύ των τραπεζών, διογκώνει το κόστος αποδοχής των καρτών πληρωμής από τους εμπόρους

και, τέλος, αυξάνει τις τιμές προϊόντων και υπηρεσιών για τους καταναλωτές. Μάλιστα, σύμφωνα με τις κατηγορίες, τις οποίες οι δύο εταιρείες αρνούσαν, και οι δύο πιστωτικές κάρτες ελέγχονται από την ίδια ομάδα τραπεζών, κατέχοντας με αυτόν τον τρόπο συντριπτικό μερίδιο της αγοράς. Επίσης, υποστηριζόταν η άποψη ότι οι κανόνες που είχαν υιοθετήσει οι δύο οργανισμοί, ουσιαστικά, δεν επέτρεπαν στις τράπεζες που συνεργάζονται μαζί τους να συνεργαστούν με άλλα δίκτυα πιστωτικών καρτών, όπως η American Express και η κάρτα Discover της Morgan Stanley Dean Witter & Co. Αποτέλεσμα ήταν να περιορίζεται η δυνατότητα επιλογής των καταναλωτών.

Στη συνέχεια του παρόντος κεφαλαίου και στις αμέσως επόμενες ενότητες, θα αναφερθούμε στις δύο αποφάσεις-σταθμούς της Επιτροπής στις αντίστοιχες πολύκροτες υποθέσεις των διατραπεζικών προμηθειών των δύο παραπάνω εταιρειών κολοσσών (Visa, MasterCard). Μάλιστα, θα επεκταθούμε στον απόηχο αυτών των αποφάσεων (κριτική, προβληματισμοί, προτάσεις, αντιδράσεις) στη διεθνή σκηνή, και όχι μόνο, καθώς και στις τελευταίες και πιο πρόσφατες εξελίξεις.

2.1.1. Η Απόφαση VISA International (VISA II)

Η πρώτη σημαντική Κοινοτική απόφαση, Visa II⁵, έκανε σαφές ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν ήταν ικανοποιημένη με τις ΠΔΠ (MIF), καθώς έκρινε ότι είχαν αρνητικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό μεταξύ των τραπεζών στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (ΕΟΧ). Καθώς στο δεδομένο χρονικό σημείο (2002) δεν υπήρχαν επαρκείς αποδείξεις ή στοιχεία που να καταδεικνύουν επακριβώς τη φύση και το μέγεθος αυτής της υποτιθέμενης «ζημίας» στον ανταγωνισμό, η Επιτροπή υιοθέτησε μια μάλλον ήπια στάση απέναντι στις ΠΔΠ. Παρότι θεώρησε ότι οι ΠΔΠ αποτελούσαν, ουσιαστικά, μια

⁵ Case No. COMP/29.373 – VISA International – Multilateral Interchange Fee, 2002 O.J. (L318) 17 [Visa II], διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002D0914:RO:NOT>.

συμφωνία επί της τιμής που περιόριζε τον ανταγωνισμό και παραβίαζε το άρθρο 81(1) ΣυνθΕΚ εκ του αποτελέσματος, έκανε δεκτούς τους ισχυρισμούς αποτελεσματικότητας της Visa και της παραχώρησε την εξαίρεση του άρθρου 81(3) ΣυνθΕΚ, υπό τον όρο ότι η Visa θα μείωνε το επίπεδο των ΠΔΠ και θα τις καθόριζε βάσει του κόστους των εκδοτριών τραπεζών.

Συγκεκριμένα, η Επιτροπή δέχθηκε ότι η συμφωνία των ΠΔΠ προωθούσε ένα διεθνές σύστημα πληρωμών ευρείας κλίμακας με θετικές εξωτερικότητες δικτύου (positive network externalities), ότι ωφελούσε τόσο τους εμπόρους⁶ όσο και τους κατόχους⁷ καρτών, και ότι ήταν απαραίτητη για την αποτελεσματικότητα του συστήματος (αν όχι για την ύπαρξή του), καθώς επέτρεπε στις εκδότριες να αναλαμβάνουν το κόστος των υπηρεσιών που παρείχαν στους εμπόρους, ακόμα και χωρίς να υπάρχει συμβατική σχέση μεταξύ τους. Τέλος, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το καθαρό αποτέλεσμα της συμφωνίας επί των ΠΔΠ δεν απέκλειε τον ανταγωνισμό ούτε μεταξύ των εκδοτριών, εφόσον αυτές μπορούσαν να καθορίζουν ελεύθερα τις χρεώσεις προς τους πελάτες τους (κατόχους κάρτας), ούτε μεταξύ των αποκτωσών, εφόσον οι ΠΔΠ ήταν ένα μόνο συστατικό της Χρέωσης Υπηρεσίας των Εμπόρων (Merchant Service Charge – MSC) και, συνεπώς, οι αποκτώσες τράπεζες μπορούσαν να ανταγωνίζονται σε όλα τα υπόλοιπα συστατικά της ΧΥΕ. Συνεπώς, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι πληρούνταν και οι τέσσερις προϋποθέσεις του Άρθρου 81(3) ΣυνθΕΚ.

⁶ Ωφελούσε τους εμπόρους επειδή οι ΠΔΠ δεν θα μπορούσαν να υπερβούν ένα συγκεκριμένο όριο, που αντιστοιχούσε στο κόστος των υπηρεσιών που παρείχε η εκδότρια προς άμεσο ή έμμεσο όφελος των εμπόρων.

⁷ Ωφελούσε τους κατόχους καρτών επειδή έδινε κίνητρα σε περισσότερους εμπόρους να αποδεχθούν την κάρτα Visa, και μπορούσε ακόμη να οδηγήσει σε χαμηλότερες τιμές λιανικής λόγω της μείωσης του κόστους των εμπόρων.

Στις 31 Δεκεμβρίου 2007, η παραπάνω εξαίρεση του ά. 81(3) ΣυνθΕΚ έληξε. Στις 26 Μαρτίου 2008 η Επιτροπή ανακοίνωσε ότι έχει ξεκινήσει επίσημες διαδικασίες κατά της Visa Europe Ltd «σε σχέση με τις πολυμερείς διατραπεζικές της προμήθειες (ΠΔΠ) για τις διασυνοριακές συναλλαγές στα σημεία πώλησης εντός του ΕΟΧ με τη χρήση των καταναλωτικών καρτών πληρωμής Visa, και τον “Κανόνα-Αποδοχής-Όλων-Των-Καρτών” (Honour-All-Cards-Rule) όπως αυτός εφαρμόζεται στις συναλλαγές αυτές. Οι διαδικασίες αυτές έχουν ως σκοπό να διαπιστωθεί αν οι πρακτικές αυτές συνιστούν παραβιάσεις του Άρθρου 81 της Συνθήκης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και του Άρθρου 53 της Συνθήκης ΕΟΧ, που απαγορεύουν τις περιοριστικές επιχειρηματικές πρακτικές όπως τον καθορισμό των τιμών⁸.» Είναι πολύ αμφίβολο, έως απίθανο, να μην εκδώσει η Επιτροπή μια νέα απόφαση επί των παρουσών ΠΔΠ της Visa, δεδομένου ότι από το 2002 που εξέδωσε την πρώτη της απόφαση έως την ανακοίνωση αυτή, είχε στη διάθεσή της όλο το χρόνο για να διεξάγει έρευνες και να συλλέξει στοιχεία για τις παρούσες και δυνητικές επιπτώσεις των ΠΔΠ στην αγορά, καθώς και πληροφορίες για τη λειτουργία άλλων ανοικτών συστημάτων καρτών σε εθνικές αγορές, κάποια από τα οποία λειτουργούν χωρίς ΠΔΠ.

⁸ Δελτίο Τύπου MEMO/08/170, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Antitrust: Commission initiates formal proceedings against Visa Europe Limited (Mar. 26, 2008), διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/08/170&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> .

2.1.2. Η Απόφαση MasterCard

Ένας ακόμη λόγος ανησυχίας για τη Visa Europe είναι το νομικό προηγούμενο που δημιούργησε η απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην υπόθεση MasterCard⁹, και η οποία εκδόθηκε λίγο πριν από την ανακοίνωση της Επιτροπής για τη Visa Europe.

Οι ΠΔΠ της MasterCard είναι μια επιβάρυνση που επιβάλλεται για κάθε πληρωμή σε εμπορικό κατάστημα λιανικής πώλησης. Η επιβάρυνση αυτή κυμαίνεται μεταξύ 0,4% της αξίας της συναλλαγής, προσαυξημένου κατά €0,05, και 1,05%, προσαυξημένου κατά €0,05, για τις πληρωμές με τις χρεωστικές κάρτες Maestro και μεταξύ 0,80% και 1,20% για τις συναλλαγές με τις πιστωτικές κάρτες "καταναλωτή" της MasterCard. Η προμήθεια εισπράττεται από την τράπεζα του πελάτη (εκδότη) και χρεώνεται στην τράπεζα του εμπόρου (αποδέκτη), η οποία λαμβάνει υπόψη της αυτό το στοιχείο κόστους στις τιμές που εφαρμόζει έναντι των εμπόρων. Η ΠΔΠ της MasterCard εφαρμόζεται στο σύνολο, σχεδόν, των διασυνοριακών πληρωμών με κάρτα στις χώρες του ΕΟΧ και στις εγχώριες πληρωμές με κάρτα στο Βέλγιο, την Ιρλανδία, την Ιταλία, την Τσεχική Δημοκρατία, τη Λετονία, το Λουξεμβούργο, τη Μάλτα και την Ελλάδα. Το 45% περίπου όλων των καρτών πληρωμής στον ΕΟΧ φέρουν το λογότυπο MasterCard ή Maestro, και οι κάρτες MasterCard είναι αποδεκτές στο 85% περίπου των επιχειρήσεων που δέχονται χρεωστικές κάρτες στις χώρες του ΕΟΧ.

Σε μια εκτενή και λεπτομερέστατη απόφαση, η Επιτροπή απέρριψε τους περισσότερους από τους ισχυρισμούς αποτελεσματικότητας που είχε παλαιότερα κάνει δεκτούς στην υπόθεση Visa: απέρριψε το επιχείρημα της MasterCard ότι οι ΠΔΠ

⁹ Απόφαση Επιτροπής 19/XII/2007 of 19 December 2007, Cases COMP/34.579 MasterCard, COMP/36.518 EuroCommerce, and COMP/38.580 Commercial Cards (not yet reported) [hereinafter MC Decision], διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/cases/decisions/34579/provisional_nc_decision.pdf (provisional non-confidential version).

βελτιώνουν την αποτελεσματικότητα των ανοικτών συστημάτων καρτών, θεωρώντας ότι: «δεν υπάρχει κανένα τεκμήριο ότι οι ΠΔΠ γενικώς βελτιώνουν την αποτελεσματικότητα των συστημάτων καρτών [...] αλλά οι αποτελεσματικότητες των ΠΔΠ θα εξαρτηθούν από τις συγκεκριμένες αποδείξεις που θα προβληθούν από τα μέρη», κάτι που, σύμφωνα με την Επιτροπή, η MasterCard απέτυχε να κάνει. Επιπλέον, η Επιτροπή έκρινε ότι, παρότι οι ΠΔΠ είχαν ως αποτέλεσμα την ενίσχυση των δικτυακών φαινομένων προς όφελος των εκδοτριών τραπεζών, το όφελος αυτό δεν μπορούσε να αντισταθμίσει την ζημία που κατά τεκμήριο προκαλούνταν στους καταναλωτές από την προκύπτουσα αύξηση στις χρεώσεις στην Χρέωση Υπηρεσίας των Εμπόρων («ΧΥΕ»). Επομένως, από τη στιγμή που δεν επωφελούνταν όλοι οι καταναλωτές από τις ΠΔΠ, η προϋπόθεση μετακύλισης «δίκαιου τμήματος από το όφελος που προκύπτει στους καταναλωτές» που απαιτεί το ά. 81(3) ΣυνθΕΚ θεωρήθηκε ότι δεν μπορούσε να ικανοποιηθεί. Σε ό,τι αφορά στην προϋπόθεση «αναγκαιότητας» των ΠΔΠ, η Επιτροπή έκρινε ότι η MasterCard «δεν απέδειξε στον αναγκαίο βαθμό ότι οι παρούσες ΠΔΠ είναι πράγματι αναγκαίες για τη μεγιστοποίηση της παραγωγής του συστήματος και την επίτευξη των σχετικών αντικειμενικών αποτελεσματικότητων», προβάλλοντας ως επιχείρημα ότι διάφορα συστήματα καρτών μέσα στον ΕΟΧ έχουν λειτουργήσει επιτυχώς χωρίς ΠΔΠ για μεγάλο χρονικό διάστημα. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το ά. 81(3) ΣυνθΕΚ δεν μπορούσε να εφαρμοστεί και διέταξε την MasterCard να απέχει από τον καθορισμό των διατραπεζικών της προμηθειών στην περιοχή του ΕΟΧ, καταλύοντας, ουσιαστικά, κάθε προκαθορισμένο σύνδεσμο μεταξύ των δύο πλευρών της αγοράς (εκδότριες και αποκτώσες τράπεζες). Στην πράξη, ωστόσο, μια τέτοια επιλογή ουσιαστικά έθεσε τις ΠΔΠ σε μηδενικό επίπεδο, καθώς οι εκδότριες και οι αποκτώσες υποχρεώθηκαν να ανταγωνίζονται για τη μεγιστοποίηση του κέρδους τους όλως, ανεξάρτητα η μία από την άλλη.

Είναι προφανές από την απόφαση της Επιτροπής ότι η προσέγγισή της ως προς τη ρύθμιση των ΠΔΠ ήταν πολύ πιο δραστική από ό,τι το 2002. Η Επιτροπή δεν αποφάσισε απλώς να επέμβει για να ρυθμίσει τις ΠΔΠ για μια ακόμη φορά – γεγονός που από μόνο του αποτελεί σημαντική απόφαση – αλλά, επιπλέον, πήρε μια μάλλον ακραία στάση απέναντί τους: επέβαλε πρακτικά τη μείωση του ύψους τους στο μηδέν. Μπορεί να είναι αλήθεια ότι η Επιτροπή παρουσίασε μια εντυπωσιακή ποσότητα στοιχείων, ή και αποδείξεων, για να υποστηρίξει την επιλογή της, ωστόσο, είναι εξίσου αλήθεια ότι παραμένουν ακόμη πολλές αμφιβολίες για τη σκοπιμότητα και την αποτελεσματικότητα μιας τόσο δραστικής ρυθμιστικής παρέμβασης στις ΠΔΠ.

Πάντως, στις 12 Ιουνίου 2008, η MasterCard ανακάλεσε, προσωρινά, τις διασυνοριακές ΠΔΠ της, ενώ ανέλαβε, από τον Ιούλιο του 2009, τις εξής δεσμεύσεις:

a) Να υπολογίζει τη διασυνοριακή ΠΔΠ σύμφωνα με μεθοδολογία που εξασφαλίζει ότι η εν λόγω προμήθεια αντανακλά τα συναλλακτικά οφέλη που έχουν οι έμποροι που δέχονται κάρτες πληρωμής αντί μετρητών. Ο υπολογισμός αυτός θα οδηγήσει σε πολύ μειωμένο ανώτατο σταθμικό μέσο επίπεδο ΠΔΠ: 0,30% ανά συναλλαγή για πιστωτικές κάρτες και 0,20% ανά συναλλαγή για χρεωστικές κάρτες. Συγκριτικά, αναλόγως της κάρτας, οι ΠΔΠ διασυνοριακών συναλλαγών της MasterCard κυμαίνονταν μεταξύ 0,80% και 1,90% το 2007. Οι ΠΔΠ διασυνοριακών συναλλαγών για το σύστημα Maestro κυμαίνονταν από 0,40% και άνω έως 0,75% και άνω.

b) Να ανακαλέσει τις αυξήσεις της βασικής προμήθειας που είχε εξαγγείλει τον Οκτώβριο του 2008.

c) Να υιοθετήσει ορισμένα μέτρα αύξησης της διαφάνειας του συστήματος που θα επιτρέψουν σε καταναλωτές κι εμπόρους να κάνουν επιλογές, έχοντας καλύτερη γνώση των πραγμάτων όσον αφορά στα μέσα πληρωμών που χρησιμοποιούν και δέχονται. Για παράδειγμα, οι κανόνες της MasterCard θα τροποποιηθούν, ώστε να προσφέρονται και

να τιμολογούνται στους εμπόρους διαφορετικές προμήθειες, αναλόγως του τύπου της χρησιμοποιούμενης κάρτας, και όχι ομοιόμορφες προμήθειες.

Υπό το πρίσμα αυτών των δεσμεύσεων κι επερχόμενων αλλαγών, και με βάση τις πληροφορίες που είναι διαθέσιμες επί του παρόντος σχετικά με τις εν λόγω αγορές, η Επιτροπή δεν προτίθεται να κινήσει διαδικασία κατά της MasterCard για μη συμμόρφωση με την απόφασή της ή για παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού λόγω της αύξησης των βασικών προμηθειών της ή της επανεισαγωγής προμηθειών ΠΔΠ για διασυννοριακές συναλλαγές.

Αντιθέτως, όσον αφορά στη συμπεριφορά της Visa στην αγορά καρτών πληρωμών, η Επιτροπή θα συνεχίσει την έρευνά της, βάσει των κανόνων ανταγωνισμού, και θα παρακολουθήσει τη συμπεριφορά άλλων φορέων της αγοράς, ώστε να διασφαλιστεί ότι υπάρχει αποτελεσματικός ανταγωνισμός στην αγορά αυτή προς όφελος των εμπόρων και των καταναλωτών.

2.2. Καθορισμός των ΠΔΠ σε Μηδενικό Επίπεδο

Η πρώτη παρατήρηση σχετικά με τον καθορισμό των ΠΔΠ σε μηδενικό επίπεδο είναι ότι κάτι τέτοιο αποτελεί έναν εξίσου «συλλογικό καθορισμό τιμής», όπως οποιοσδήποτε άλλος που καταλήγει σε άλλα επίπεδα τιμής. Συνεπώς οι προβληματισμοί για τον ανταγωνισμό παραμένουν. Ακόμα και αν οι ιδιωτικά καθορισμένες ΠΔΠ θεωρηθούν ένας δυσμενής «καθορισμός τιμών», πρέπει να γίνει δεκτό ότι, τουλάχιστον, υπάρχει μια συγκεκριμένη λογική για το συγκεκριμένο «επίπεδο τιμής», δηλαδή ο συνδυασμός του κόστους, των συνθηκών ζήτησης, του ανταγωνισμού μεταξύ των εκδοτριών και των αποκτωσών τραπεζών, των εξωτερικοτήτων μεταξύ των εμπόρων και των καταναλωτών και άλλα. Αντιθέτως, ο καθορισμός τιμής από την Επιτροπή στο «μηδέν» δε φαίνεται να απέχει και πολύ από

μια αόριστη ιδέα ότι «όσο χαμηλότερη η τιμή τόσο το καλύτερο». Όσο σωστή όμως και αν είναι αυτή η ιδέα σαν γενική σύλληψη, μπορεί να καταλήξει να είναι μια μάλλον απλοϊκή σκέψη, εάν δεν ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες των ΠΔΠ και το περιβάλλον μέσα στο οποίο αυτές λειτουργούν.

Αν εστιάσουμε στο ρόλο των ΠΔΠ σε μια αγορά με δύο πλατφόρμες, όπως αυτή των καρτών, και στο γεγονός ότι οι ΠΔΠ δεν είναι μια απλή τιμή, αλλά ένα εξισορροπητικό όργανο που εξασφαλίζει την αλληλεπίδραση των δύο πλατφόρμων της αγοράς, την επίτευξη οικονομιών κλίμακας και την παραγωγή θετικών δικτυακών φαινομένων, είναι προφανές ότι το επίπεδο των ΠΔΠ καθορίζεται από μια σειρά παραγόντων, και συνεπώς μπορεί να είναι θετικό, αρνητικό, ακόμα και μηδενικό – αλλά αυτό θα είναι λόγω των συγκυριών.

Η οικονομική θεωρία φαίνεται να επιβεβαιώνει τα παραπάνω. Ακόμα και αν διαφορετικά οικονομικά μοντέλα, με διαφορετικές υποθέσεις καταλήγουν σε διαφορετικά συμπεράσματα για τις ορθότερες ΠΔΠ (είτε ως προς τη μεγιστοποίηση του κέρδους, είτε ως προς τα κοινωνικά τους οφέλη¹⁰), όλοι φαίνεται να συμφωνούν απόλυτα σε ένα σημείο: οι βέλτιστες ΠΔΠ κατά κανόνα δεν είναι μηδενικές. Σε ό,τι αφορά στο επιχείρημα της Επιτροπής ότι είναι δυνατόν να οριστούν οι ΠΔΠ στο μηδέν, όπως κάνουν κάποια εθνικά συστήματα καρτών (ή όπως έκανε το τραπεζικό σύστημα Federal Reserve των ΗΠΑ με τις επιταγές), θα πρέπει να τονίσουμε ότι το κρίσιμο ερώτημα δεν είναι αν κάτι τέτοιο είναι δυνατό ή όχι, αλλά εάν μια τέτοια επιλογή είναι πιο αποτελεσματική από την παρούσα. Μπορεί άραγε η Επιτροπή να εγγυηθεί ότι οι μηδενικές ΠΔΠ θα είναι όντως πιο αποτελεσματικές από τις ιδιωτικά καθορισμένες; Είναι πολύ αμφίβολο ότι μπορεί να το κάνει.

¹⁰ J.-C. ROCHET & JEAN TIROLE, TWO-SIDED MARKETS: AN OVERVIEW (Institut d' Economie Industrielle, IDEI Working Paper, 2004), διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://isis.ku.dk/kurser/blob.aspx?feltid=122003>.

Οι μηδενικές ΠΔΠ μπορούν να έχουν περισσότερες επιπτώσεις για το σύστημα των καρτών από ό,τι φαντάζεται κάποιος. Εφόσον η ανταλλαγή μεταξύ των εκδοτριών και των αποκτωσών τραπεζών θα γίνεται με αναλογία «ένα προς ένα» (exchange at par), το σύστημα θα πρέπει να βρει έναν άλλο τρόπο για να αναλάβει το κόστος για τις υπηρεσίες του, γιατί διαφορετικά θα έχει ζημία. Η πιο προφανής λύση φαίνεται να είναι η ανάληψη του κόστους αυτού από τους κατόχους των καρτών. Οι υποστηρικτές αυτής της εναλλακτικής ισχυρίζονται ότι είναι δίκαιο να πληρώνουν απευθείας οι κάτοχοι κάρτας το κόστος των υπηρεσιών πληρωμής που τους παρέχονται και, παρότι αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα να οδηγήσει σε υψηλότερες συνδρομές, θα κάνει τις τιμές πιο διαφανείς και θα δημιουργήσει κίνητρα στις τράπεζες να αναζητήσουν αποτελεσματικότητες, να χαμηλώσουν το κόστος τους και να ανταγωνιστούν επιθετικά επί των τιμών¹¹. Επομένως, ισχυρίζονται, θα πέσει έτσι και το επίπεδο της συνολικής Χρέωσης Υπηρεσίας των Εμπόρων και, συνακόλουθα, ο μέσος όρος των λιανικών τιμών προς όφελος όλων των καταναλωτών. Ωστόσο, προκειμένου να λειτουργήσει η εναλλακτική αυτή, το σύστημα θα πρέπει επιπλέον να καταργήσει κάποιους κανόνες του δικτύου που επιβάλλονται στους εμπόρους, όπως η απαγόρευση υπερχρέωσης (no-surcharge rule) για τη χρήση κάρτας αντί άλλων μέσων πληρωμής και η απαγόρευση διακρίσεων (non-discrimination rule) μεταξύ καρτών διαφορετικού σήματος, προκειμένου να μην διαστρεβλώνονται οι ενδείξεις περί των τιμών (price signals) που φθάνουν στους καταναλωτές.

Παρότι μπορεί να φαίνεται «ηθικά» δίκαιο κάθε καταναλωτής να φέρει άμεσα το ακριβές κόστος του μέσου πληρωμής που αποφασίζει να χρησιμοποιήσει, αυτό είναι κάτι που δεν συμβαίνει σχεδόν ποτέ στις σύγχρονες οικονομίες. Ακόμα και οι

¹¹ David Balto, The Problem of Interchange Fees: Costs Without Benefits?, 21(4) EUR. COMPETITION L. REV. 223 [2000].

καταναλωτές που πληρώνουν τοις μετρητοίς, δεν φέρουν το συνολικό κόστος αυτού του μέσου, καθώς οι χρηματοδοτήσεις (subsidizations) και οι σταυροειδείς χρηματοδοτήσεις (cross-subsidizations) είναι μια οικονομική πραγματικότητα μεταξύ των διαφορετικών μεθόδων πληρωμής. Πέρα όμως από αυτό, μια τέτοια πρακτική θα μπορούσε να έχει ζημιογόνα αποτελέσματα για την έκδοση και χρήση των καρτών και, τελικώς, να καταλήξει σε μείωση της πλατφόρμας των κατόχων κάρτας στη σχετική αγορά. Η επιλογή αυτή, η οποία είναι ικανή να προκαλέσει μια τέτοια ζημία στο μέγεθος του δικτύου και την αποτελεσματικότητά του, θα μπορούσε θεωρητικά να γίνει αποδεκτή, αν υπήρχαν επαρκείς αποδείξεις ότι, ταυτόχρονα, οδηγεί σε οφέλη που μπορούν να αντισταθμίσουν την προκληθείσα ζημία. Οι αποδείξεις που υπάρχουν είναι, όμως, ελάχιστες.

Κατά πρώτον, υπάρχει συναλλακτικό κόστος, στο οποίο πρέπει να υποβληθούν οι έμποροι, προκειμένου να διαφοροποιήσουν τις τιμές τους ανάλογα με το μέσον πληρωμής που χρησιμοποιείται, και είναι όλως αβέβαιο αν είναι πρακτικό ή, έστω, προσοδοφόρο για τους εμπόρους να κάνουν κάτι τέτοιο. Εξάλλου, οι έμποροι, γενικά, δεν είναι διατεθειμένοι να ακολουθήσουν αυτήν τη λύση, ακόμα και σε περιπτώσεις που έχουν δικαίωμα να το κάνουν. Παραδείγματα όπου η υπερχρέωση επετράπη, αλλά σπάνια χρησιμοποιήθηκε στην πράξη, υπάρχουν στις ΗΠΑ, την Ολλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Σουηδία, και όλα φαίνεται να επιβεβαιώνουν τον σχετικό ισχυρισμό. Αλλά ακόμα και αν οι έμποροι ήταν διατεθειμένοι να υποβληθούν σε επιπρόσθετο κόστος συναλλαγής και να αντιμετωπίσουν τη δυσαρέσκεια των πελατών τους και, τελικά, επέλεξαν τη λύση της υπερχρέωσης, οι αναμενόμενες αποτελεσματικότητες παραμένουν αβέβαιες, καθώς προϋποθέτουν τέλειο ανταγωνισμό σε όλες τις πλευρές της αγοράς και αυτό φυσικά δεν συμβαίνει στην προκειμένη περίπτωση. Όπως παρατηρούν οι Evans και Schmalensee (2005): «Χωρίς τέλειο ανταγωνισμό παντού, η

κατάργηση του κανόνα που απαγορεύει την υπερχρέωση δεν οδηγεί γενικώς σε αποτελεσματικότητα. Μάλιστα, ο ατελής ανταγωνισμός μεταξύ των εκδοτριών έχει σε αυτήν την περίπτωση την τάση να οδηγεί σε υπο-παροχή των υπηρεσιών καρτών, ενώ οι έμποροι θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν την υπερχρέωση ως μηχανισμό για αυθαίρετη διάκριση τιμών (*price discrimination*). Η οικονομική ευημερία μπορεί να καταλήξει να είναι μικρότερη από ό,τι σε μια ισορροπία μεγιστοποίησης του κέρδους με την εφαρμογή του κανόνα απαγόρευσης της υπερχρέωσης - ακόμα και αν η χρήση καρτών γίνει υπερβολική στην τελευταία περίπτωση»¹².

Με άλλα λόγια, δεν είναι μόνο αμφίβολο εάν μια τέτοια πρακτική αυξάνει την οικονομική και κοινωνική ευημερία, αλλά μπορεί, αντιθέτως, να έχει και ως αποτέλεσμα τη μείωση της παραγωγής. Επιπλέον, αν οι έμποροι δεν μετακυλήσουν τη μείωση του κόστους τους με την αντίστοιχη μείωση στις λιανικές τους τιμές, οι καταναλωτές που δεν χρησιμοποιούν κάρτες δεν πρόκειται να ωφεληθούν, οι χρήστες κάρτας θα ζημιωθούν (καθώς θα πληρώνουν υψηλότερες συνδρομές) και, τελικά, η κοινωνική ευημερία θα μειωθεί, εφόσον οι έμποροι καταλήξουν να χρησιμοποιούν την υπερχρέωση για να προβαίνουν σε αντι-ανταγωνιστική διάκριση των τιμών (*anti-competitive price discrimination*).

Συμπερασματικά, μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο καθορισμός των ΠΔΠ σε μηδενικό επίπεδο δεν είναι απλώς μια μη-πρακτική λύση, αλλά είναι πολύ πιθανό αυτός να βλάψει την αγορά των καρτών, έχοντας λίγες, έως καθόλου, εγγυήσεις για το ότι θα παράγει οφέλη ικανά να επανορθώσουν αυτήν τη ζημία. Εξάλλου, το να τεθούν οι ΠΔΠ σε μηδενικό επίπεδο μπορεί να έχει, επίσης, ως συνέπεια να εξαναγκαστούν τα ανοικτά συστήματα να μετατραπούν σε μονομερή (ή έστω να συνάψουν συμβάσεις franchise)

¹² Evans, S. David and Schmalensee, Richard, “The Economics of Interchange Fees and their Regulation: An Overview” (May 23, 2005). MIT Sloan Working Paper No. 4548-05, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://ssrn.com/abstract=744705>.

προκειμένου να μπορούν να καθορίζουν μονομερώς μια υποκρυπτόμενη «διατραπεζική προμήθεια», χωρίς κανέναν έλεγχο από πλευράς ανταγωνισμού. Είναι, όμως, σαφές ότι στην πράξη ελάχιστες τράπεζες θα έχουν την οικονομική δυνατότητα να λειτουργούν τα δικά τους μονομερή συστήματα και, συνεπώς, κάτι τέτοιο θα αφήσει πιθανότατα την αγορά με ελάχιστες εκδότριες, παραβιάποντας προφανώς τον ανταγωνισμό.

2.3. Πιθανή Αστοχία στην Αγορά

Μπορεί να υποστηριχθεί ότι η κύρια σκέψη που διατρέχει την απόφαση MasterCard (και σε μικρότερο βαθμό την απόφαση Visa II) είναι η υπόθεση ότι οι κάρτες χρησιμοποιούνται «υπερβολικά» και αυτό, φαινομενικά, αποτελεί μια «αστοχία στην αγορά» (market failure). Εξάλλου, όταν δεν υπάρχει κάποια αστοχία στην αγορά, οι εθνικές επιτροπές ανταγωνισμού δεν έχουν λόγο να παρεμβαίνουν και να ρυθμίζουν την αγορά.

Η γενική θεώρηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως προς τις ΠΔΠ φαίνεται να είναι ότι, εκτός από το ότι είναι μάλλον περιττές, είναι και υπερβολικά υψηλές και αυτό παροτρύνει τις εκδότριες να χρηματοδοτούν τους κατόχους καρτών, οι οποίοι στη συνέχεια χρησιμοποιούν τις κάρτες υπερβολικά, και αυτή η υπερ-προμήθεια καρτών θεωρητικά συνιστά μια «αστοχία» στην αγορά. Σε αυτό το σημείο, όμως, θα μπορούσε κανείς να προβάλει την αντίρρηση ότι, πρώτον, δεν υπάρχουν επαρκείς (ή καθόλου) αποδείξεις για το αν οι κάρτες, όντως, χρησιμοποιούνται «υπερβολικά» επί ζημία των άλλων μέσων πληρωμής και, δεύτερον, ακόμα και αν ίσχυε κάτι τέτοιο, αν αυτό θα συνιστούσε «αστοχία» στην αγορά. Αυτό θα συνέβαινε αν όλα τα κοινωνικά κόστη και οφέλη κάθε μέσου πληρωμής είχαν σταθμιστεί και, συγκρίνοντας τα αντίστοιχα αποτελέσματα, μπορούσε να υποστηριχθεί με βεβαιότητα ότι το ένα μέσο είναι καλύτερο από το άλλο. Στην παρούσα φάση, όμως, τα διαθέσιμα στοιχεία μπορούν,

στην καλύτερη περίπτωση, να παρέχουν ενδείξεις για το κοινωνικό κόστος κάθε μέσου πληρωμής και, εστιάζοντας μόνο σε αυτό, ίσως είναι αλήθεια ότι οι κάρτες είναι ένα σχετικά ακριβό μέσο πληρωμών. Στο βαθμό, όμως, που οι κοινωνικές τους ωφέλειες δεν έχουν υπολογιστεί, δεν μπορεί κανείς να καταλήξει σε ασφαλή συμπεράσματα για το αν η «εκτεταμένη χρήση» καρτών είναι ικανή να βλάψει ή να ωφελήσει την κοινωνική ευημερία. Επομένως, πρέπει κανείς να είναι πολύ διστακτικός στο χαρακτηρισμό της υποτιθέμενης «υπερβολικής χρήσης» καρτών ως «αστοχίας στην αγορά», ώστε να είναι απαραίτητη η ρυθμιστική παρέμβαση και, μάλιστα, σε έναν τόσο ακραίο βαθμό, όσο ο καθορισμός των ΠΔΠ σε μηδενικό επίπεδο.

Ούτε η απόφαση της Επιτροπής στην υπόθεση Visa II, ούτε εκείνη στην υπόθεση MasterCard έλαβαν υπόψη για τις αξιολογήσεις τους το διασηματικό ανταγωνισμό μεταξύ των διαφόρων μέσων πληρωμής, ο οποίος θα μπορούσε να δικαιολογήσει οιαδήποτε χρηματοδότηση της αγοράς των καρτών ως στοιχείο απαραίτητο, προκειμένου να μπορέσουν οι κάρτες να ανταγωνιστούν τα μετρητά ή τις επιταγές, μέσα πληρωμής που αμφότερα χρηματοδοτούνται.

2.4. Πορίσματα Τομεακής Έρευνας

Η Επιτροπή έχει επανειλημμένα χαρακτηρίσει τις ΠΔΠ ως εμπόδια στον ανταγωνισμό και, κατά συνέπεια, έχει ζητήσει από τον κλάδο την κατάργησή τους. Η τομεακή έρευνα που ξεκίνησε η ΕΕ στις 13 Ιουνίου 2005 εντόπισε πολλά και σημαντικά προβλήματα ανταγωνισμού στην ευρωπαϊκή αγορά στον τομέα των πληρωμών με κάρτα, τα οποία επιβεβαιώνουν την ανάγκη να εφαρμοστεί αυστηρά η νομοθεσία περί ανταγωνισμού, στο πλαίσιο στενής συνεργασίας με εθνικές αρχές αρμόδιες για θέματα ανταγωνισμού. Η ΕΕ έχει ήδη λάβει μέτρα σε πολλές περιπτώσεις, όπως στην περίπτωση της MasterCard κι εκείνη της Groupement des Cartes Bancaires.

Οι έρευνες στον εν λόγω τομέα εντόπισαν πολλούς παράγοντες που θα μπορούσαν να υποδηλώνουν ότι τα προαναφερθέντα συμπτώματα αντικατοπτρίζουν ένα πρόβλημα ανταγωνισμού. Πρώτον, ο τραπεζικός κλάδος χαρακτηρίζεται από ποικίλους πιθανούς φραγμούς εισόδου στην αγορά. Οι φραγμοί αυτοί ενδέχεται να συνίστανται σε απαιτήσεις δικτύων και τυποποίησης όσον αφορά ορισμένες υποδομές, ή να είναι φραγμοί κανονιστικής φύσεως ή να αφορούν συμπεριφορές. Από άποψη πολιτικής ανταγωνισμού, ιδιαίτερη ανησυχία προκαλούν οι φραγμοί εισόδου που συνδέονται με συμπεριφορές, όπως για παράδειγμα, οι φραγμοί πρόσβασης σε συστήματα πληρωμών, οι οποίοι ενδέχεται να προκύψουν από κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης – π.χ. από δεσπόζον δίκτυο – ή από συντονισμένες πρακτικές από υπάρχοντες ανταγωνιστές προκειμένου να αποκλείσουν νεοεισερχόμενους.

Δεύτερον, η ίδια η παροχή λιανικών τραπεζικών υπηρεσιών δημιουργεί ένα πεδίο επίσημης συνεργασίας μεταξύ παραγόντων της αγοράς. Ενδέχεται να απαιτηθούν ορισμένα είδη συνεργασίας (π.χ. δημιουργία και λειτουργία κοινών προτύπων και πλατφορμών υπηρεσιών) έτσι ώστε να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα. Εντούτοις, εάν η συνεργασία επεκταθεί στις στρατηγικές ή τις πολιτικές των τραπεζών για τις τιμές και τις πωλήσεις, θα μπορούσε να οδηγήσει σε αθέμιτη σύμπραξη και να περιορίσει τον ανταγωνισμό ή/και να αποκλείσει τρίτους.

Είναι θετικό το γεγονός ότι η Επιτροπή, στην τομεακή της έρευνα, εστίασε την προσοχή της στο επίπεδο αποτελεσματικότητας και λειτουργίας ενός τομέα, όπως οι λιανικές τραπεζικές υπηρεσίες, ο οποίος είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος, διότι απευθύνεται σε οικογένειες και μικρομεσαίες επιχειρήσεις και διότι εξακολουθεί να αποτελεί τον σημαντικότερο επιμέρους τομέα των τραπεζικών δραστηριοτήτων, ο οποίος αντιπροσωπεύει περισσότερο από το 50% της συνολικής δραστηριότητας στην Ε.Ε., από άποψη ακαθάριστου εισοδήματος.

Η έρευνα της Επιτροπής μπορεί να είναι αμφισβητήσιμη, όσον αφορά σε ορισμένες από τις μεθοδολογικές επιλογές που υιοθετεί για τη σύγκριση των διαφόρων πραγματικοτήτων των αγορών και των εθνικών συστημάτων, αλλά παρουσιάζει μια πολύ ακριβή και ρεαλιστική εικόνα, διευκρινίζοντας τον τρόπο λειτουργίας της αγοράς, επισημαίνοντας τις κύριες ελλείψεις της κι εξετάζοντας πώς αυτές θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν μέσω των κανόνων του ανταγωνισμού.

2.4.1. Σημαντικές Αποκλίσεις σε Προμήθειες για Κάρτες στην Ε.Ε.

Οι ουσιαστικές αποκλίσεις, όσον αφορά στις προμήθειες που επιβαρύνουν τους εμπόρους, τα τέλη χρήσης στους κατόχους καρτών και τις διατραπεζικές προμήθειες (ΠΔΠ) από το ένα κράτος μέλος στο άλλο, υπογραμμίζουν τον κατακερματισμό της αγοράς. Κατά το 2004, οι διατραπεζικές προμήθειες στις πιστωτικές κάρτες των δικτύων Visa και MasterCard στην Πορτογαλία ήταν υπερδιπλάσιες σε σχέση με εκείνες στην Σλοβακία. Παράλληλα, οι προμήθειες που επιβάλλονται στους εμπόρους για τον ίδιο τύπο καρτών στην Πορτογαλία και την Τσεχία ήταν υπερτριπλάσιες σε σχέση με εκείνες στη Φινλανδία και την Ιταλία. Μολονότι τα κράτη μέλη έχουν, κατά κανόνα, αρκετά διαφορετικό ιστορικό υπόβαθρο, οι διαφορές του μεγέθους αυτού θα μπορούσαν να αιτιολογηθούν από την ύπαρξη εμποδίων στον ανταγωνισμό.

Οι διαπιστωθείσες πολυμερείς διατραπεζικές προμήθειες δημιουργούν προβλήματα ανταγωνισμού, ιδίως σε ορισμένες χώρες. Τα δίκτυα καρτών πληρωμών ισχυρίζονται ότι, δεδομένης της συνήθους διάταξης των μηχανισμών πληρωμής με κάρτα, οι φορείς έκδοσης καρτών επιβαρύνονται, κατά κανόνα, με τα βασικά έξοδα του συστήματος πληρωμών, ενώ το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων εισπράττεται από το φορέα προσέλκυσης υπό μορφή προμηθειών που επιβαρύνουν τους εμπόρους. Κατά συνέπεια, τα δίκτυα καρτών πληρωμών ισχυρίζονται ότι θα πρέπει να αποκατασταθεί η

ισορροπία ως προς το κόστος, μέσω ενός μηχανισμού διατραπεζικής προμήθειας, δηλαδή με την καταβολή τέλους από τους φορείς προσέλκυσης στους φορείς έκδοσης καρτών. Εντούτοις, αποδεικνύεται ότι τα περισσότερα δίκτυα εθνικών χρεωστικών καρτών προβλέπουν αισθητά χαμηλότερες (ή ακόμα και μηδενικές) διατραπεζικές προμήθειες σε σχέση με τις προμήθειες διεθνών δικτύων για συναλλαγές με κάρτα χρέωσης, με αποτέλεσμα να είναι κατά κανόνα χαμηλότερες οι προμήθειες που επιβαρύνουν τους εμπόρους.

Η ανάλυση των σχετικών με την αγορά δεδομένων που προέκυψαν από την έρευνα καταδεικνύει ότι η έκδοση καρτών και μόνο (δηλαδή χωρίς διατραπεζική προμήθεια) παράγει κέρδη σε είκοσι κράτη μέλη¹³. Επί του παρόντος συζητείται κατά πόσον οι μηχανισμοί των πολυμερών διατραπεζικών προμηθειών είναι πρακτικά απαραίτητοι ώστε να παρέχουν τη δυνατότητα αποτελεσματικής λειτουργίας των δικτύων καρτών πληρωμών· εφόσον δε οι εν λόγω πολυμερείς διατραπεζικές προμήθειες είναι αναγκαίες, είναι σκόπιμο να διευκρινιστούν οι όροι τους οποίους θα πρέπει απαραίτητα να πληρούν.

2.4.2. Διαρθρωτικά Εμπόδια σε Δίκτυα Καρτών Πληρωμών

Σε πολλά κράτη μέλη, η σύναψη συμβάσεων για τις συναλλαγές που υλοποιούνται με Visa και/ή MasterCard πραγματοποιείται από μονοπωλιακό φορέα. Οι εν λόγω φορείς προσέλκυσης ενεργούν ως κοινές επιχειρήσεις ήδη εγκατεστημένων τραπεζών που εκδίδουν, παράλληλα, κάρτες στην εν λόγω αγορά. Η κατάσταση αυτή μπορεί να παράσχει τη δυνατότητα στους εκδίδοντες κάρτες να ασκήσουν σημαντική

¹³ Η Πορτογαλία, η Λετονία, η Εσθονία, η Τσεχία και η Ιταλία έχουν, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις, τα υψηλότερα επίπεδα αποδοτικότητας των δραστηριοτήτων έκδοσης (με μικτό περιθώριο κέρδους, σε σχέση με το κόστος, τουλάχιστον 60%) πιστωτικών καρτών, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα έσοδα από διατραπεζικές προμήθειες.

ισχύ στην αγορά και, επομένως, συνεπάγεται την επιβολή μη ανταγωνιστικών προμηθειών στους εμπόρους.

2.4.3. Ρυθμίσεις Σχετικές με Πρόσβαση και Διακυβέρνηση

Στα διεθνή δίκτυα (Visa και MasterCard), καθώς και σε εθνικά συστήματα καρτών πληρωμών στο Βέλγιο, τη Δανία, τη Φινλανδία, την Γαλλία, την Ουγγαρία, την Ιρλανδία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο, τις Κάτω Χώρες, την Πορτογαλία και την Ισπανία, οι κανόνες ένταξης στο σύστημα πληρωμών με κάρτες προβλέπουν το δικαίωμα έκδοσης και προσέλκυσης εμπόρων από πιστωτικά ή/και χρηματοοικονομικά ιδρύματα, ή από μια οντότητα ελεγχόμενη άμεσα από τα εν λόγω ιδρύματα. Μολονότι θα μπορούσε να προβληθεί ο ισχυρισμός ότι η προϋπόθεση αυτή αιτιολογείται για λόγους εποπτείας ή χρηματοοικονομικής σταθερότητας, περιορίζει, ωστόσο, τη συμμετοχή εμπόρων και μεταπωλητών στις δραστηριότητες έκδοσης και προσέλκυσης, υπονομεύοντας, ως εκ τούτου, τον ανταγωνισμό μεταξύ δικτύων στις εν λόγω χώρες. Ανάλογοι προβληματισμοί δημιουργούνται όσον αφορά στην πρόσβαση σε υποδομές¹⁴. Στην Ιρλανδία, τις Κάτω Χώρες και την Πορτογαλία, οι κανόνες των εθνικών συστημάτων απαιτούν την επιτόπια παρουσία ξένου ανταγωνιστή, μέσω της δημιουργίας τοπικού υποκαταστήματος ή/και θυγατρικής. Η απαίτηση αυτή αυξάνει το κόστος εισόδου ξένου ανταγωνιστή, γεγονός που ενδέχεται να περιορίσει τον ανταγωνισμό μεταξύ δικτύων.

Σύμφωνα με ορισμένες ρυθμίσεις σε θέματα εταιρικής διακυβέρνησης στο γαλλικό και το ισπανικό εθνικό σύστημα καρτών πληρωμών, καθώς και στα δίκτυα Visa και MasterCard, τα συνδεδεμένα μέλη υποχρεούνται να ανακοινώνουν ευαίσθητες

¹⁴ Η απαίτηση να είναι χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ενδέχεται, ωστόσο, να μην ισχύει πλέον όταν εφαρμοστεί η προτεινόμενη οδηγία για τις υπηρεσίες πληρωμών.

επιχειρηματικές πληροφορίες στα βασικά μέλη, χωρίς αμοιβαία κοινοχρησία δεδομένων. Τούτο υπονομεύει την ανταγωνιστική θέση συνδεδεμένων μελών και μειώνει την ασκούμενη, από βασικά μέλη, ανταγωνιστική πίεση.

2.4.4. Κανόνες Δικτύου και Προμήθειες Μελών

Οι φορείς προσέλκυσης εφαρμόζουν την πρακτική της μείξης¹⁵ για τα ανταγωνιστικά προϊόντα, τόσο στα εγχώρια όσο και στα διεθνή συστήματα καρτών πληρωμών. Φορείς προσέλκυσης στη Γαλλία, το Βέλγιο, τη Δανία, την Ουγγαρία, την Ιρλανδία και την Πορτογαλία αναφέρουν πλήρη (100%) μείξη όσον αφορά στις συνδρομές που καταβάλλουν οι έμποροι για τις κάρτες Visa και MasterCard, ενώ στην Ισπανία, τη Σουηδία και τη Μάλτα, η πρακτική της μείξης αναφέρεται σε περισσότερες από το 60% των περιπτώσεων. Τα πορίσματα της έρευνας επισημαίνουν ότι η μείξη των τιμών ενδέχεται να αποδυναμώσει τον ανταγωνισμό των τιμών μεταξύ δικτύων, με άμεσο επακόλουθο την καταβολή υψηλότερων προμηθειών από τους λιανοπωλητές.

Οι κανόνες της από κοινού προώθησης σήματος¹⁶, τους οποίους εφαρμόζουν ορισμένα δίκτυα, δύνανται, επίσης, να εμποδίσουν ή, τουλάχιστον, να δυσχεράνουν την είσοδο νέων ανταγωνιστών. Η απαγόρευση της από κοινού προώθησης σήματος με δίκτυα που θεωρούνται ανταγωνιστικά και με άλλους φορείς, εκτός των τραπεζών, ενδέχεται να περιορίσει τον ανταγωνισμό μεταξύ δικτύων, καθώς και μεταξύ τραπεζικών και άλλων ιδρυμάτων.

¹⁵ 'Μικτή' είναι μια πρακτική των τραπεζών προσέλκυσης να χρεώνουν τις επιχειρήσεις μια συνολική τιμή για την αποδοχή καρτών διαφόρων ειδών και/ή εκδοθεισών από διάφορα δίκτυα, χωρίς να γίνεται διαχωρισμός μεταξύ των επιπέδων των διατραπεζικών προμηθειών

¹⁶ Ο ορισμός της 'από κοινού προώθησης σήματος' ενδέχεται να ποικίλλει μεταξύ των δικτύων καρτών. Κατά κανόνα, εμφανίζεται ο λογότυπος ενός δικτύου καρτών κι ένας δεύτερος λογότυπος (άλλου δικτύου ή μη τραπεζικού οργανισμού) στην εμπρόσθια όψη της κάρτας.

Επίσης, η απαγόρευση να χρεώνουν οι έμποροι στους πελάτες συμπληρωματικά τέλη¹⁷ χρήσης, σε πολλά δίκτυα, ενδέχεται να εμποδίσει την ανάπτυξη αποτελεσματικότερων μέσων πληρωμής, δεδομένου ότι τα πραγματικά έξοδα αποκρύπτονται στους καταναλωτές, μέσω διασταυρούμενων επιχορηγήσεων.

Ενώ οι συνδρομές για τις τράπεζες ποικίλλουν σε μεγάλο βαθμό στα δίκτυα της Ε.Ε., τα συστήματα πληρωμών σε ορισμένα κράτη μέλη (π.χ. το Βέλγιο, τη Δανία και τη Φινλανδία) επιβάλλουν ιδιαίτερα υψηλές συνδρομές, αποθαρρύνοντας, ως εκ τούτου, άμεσα τους νεοεισερχόμενους να ενταχθούν στον κύκλο των μελών. Από την ανάλυση του επιπέδου των συνδρομών των μελών προκύπτει ότι το σημαντικό ύψος των συνδρομών ένταξης/μελών δεν θα μπορούσε, ενδεχομένως, να αιτιολογηθεί μόνο από το μέγεθος της συγκεκριμένης χώρας.

2.4.5. Προτιμησιακές Διμερείς Συμφωνίες για Τέλη

Συνάπτοντας κι εφαρμόζοντας προτιμησιακές συμφωνίες για διατραπεζικές προμήθειες, οι μονοπωλιακοί φορείς, που ασκούν, συγχρόνως, δραστηριότητες έκδοσης και προσέλκυσης, ενδέχεται να έχουν εμποδίσει, εμμέσως, την πρόσβαση σε νέους ανταγωνιστές, μην εφαρμόζοντας τους ίδιους ευνοϊκούς όρους για νεοεισερχόμενους, μ' αποτέλεσμα να αυξάνεται το κόστος εισόδου τους. Διμερείς προτιμησιακές συμφωνίες στον τομέα των προμηθειών (διατραπεζικές προμήθειες 'on-us')¹⁸ εφαρμόζονται, τουλάχιστον, στην Πορτογαλία, το Βέλγιο, την Αυστρία, την Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Μετά από τη δημοσίευση της ενδιάμεσης έκθεσης της

¹⁷ Τα 'συμπληρωματικά τέλη' αναφέρονται στην επιλογή των εμπορών να ζητούν ένα επιπλέον ποσό για τη χρήση ακριβότερων μέσων πληρωμής.

¹⁸ Οι συναλλαγές στο πλαίσιο προτιμησιακών συμφωνιών για τις προμήθειες είναι, επίσης, γνωστές ως συναλλαγές "on-us", δηλαδή συναλλαγές στις οποίες ο φορέας έκδοσης και ο φορέας προσέλκυσης είναι ο ίδιος ή ανήκουν στον ίδιο όμιλο. Αντίθετα, οι συναλλαγές "off-us" είναι εκείνες, στις οποίες οι εν λόγω δύο φορείς είναι διαφορετικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Επιτροπής για τις κάρτες πληρωμών, τον Απρίλιο 2006, οι τράπεζες στις περισσότερες από τις εν λόγω χώρες άρχισαν να επανεξετάζουν τις συμφωνίες τους για τις διατραπεζικές προμήθειες και το γεγονός αυτό θεωρήθηκε από την Επιτροπή ως πρώτη θετική εξέλιξη στις εν λόγω αγορές.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία και τη Φινλανδία, η ύπαρξη διμερών συμφωνιών συμψηφισμού μεταξύ τοπικών τραπεζών καθιστά δυσχερέστερη την πρόσβαση στην αγορά. Κατά κανόνα, οι νεοεισερχόμενοι χρειάζονται, για τον συμψηφισμό των συναλλαγών, μια χορηγό τράπεζα, η οποία συνήθως δεν είναι πρόθυμη να βοηθήσει δυνητικούς ανταγωνιστές.

Αξιοσημείωτο είναι, πάντως, το γεγονός ότι στα κράτη μέλη στα οποία υπάρχουν συμφωνίες για τις διατραπεζικές προμήθειες, οι επιβαρύνσεις αυτές ενδέχεται να προκαλέσουν στρέβλωση του ανταγωνισμού μεταξύ των διαφόρων μέσων πληρωμής, καθώς και ανταγωνισμό για την παροχή υπηρεσιών πληρωμής στους πελάτες. Ο ανταγωνισμός μεταξύ μέσων πληρωμής ενδέχεται να νοθευτεί, εφόσον οι τράπεζες έχουν συμφέρον να προωθήσουν τη χρήση των μέσων πληρωμής που συνεπάγονται υψηλές διατραπεζικές προμήθειες.

Κεφάλαιο 3 : Το Ζήτημα των Διατραπεζικών Προμηθειών εκτός Ε.Ε.

3.1. Διατραπεζικές Προμήθειες & Δίκτυα Πιστωτικών Καρτών

3.1.1. Αυστραλία

Στην Αυστραλία υπάρχουν τρεις εταιρίες τεσσάρων μερών (καταναλωτής, έμπορος, εκδότης, αποκτώσα), η Visa, η MasterCard και μία τοπική, η Bankcard, οι οποίες, σύμφωνα με τη Reserve Bank of Australia, διέθεταν κανονισμούς οι οποίοι επηρέαζαν αρνητικά τους μηχανισμούς της αγοράς.

Πρώτον, οι διατραπεζικές προμήθειες που πλήρωναν οι αποκτώσες στις εκδότριες ήταν αρκετά υψηλές (0,95% της αξίας συναλλαγής). Οι πληρωμές αυτές στη συνέχεια μετακυλύονταν στους εμπόρους και, τέλος, στις τελικές τιμές, βλάπτοντας και τους καταναλωτές.

Δεύτερον, η MasterCard και η Visa (αλλά όχι η Bankcard) έθεταν περιορισμούς, όσον αφορά στην τιμολόγηση των εμπορών (ο γνωστός κανόνας “no-surcharge rule”). Οι έμποροι, επομένως, αντιμετώπιζαν ένα “όλα ή τίποτα” στην απόφασή τους για αποδοχή της κάρτας και δεν είχαν άλλη επιλογή, παρά να μετακυλήσουν το κόστος τους σε όλους τους καταναλωτές, βλάπτοντας και τους χρήστες μετρητών.

Τρίτον, και οι τρεις εταιρίες έθεταν κάποια ελάχιστα πρότυπα όσον αφορά στο ποιες τράπεζες ήταν ικανές να μπουν στο δίκτυο. Επίσης, η MasterCard και η Visa απαγόρευαν στις τράπεζες-μέλη τους να δρουν μόνο ως αποκτώσες και η MasterCard και η Bankcard επέβαλαν ποινές σε εκείνες τις τράπεζες που συμπεριφέρονταν περισσότερο ως αποκτώσες απ’ ό,τι ως εκδότριες. Οι περιορισμοί αυτοί, όπως και οι ποινές που εφαρμόζονταν από τις τρεις αυτές εταιρίες, αποθάρρυναν την παρουσία εξειδικευμένων αποκτωσών, οι οποίες θα μπορούσαν να αυξήσουν τον ανταγωνισμό

στην αγορά της προσέλκυσης εμπόρων και, εν συνεχεία, να ενδυναμώσουν την αντιπροσώπευσή τους στη διαδικασία καθορισμού των διατραπεζικών προμηθειών. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην Αυστραλία οι τέσσερις μεγαλύτερες τράπεζες κατείχαν το 90% των συναλλαγών με πιστωτική κάρτα που γίνονταν από τις αποκτώσες και το 89% των συναλλαγών των εκδοτριών.

Όπως τονίζει στην έκθεσή της η Reserve Bank of Australia το 2002, “οι διατραπεζικές προμήθειες δεν καθορίζονται μέσα από μία ανταγωνιστική αγορά (εξαιτίας των παραπάνω λόγων) κι επίσης χαρακτηρίζονται από ακαμψία – δεν άλλαξαν για 27 χρόνια μέχρι τα τέλη του 2001 στην Bankcard και άλλαξαν μόνο μία φορά τη δεκαετία του '90 στην MasterCard και τη Visa”. Επιπλέον, διαπιστώθηκε αδιαφάνεια κατά τη διαδικασία καθορισμού των διατραπεζικών προμηθειών, καθώς κι έλλειψη αντικειμενικότητας στον τρόπο καθορισμού τους.

Έτσι, τον Αύγουστο του 2002, η Reserve Bank of Australia προχώρησε σε κάποιες μεταρρυθμίσεις, μετά από ανάλυση των επιδράσεών τους στα άμεσα εμπλεκόμενα μέρη και, σύμφωνα με αυτές, έπρεπε να υπάρξουν:

- Χαμηλότερα merchant discounts, ως άμεση συνέπεια των μειώσεων στις διατραπεζικές προμήθειες, οι οποίες δεν θα πρέπει να ξεπερνούν, κατά μέσο όρο, τα έξοδα. Αυτός ο τρόπος καθορισμού των διατραπεζικών προμηθειών θεωρήθηκε αντικειμενικός. Η περίοδος εφαρμογής ήταν αρκετά μεγάλη για τις εταιρίες, έτσι ώστε να τους δοθεί χρόνος να προσαρμόσουν τις διατραπεζικές προμήθειες στα επίπεδα των εξόδων τους. Επίσης, υπήρχε ευελιξία, έτσι ώστε να μπορούν οι εταιρίες να υπολογίσουν ξανά τα έξοδά τους μέσα σε τρία χρόνια, εάν πίστευαν ότι έχουν υπάρξει αλλαγές στα έξοδα ή σε άλλους παράγοντες. Τέλος, οι εταιρίες υποχρεούνταν να δημοσιεύσουν τα επίπεδα των διατραπεζικών προμηθειών. Οπότε, ο καθορισμός τους χαρακτηρίζεται και από διαφάνεια.

- Ελευθερία των εμπόρων να τιμολογήσουν διαφορετικά τους κατόχους καρτών από τους χρήστες μετρητών (κατάργηση του “no-surcharge rule”, σε αντίθεση με την απόφαση που πάρθηκε στην ΕΕ).
- Ελευθερία σε οποιοδήποτε εξουσιοδοτημένο “deposit-taking” ίδρυμα, περιλαμβάνοντας και τη νέα τάξη των εξειδικευμένων ιδρυμάτων στις πιστωτικές κάρτες, να συμμετέχει. Επιπλέον, υπήρξε απαγόρευση των περιορισμών ή/και των ποινών που εφήρμοζαν οι εταιρίες στα μέλη που ενεργούσαν πιο πολύ ως αποκτώσες απ’ ό,τι ως εκδότριες (σε αντίθεση με ό,τι συνέβη στην ΕΕ, όπου οι περιορισμοί αυτοί δεν καταργήθηκαν).

3.1.2. ΗΠΑ

3.1.2.1. Η Υπόθεση Visa – MasterCard

Στις ΗΠΑ, όπου υπάρχουν τέσσερις μεγάλες εταιρίες καρτών πληρωμής (Visa, MasterCard, AMEX και Discover), υπήρξε η υπόθεση της κυβέρνησης εναντίον των VISA USA INC. (“Visa USA”), VISA INTERNATIONAL CORP. (“Visa International” ή απλά “Visa”) και MASTERCARD INTERNATIONAL INC. (“MasterCard”) το Σεπτέμβριο του 2001 με το σκεπτικό ότι παραβίαζαν την Ενότητα 1 του Sherman Antitrust Act, στην οποία αναφέρεται ότι “οποιοδήποτε συμβόλαιο, συνδυασμός τύπου τραστ ή συνομοσία, που οδηγεί σε περιορισμό του εμπορίου καθίσταται παράνομη πράξη”. Πιο αναλυτικά, οι δύο παραβάσεις συνοψίζονταν στα εξής:

- “Governance duality”: στο συμβούλιο των τραπεζών-μελών παίρνουν μέρος άνθρωποι και της Visa και της MasterCard, με αποτέλεσμα οι αποφάσεις για οποιοδήποτε στρατηγικές των δύο αυτών εταιριών να παίρνονται από κοινού .

- Κανονισμοί των Visa και MasterCard, σύμφωνα με τους οποίους, οι τράπεζες-μέλη της μίας εταιρίας επιτρέπεται να εκδίδουν κάρτες για την άλλη εταιρία, αλλά δεν μπορούν να εκδίδουν κάρτες των άλλων δύο μεγάλων εταιριών, της Amex και της Discover.

Όσον αφορά στην πρώτη κατηγορία, η κυβέρνηση υποστήριξε ότι οι διευθυντές των τραπεζών έχουν ελάχιστο κίνητρο να επενδύσουν ή να εφαρμόσουν ανταγωνιστικές πρωτοβουλίες που στόχο θα έχουν να ενισχύσουν το μερίδιο αγοράς της μιας εταιρίας (εις βάρος της άλλης), καθώς δεν θέλουν να επηρεάσουν τη ζήτηση της άλλης κάρτας, την οποία επίσης εκδίδουν. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα η Visa και η MasterCard να μην λειτουργούν μέσα σε ανταγωνιστικά πλαίσια και, συνεπώς, να περιορίζονται η καινοτομία και οι επενδύσεις σε νέα και βελτιωμένα προϊόντα. Παρά τις κατηγορίες, η κυβέρνηση δεν κατάφερε να αποδείξει ότι, όντως, η πρακτική αυτή των Visa και MasterCard έχει μειώσει σημαντικά τον ανταγωνισμό και την καινοτομία στον κλάδο των καρτών πληρωμής, οπότε δεν δικαιολογείται καμία απόφαση κατά αυτών. Επιπλέον, από το 1999 οι περισσότερες από τις μεγαλύτερες τράπεζες των ΗΠΑ κι εκδότριες πιστωτικών και χρεωστικών καρτών έχουν επιλέξει να εκδίδουν κάρτες μόνο μίας εταιρίας, της Visa ή της MasterCard, με την οποία έχουν υπογράψει συμβόλαια (τα λεγόμενα “dedication agreements”). Οπότε, σύμφωνα και με την έκθεση του Σεπτεμβρίου 2001, το “governance duality” σταδιακά εξαλείφεται τελείως.

Όσον αφορά στη δεύτερη κατηγορία, η αμερικανική κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι η Visa και η MasterCard, με την απαγόρευση στις τράπεζες-μέλη τους να εκδίδουν κάρτες για τις AMEX και Discover, εμπόδιζαν την ανάπτυξη του ανταγωνισμού στον κλάδο των καρτών πληρωμής. Συγκεκριμένα, η κυβέρνηση υποστήριξε ότι οι τράπεζες-μέλη των Visa και MasterCard αντιμετωπίζουν αυξημένο κόστος όταν εκδίδουν κάρτες των AMEX και Discover (εξαιτίας των ποινών που δέχονται), με συνέπεια να είναι

πρακτικώς αδύνατο για τις τελευταίες να πείσουν τις τράπεζες να εκδώσουν κάρτες τους. Οι κατηγορούμενες εταιρίες υποστήριξαν ότι υπάρχει έντονος ανταγωνισμός μεταξύ αυτών και των AMEX και Discover, λόγω των χαμηλότερων επιτοκίων και των διαφόρων κινήτρων και υπηρεσιών που προσφέρουν οι δύο τελευταίες στους καταναλωτές. Επίσης, υποστηρίζουν πως, αφού η έκδοση καρτών δύο εταιριών από μία τράπεζα (duality), σύμφωνα με την κυβέρνηση, μειώνει τον ανταγωνισμό, η έκδοση καρτών τριών (triality) ή και τεσσάρων (quadrality) εταιριών θα έκανε τα πράγματα χειρότερα.

Όμως, παρά την άποψη των κατηγορουμένων, η κυβέρνηση των ΗΠΑ απέδειξε ότι οι πρακτικές αυτές των Visa και MasterCard στην πράξη μειώνουν τον ανταγωνισμό και βλάπτουν τους καταναλωτές εξαιτίας του ότι:

- (i) Μειώνουν το προϊόν των AMEX και Discover.
- (ii) Περιορίζουν την δύναμη των AMEX και Discover, λόγω της μείωσης της αποδοχής των καρτών των δύο αυτών εταιριών από τους καταστηματάρχες και της περιορισμένης ικανότητάς τους να αναπτύξουν και να διανείμουν νέα προϊόντα, όπως είναι τα smart cards.
- (iii) Εμποδίζουν τις AMEX και Discover να ανταγωνιστούν ως προς την έκδοση χρεωστικών καρτών off-line (off-line debit cards), οι οποίες σύντομα θα συνδεθούν με τις πιστωτικές κάρτες σε μία ενιαία κάρτα (smart card).
- (iv) Στερούν τη δυνατότητα απ' τους καταναλωτές να επιλέξουν μεταξύ διαφοροποιημένων καρτών πληρωμής από παραπάνω από δύο εταιρίες, ανάμεσα στις οποίες υπάρχουν διαφορετική ποιότητα, διαφορετικά χαρακτηριστικά και διαφορετική φήμη.

Επίσης, οι περιορισμοί αυτοί των Visa και MasterCard περιόριζαν τη δυνατότητα των εκδοτριών να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, καθώς οι εκδότριες δεν μπορούσαν να εκδώσουν κάρτες των AMEX και Discover.

Για τους παραπάνω λόγους, το αμερικανικό δικαστήριο εξέδωσε απόφαση το Σεπτέμβριο του 2001, σύμφωνα με την οποία:

- απαγορεύτηκαν οι συγκεκριμένοι κανονισμοί των Visa και MasterCard και
- επετράπη στις τράπεζες να εκδίδουν κάρτες AMEX και Discover, εάν το θέλουν, χωρίς ποινές.

3.1.2.2. Η Περίπτωση της NaBanco

Όταν η BankAmericard, ο πρόδρομος της Visa, ιδρύθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1970, οι διατραπεζικές προμήθειες υιοθετήθηκαν για να παρέχουν στα ενδεχόμενα μέλη κάποια αίσθηση των δαπανών στο σύστημα. Οι Τράπεζες θα μπορούσαν να προκληθούν για να συμμετέχουν στην επιχείρηση, μόνον έχοντας κάποια προσεγγιστική εκτίμηση των δαπανών τους και την προϋπόθεση ότι θα ήταν ανακτήσιμες. Η διαμάχη σχετικά με τις διατραπεζικές προμήθειες έφτασε στο αποκορύφωμά της στα μέσα της δεκαετίας του '80 με την προσφυγή στο δικαστήριο μεταξύ της NaBanco, ενός μεγάλου εμπορικού επεξεργαστή, και της Visa. Από όταν ξεκίνησαν οι διατραπεζικές προμήθειες, τόσο η έκδοση καρτών όσο και η εμπορική επεξεργασία, εκτελούνταν σχεδόν αποκλειστικά από τις τράπεζες. Επειδή οι περισσότερες τράπεζες εκτελούσαν και τις δύο διαδικασίες, η διατραπεζική προμήθεια εξελήφθη από πολλούς παρατηρητές απλώς ως μια ουδέτερη πληρωμή μεταφοράς. Η NaBanco, ένας απ' τους πρώτους μη τραπεζικούς εμπορικούς επεξεργαστές συναλλαγής πιστωτικών καρτών, ισχυρίστηκε αφενός ότι η διατραπεζική προμήθεια ήταν παράνομος καθορισμός τιμών και ζήτησε από το δικαστήριο την κατάργησή της.

Το δικαστήριο απέρριψε το επιχείρημα της NaBanco για τους εξής λόγους:

1. *Η ανάγκη να ανακτηθούν οι δαπάνες.* Το δικαστήριο υποστήριξε ότι η διατραπεζική προμήθεια προοριζόταν για να αποζημιώνει τις εκδότριες τράπεζες για ορισμένες δαπάνες που να μην είναι ειδάλλως ανακτήσιμες. Εκείνες οι δαπάνες περιελάμβαναν τον κίνδυνο απάτης και απώλειας, την επιπλέον ροή και τις δαπάνες της έκδοσης καρτών. Τότε, οι διάφοροι κανονισμοί απέτρεπαν τις εκδότριες τράπεζες από το να ανακτούν πολλές από αυτές τις δαπάνες άμεσα από τους κατόχους των καρτών.
2. *Ρυθμιστικά μέσα καθορισμού δαπανών.* Επιπλέον, το δικαστήριο ένιωσε έναν ορισμένο βαθμό ασφάλειας ότι η διατραπεζική προμήθεια δεν ήταν ανταγωνιστική, επειδή το επίπεδό της έδειξε να υποστηρίζεται από μια ανεξάρτητη λογιστική ανάλυση των δαπανών της εταιρείας που συνδέεται με την έκδοση πιστωτικών καρτών και την εμπορική επεξεργασία.
3. *Καμία λιγότερο περιοριστική εναλλακτική λύση.* Το δικαστήριο διαπίστωσε ότι δεν υπήρχε διαθέσιμη κάποια λιγότερο περιοριστική εναλλακτική λύση. Τότε, απαγορευόταν στις εκδότριες τράπεζες να χρεώνουν διάφορες προμήθειες στους καταναλωτές, γεγονός που φάνηκε να ενισχύει το επιχείρημά τους για συλλογή των προμηθειών από τους εμπόρους.

Θα μπορούσαν, όμως, να υπάρξουν μεμονωμένες διαπραγματεύσεις μεταξύ των εμπορικών τραπεζών και των τραπεζών έκδοσης καρτών για αυτές τις προμήθειες, αντί του συλλογικού καθορισμού τιμών; Το δικαστήριο ανέλυσε προσεκτικά την προοπτική για διμερείς διαπραγματεύσεις, αλλά την απέρριψε ως μη πρακτική επειδή η Visa αριθμούσε μεταξύ 10.000-15.000 μελών και, επομένως, οι δαπάνες συναλλαγής των διαπραγματεύσεων μεταξύ ζευγαριών εμπορικών κι εκδοτριών τραπεζών θα ήταν τόσο ουσιώδεις που θα καθίσταντο απαγορευτικές. Επιπλέον, εάν κάποιες από αυτές τις διαπραγματεύσεις αποτύγχαναν, ένας έμπορος θα μπορούσε να δεχτεί μερικές κάρτες Visa και όχι άλλες (και όλες), κι έτσι η καθολική αποδοχή της κάρτας να καταρριφθεί.

Τέλος, εάν δεν υπήρχε καμία προκαθορισμένη διατραπεζική προμήθεια, μια εμπορική τράπεζα μπορεί να αντιμετωπίζει πρόβλημα "hold-up" από την εκδότρια. Μόλις ο έμπορος αποδεχόταν τη συναλλαγή θα αντιμετωπίζε μόνο μια μεμονωμένη εκδότρια, η οποία θα μπορούσε να χρεώσει οτιδήποτε θελήσει. Συνεπώς, μια προσχεδιασμένη διατραπεζική προμήθεια απέτρεπε καιροσκοπική συμπεριφορά από τις εκδότριες τράπεζες.

4. *Αντίκτυπος στον ανταγωνισμό.* Το δικαστήριο υποστήριξε ότι ο πραγματικός αντίκτυπος της διατραπεζικής προμήθειας στον ανταγωνισμό θα ήταν ελαφρύς, για δύο λόγους. Πρώτον, καθόριζε τη σχετική αγορά ως το σύνολο όλων των συστημάτων πληρωμής, συμπεριλαμβανομένων των πιστωτικών καρτών, των ΑΤΜ, των επιταγών και των μετρητών. Η επίπτωση αυτής της εύρεσης ήταν ότι, εάν η Visa αύξανε τη διατραπεζική προμήθεια σε ένα αντι-ανταγωνιστικό επίπεδο, οι έμποροι ή οι εμπορικές τράπεζες θα μπορούσαν να στραφούν σε διαφορετικές μεθόδους πληρωμής. Δεύτερον, το δικαστήριο αποφάσισε ότι η διατραπεζική προμήθεια δεν ήταν πραγματικά «υποχρεωτική», αφού μεμονωμένα οι τράπεζες μπορούσαν να προβούν σε εναλλακτικές συμφωνίες. Δηλαδή θα μπορούσαν να παρακάμψουν το σύστημα διατραπεζικών προμηθειών της Visa. Πράγματι, ένα μεγάλο μέρος των συναλλαγών, περίπου το 1/3, όντως παρέκαμψε την Visa μέσω διμερών συμφωνιών.

5. *Η ανταλλαγή ήταν απλά μια «πληρωμή μεταφοράς» που δεν θα χρησιμοποιούταν στρατηγικά.* Το δικαστήριο χαρακτήρισε τις διατραπεζικές προμήθειες ως «πληρωμή μεταφοράς» που εξισορρόπησε τις δαπάνες και τα κέρδη μεταξύ των εμπορικών και των εκδοτικών μερών της επιχείρησης. Οι περισσότερες τράπεζες, περιλαμβανομένων όλων, σχεδόν, των μελών της Visa, συμμετείχαν τόσο στην έκδοση καρτών όσο και στην εμπορική πτυχή της επιχείρησης. Γι' αυτές τις τράπεζες, η συναλλαγή ήταν απλώς μια πληρωμή μεταφοράς, όχι ένα κέντρο κέρδους (profit center). Κατά συνέπεια,

φαινόταν απίθανο οι τράπεζες να χρησιμοποιούσαν τη διατραπεζική προμήθεια στρατηγικά, π.χ. διογκώνοντας τις δαπάνες ή προσπαθώντας να εξάγουν υπερ-ανταγωνιστικά κέρδη, δεδομένου ότι, ως άμεσοι πληρωτές των διατραπεζικών προμηθειών, θα βλάπτονταν και οι ίδιοι ως ένα βαθμό. Επιπλέον, το συμβούλιο της Visa που καθόριζε την προμήθεια είχε ισχυρούς αντιπροσώπους, με ενδιαφέροντα όχι μόνο στην έκδοση καρτών, αλλά και στην εμπορική επεξεργασία. Έτσι, το δικαστήριο κατέληξε στο ότι «η Visa έχει κάθε κίνητρο να καθορίζει την προμήθεια σε επίπεδο που εγκαθιδρύει μια ισορροπία μεταξύ του εκδότη και των εμπορικών πλευρών της επιχείρησης» και αυτός ο βαθμός ισορροπίας κατεύναζε τις ανησυχίες σχετικά με την αντι-ανταγωνιστική συμπεριφορά.

3.2. Διατραπεζικές Προμήθειες & Δίκτυα ATM

3.2.1. Αποφάσεις NaBanco & First Texas

Η υπόθεση NaBanco καθιέρωσε ουσιαστικά ένα σχεδόν ρυθμιστικό πρότυπο για την αποφυγή των ανταγωνιστικών κινδύνων διατραπεζικών προμηθειών. Όταν διαμορφώθηκαν τα δίκτυα των ATM, ακολούθησαν τις «διδασχές» NaBanco αλλά με τα λιγότερο σαφή αποτελέσματα. Στο περιβάλλον δικτύων ATM, τράπεζες που εκδίδουν κάρτες καταβάλλουν στους ιδιοκτήτες του ATM μια προμήθεια ως αντιστάθμιση για τις δαπάνες χρήσης των ATM. Όπως με τη Visa, αυτά τα δίκτυα θεώρησαν ότι θα μπορούσαν να βρουν μια αντιμονοπωλιακή ζώνη ασφαλείας, στηρίζοντας τις προμήθειες στα κόστη (αυτά καθορίζονται από ανεξάρτητους λογιστές). Αυτές οι αμοιβές προκάλεσαν λίγες ανησυχίες (στην πραγματικότητα, δεδομένου ότι οι περισσότερες τράπεζες εξέδιδαν κάρτες και κατελάμβαναν ATM, λίγες είδαν τη συναλλαγή ως μελλοντικό κέντρο κέρδους). Αυτό άλλαξε προς το τέλος της δεκαετίας του '80 στο Τέξας, όταν η First Τέξας, μέλος του PULSE – ενός εκ των ηγετικών

Οργανισμών Δικτύων ΑΤΜ στις ΗΠΑ –, ξεκίνησε να χρησιμοποιεί χαμηλού όγκου, απομακρυσμένα ΑΤΜ. Εκείνη η δράση αύξησε τις μέσες δαπάνες του ΑΤΜ και πρότεινε την ανάγκη για μια ουσιαστική αύξηση των διατραπεζικών προμηθειών. Αλλά το ΔΣ του PULSE αποκρίθηκε αντ' αυτού με την προσπάθεια να μειωθεί η διατραπεζική προμήθεια, ίσως βασισμένο σε μια αίσθηση ότι οι πελάτες τους επικροτούσαν την υπερβολικά επιθετική στρατηγική επέκτασης ενός μέλους του.

Η First Texas κατέφυγε στην αντιμονοπωλιακή νομοθεσία, ισχυριζόμενη ότι η προτεινόμενη μείωση της διατραπεζικής προμήθειας ήταν η παράνομη δράση ενός καρτέλ που εξέδιδε κάρτες και που σκόπευε να βλάψει ένα σημαντικό χρήστη ΑΤΜ. Ως προς το ρόλο των διατραπεζικών προμηθειών, η First Texas βεβαίωσε ότι οποιεσδήποτε διατραπεζικές προμήθειες αποτέλεσαν παράνομο καθορισμό τιμών. Πρότεινε να καταργηθεί συνολικά η προμήθεια και να αντικατασταθεί από ένα σύστημα "ελεύθερης αγοράς", στο οποίο οι ιδιοκτήτες του ΑΤΜ θα χρέωναν τους καταναλωτές άμεσα. Ο αντιμονοπωλιακός διαιτητής ήρθε εξαιρετικά κοντά στο να κηρύξει τις διατραπεζικές προμήθειες παράνομες: "όπου τα οφέλη μιας ανταγωνιστικής αγοράς μπορούν να ληφθούν χωρίς μια ουσιαστική εξασθένιση της αποδοτικότητας, ο περιορισμός δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί ως λογικός." Σημείωσε δε ότι ο συνολικός καθορισμός της διατραπεζικής προμήθειας μπορεί να ήταν απαραίτητος κι επιτρεπτός στην έναρξη του δικτύου, αλλά εκείνη η αιτιολόγηση απερρίφθη, καθώς το δίκτυο στη συνέχεια πέτυχε κυριαρχία και η αγορά ωρίμαζε. Ο διαιτητής επέλεξε να μην καταδικάσει τις διατραπεζικές προμήθειες συνολικά επειδή φάνηκε ότι ένα σύστημα ελεύθερης αγοράς μπορεί να προκαλούσε καταναλωτική σύγχυση και αύξηση των δαπανών αναζήτησης, με αποτέλεσμα πιθανό «σκάψιμο» τιμών, ουσιαστικές τεχνικές δαπάνες μετατροπής, δυνατότητα διασύνδεσης με άλλα δίκτυα, ή την ανάγκη για επιπρόσθετη εκπαίδευση των πελατών.

Ο διαιτητής διαπίστωσε ότι οι συγκεκριμένες προτεινόμενες μειώσεις των διατραπεζικών προμηθειών παραβίασαν τους αντιμονοπωλιακούς νόμους. Μετά από μια εκτενή κρίσιμη αναθεώρηση του μηχανισμού μελετών του κόστους, βρέθηκε ότι δεν υποστήριζαν τις ενέργειες του ΔΣ. Το πρόβλημα ήταν ότι οι μελέτες δαπανών έδειχναν ότι οι διατραπεζικές προμήθειες πρέπει να αυξηθούν, όχι να μειωθούν. Επιπλέον, η δυσαναλογία μεταξύ των εκδοτών καρτών και των ιδιοκτητών ATM στο PULSE αποκάλυπτε ότι τα μέλη του ΔΣ είχαν ενεργήσει ευκαιριακά.

3.2.2. Το Φαινόμενο των Προσαυξήσεων (Υπερχρεώσεων)

Οι τράπεζες θέλουν και είναι λογικό να αποζημιώνονται για το κόστος λειτουργίας των ATM. Τα τραπεζικά ιδρύματα λαμβάνουν δύο αμοιβές για κάθε συναλλαγή του ATM. Η πρώτη είναι μια “bank-to-bank” αμοιβή, η λεγόμενη διατραπεζική προμήθεια. Προκειμένου να ενταχθεί σε ένα δίκτυο ATM, μια τράπεζα συμφωνεί να καταβάλλει μια διατραπεζική προμήθεια όταν οι πελάτες της χρησιμοποιούν ένα ATM που ανήκει σε μια άλλη τράπεζα στο σύστημα. Οι διατραπεζικές προμήθειες τίθενται από το δίκτυο σε ένα ποσοστό (χαρακτηριστικά \$0.50 σε \$1.50) σχεδιασμένο να καλύψει τις ίδιες δαπάνες ATM και συχνά ακόμη να παράγει ένα κέρδος. Οι προσαυξήσεις είναι μια δευτερεύουσα, και περιττή, αμοιβή για την ίδια συναλλαγή. Οι καταναλωτές πληρώνουν μια προσαύξηση κάθε φορά που χρησιμοποιούν το ATM που χρησιμοποιείται από μια τράπεζα άλλη από τη δική τους. Οι προσαυξήσεις αποσύρονται άμεσα από το λογαριασμό του καταναλωτή κατά τη διάρκεια της συναλλαγής. Μια χαρακτηριστική προσαύξηση \$1.50 θα προσθέσει μια δαπάνη 7.5% σε μια ανάληψη \$20. Οι προσαυξήσεις/υπερχρεώσεις επιβάλλονται σχεδόν σε κάθε ATM στις ΗΠΑ. Οι Αμερικανοί πολίτες πληρώνουν ετησίως πάνω από \$2.1 δισ. στις προσαυξήσεις.

Οι προσαυξήσεις χαρακτηρίζονται, δικαίως, αντι-ανταγωνιστικές, καθώς επιτρέπουν στις μεγάλες τράπεζες να τοποθετήσουν τους μικρότερους ανταγωνιστές τους σε ανταγωνιστικά μειονεκτική θέση. Στις περισσότερες περιοχές, μια ομάδα μεγάλων τραπεζών κατέχει την πλειοψηφία των ΑΤΜ. Π.χ., μόνο δύο τράπεζες κατέχουν το 75% των ΑΤΜ στο Σαν Φρανσίσκο. Με την επιβολή των προσαυξήσεων, αυτές οι τράπεζες δημιουργούν ένα κίνητρο για τους πελάτες των μικρών τραπεζών και των πιστωτικών ενώσεων να μεταφέρουν το λογαριασμό τους σε μια από τις κυρίαρχες τράπεζες, προκειμένου να αποφύγουν την προσαύξηση. Στην πραγματικότητα, όσο υψηλότερη είναι η προσαύξηση, τόσο μεγαλύτερο καθίσταται το κίνητρο για τους καταναλωτές να μεταφέρουν το λογαριασμό τους. Αυτό ανέρχεται σε μορφή ανταγωνισμού τιμών. Ποια άλλη επιχείρηση μπορεί να κερδίσει νέους πελάτες με την αύξηση των τιμών της;

Η υπέρμαχη των προσαυξήσεων πλευρά είχε υποστηρίξει ότι χωρίς προσαυξήσεις θα υπήρχαν λιγότερα ΑΤΜ. Κάτι τέτοιο, ωστόσο, δεν ισχύει. Η Αϊόβα, για παράδειγμα, μια πολιτεία που δεν έχει επιτρέψει ποτέ τις προσαυξήσεις, έχει τον ίδιο αριθμό ΑΤΜ κατά κεφαλήν με τον εθνικό μέσο όρο. Στην πραγματικότητα, τα 2/3 των ΑΤΜ σε λειτουργία σε εθνικό επίπεδο εγκαταστάθηκαν πριν από το 1996, τη χρονιά που οι τράπεζες άρχισαν τις προσαυξήσεις. Ακόμη κι ελλείψει των προσαυξήσεων, οι τράπεζες είναι πρόθυμες να εγκαταστήσουν ΑΤΜ, επειδή παράγουν τις διατραπεζικές προμήθειες και είναι αισθητά λιγότερο ακριβές από τους tellers. Σύμφωνα με το Αμερικάνικο Γραφείο Επίβλεψης Αποταμιεύσεων, το μέσο κόστος μιας συναλλαγής του ΑΤΜ είναι \$0.27, έναντι \$2.93 για μια συναλλαγή που υποβάλλεται σε επεξεργασία από έναν teller.

Από την παραπάνω παράγραφο γίνεται κατανοητό ότι στις ΗΠΑ οι πολιτείες και οι πόλεις την εξουσία να απαγορεύσουν τις προσαυξήσεις. Οι πολιτείες έχουν

διαδραματίζει πάντα έναν κρίσιμο ρόλο στην προστασία καταναλωτών και τον τραπεζικό κανονισμό. Όταν πρωτοεμφανίστηκαν τα ΑΤΜ στη δεκαετία του '70, το Κογκρέσο πέρασε τον ηλεκτρονικό νόμο μεταφοράς Ταμείων, ο οποίος θέσπισε «βασικό πλαίσιο» νομοθεσίας για τα δίκτυα ΑΤΜ. Ο νόμος εξουσιοδοτεί ρητώς τις πολιτείες να ρυθμίζουν τα ΑΤΜ, ιδιαίτερα όσον αφορά στα ζητήματα προστασίας καταναλωτών.

Μάλιστα, εκτός από την Αϊόβα, που δεν έχει επιτρέψει ποτέ τις προσαυξήσεις, δύο πόλεις της Καλιφόρνια, η Σάντα Μόνικα και το Σαν Φρανσίσκο, θέσπισαν τις απαγορεύσεις προσαύξησης των ΑΤΜ το 1999. Οι απαγορεύσεις των πόλεων είχαν για ένα μικρό χρονικό διάστημα ανασταλεί, εν αναμονή της έκβασης μιας δίκης που παρουσιάστηκε από τις δύο μεγαλύτερες τράπεζες της πολιτείας. Πλέον, αρκετές ακόμα πολιτείες και πόλεις εξετάζουν τώρα το ενδεχόμενο να επιβάλλουν δικές τους απαγορεύσεις.

Βέβαια, σε αυτό το σημείο πρέπει να διευκρινιστεί το γεγονός ότι μια απαγόρευση προσαύξησης δεν θα ίσχυε για όλα τα ΑΤΜ μιας πόλης ή πολιτείας. Οι απαγορεύσεις προσαύξησης απαλλάσσουν συνήθως ΑΤΜ που ανήκουν σε μη χρηματοοικονομικά ιδρύματα (π.χ. πολυκαταστήματα). Επειδή αυτές οι επιχειρήσεις διανέμουν μόνο τα μετρητά και ειδάλλως δεν συμμετέχουν στις τραπεζικές υπηρεσίες, οι προσαυξήσεις στα ΑΤΜ τους δεν αποτελούν αντι-ανταγωνιστική απειλή για τα μικρά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Παλαιότερα, είχε διατυπωθεί η άποψη ότι οι τράπεζες ίσως εμποδίσουν την πρόσβαση σε μη πελάτες στα ΑΤΜ τους, εάν δεν τους επιτραπεί να προσαυξάνουν τις προμήθειες των ΑΤΜ. Οι κανόνες δικτύων των ΑΤΜ απαιτούν ότι οι τράπεζες-μέλη καθιστούν τα ΑΤΜ τους διαθέσιμα στους πελάτες όλων των άλλων τραπεζών στο δίκτυο. Μερικά δίκτυα επιτρέπουν σε μια τράπεζα-μέλος να αποσυνδέσει μερικά από

τα ATM της από το δίκτυο, που σημαίνει ότι οι πελάτες άλλων τραπεζών δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση στους λογαριασμούς τους από τα συγκεκριμένα μηχανήματα. Αυτή η ελευθερία επέτρεψε στην Wells Fargo και την Bank of America να απαγορεύσουν σε μη πελάτες τους τη χρησιμοποίηση των ATM τους στη Σάντα Μόνικα, όπου και οι δύο τράπεζες λειτουργούν λίγα μόνο ATM. Εάν κάποια τράπεζα επιθυμούσε να αποσυνδέσει από τα υφιστάμενα δίκτυα ένα μεγάλο αριθμό των ATM της (π.χ. στο Σαν Φρανσίσκο), οι τράπεζες θα έπρεπε να τερματίσουν τη συνδρομή δικτύου. Αυτό θα σήμαινε ότι οι πελάτες των Wells Fargo και Bank of America δεν θα ήταν σε θέση, πλέον, να χρησιμοποιήσουν ATM που λειτουργούνται από άλλες τράπεζες. Επειδή οι καταναλωτές απαιτούν τώρα την παγκόσμια πρόσβαση των ATM, οι δύο τράπεζες είναι απίθανο να διακινδυνεύσουν απώλεια πελατών, τερματίζοντας τη σύνδεσή τους στα δίκτυα.

3.3. Επαναξιολόγηση των Αποφάσεων NaBanco & First Texas

Εν ολίγοις, ακόμα και όταν εκδόθηκαν, οι αποφάσεις NaBanco και First Texas, παρείχαν λιγότερο από μια σαφή νομική επικύρωση του συλλογικού καθορισμού των διατραπεζικών προμηθειών. Κάθε απόφαση αναγνώρισε την προτίμηση των αντιμονοπωλιακών νόμων για την εξατομικευμένη λήψη αποφάσεων. Στην περίπτωση της First Texas, περισσότερο από της NaBanco, ο διαιτητής αναγνώρισε πώς οι διατραπεζικές προμήθειες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν αντι-ανταγωνιστικά. Αλλά και στις δύο περιπτώσεις πρέπει να επαναξιολογήσουμε πώς οι αλλαγές στην αγορά θα μπορούσαν να αλλάξουν την αξιολόγηση περί ανταγωνισμού και τη νομιμότητα των προμηθειών.

Ας δούμε προσεκτικά τα **θεμέλια της απόφασης NaBanco**:

1. Η ανάγκη να ανακτηθούν οι δαπάνες. Πολλά έχουν αλλάξει από την απόφαση. Κατά τη διάρκεια της προσφυγής στο δικαστήριο, οι συναλλαγές πιστωτικών καρτών βασίζονταν τυπικά σε χαρτί. Αρκετές ημέρες θα παρέρχονταν μεταξύ του χρόνου συναλλαγής στο σημείο πώλησης και της παραλαβής της δαπάνης συναλλαγής από την τράπεζα έκδοσης καρτών. Το σχετικό ποσό κινδύνου και η επιπλέον ροή στο σύστημα ήταν ως εδώ ουσιαστικότερα από ό,τι είναι σήμερα. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 και η έκδοση καρτών και η εμπορική επεξεργασία ήταν πολύ μη συγκεντρωτικές αγορές. Η σχέση ενός εμπόρου υφίστατο πιθανώς με την τοπική τράπεζά του, και οι συναλλαγές με απόμακρες τράπεζες ήταν σχετικά σπάνιες κι ενδεχομένως πιο επικίνδυνες.

Ο ακρογωνιαίος λίθος στην ανάλυση της NaBanco είναι η διαπίστωση του δικαστηρίου ότι οι σημαντικές δαπάνες επιλαμβάνονται από την τράπεζα έκδοσης καρτών, πρωτίστως ο κίνδυνος απώλειας και η επιπλέον ροή. Αλλά εκείνες οι δαπάνες έχουν αλλάξει ουσιαστικά. Ο κίνδυνος απώλειας είναι μακράν λιγότερο ουσιαστικός στις πιστωτικές κάρτες από ό,τι ήταν δεκαετίες πριν. Οι ηλεκτρονικές συναλλαγές κι εγκρίσεις σημαίνουν ότι η τράπεζα έκδοσης καρτών ξέρει σχεδόν αμέσως εάν μια συναλλαγή ισχύει ή όχι. Η ηλεκτρονική επεξεργασία έχει μειώσει σημαντικά την επιπλέον ροή και, σε κάθε περίπτωση, υπάρχουν πολύ λιγότερα ρυθμιστικά εμπόδια που αποτρέπουν τις τράπεζες έκδοσης καρτών από το να ανακτήσουν αυτές τις δαπάνες άμεσα από τους καταναλωτές. Τέλος, δεν υπάρχει καμιά επιπλέον ροή και είναι πολύ μικρότερος ο κίνδυνος απώλειας στο ATM και online ρύθμισης χρεωστικών καρτών, όπου οι συναλλαγές γίνονται σχεδόν στιγμιαία.

Η μελέτη των τραπεζικών εργασιών στο Ηνωμένο Βασίλειο διαπίστωσε ότι η αιτιολόγηση δαπανών για τις διατραπεζικές προμήθειες έλειπε από πολλές απόψεις. Για παράδειγμα, διαπίστωσε ότι τα ποσά που ανακτήθηκαν για την απάτη ήταν ουσιαστικά

μεγαλύτερα από τις πραγματικές απώλειες, οι οποίες φέρονται συχνά από το λιανοπωλητή ή εμπορικό αγοραστή. Η έκθεση κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι παράγοντες, εκτός από το κόστος, συμπεριλαμβάνονται στην τακτοποίηση των ποσοστών ανταλλαγής, και ότι οι διατραπεζικές προμήθειες είναι ουσιαστικά υψηλότερες από αυτές που μπορούν να δικαιολογηθούν από τη θεμιτή ανάκτηση κόστους. Σε όλες τις περιπτώσεις, η διαδικασία με την οποία καθορίζονται αυτές οι προμήθειες είναι εξαιρετικά αδιαφανής στους τελικούς χρήστες και υπόκειται σε κατάχρηση.

2. Ρυθμιστικά μέσα καθορισμού του κόστους. Η NaBanco είναι σχεδόν μοναδική περίπτωση στην αντιμονοπωλιακή νομολογία για την έγκριση του καθορισμού μιας τιμής βασισμένης σε μια ισχυροποιημένη λογιστική των δαπανών. Τα αντιμονοπωλιακά δικαστήρια και οι αντιπροσωπείες επιβολής σπάνια, αν ποτέ, δέχονται υποσχέσεις ότι η ρύθμιση των τιμών θα είναι "βασισμένη στο κόστος" σαν λόγο να επιτραπεί ο συλλογικός καθορισμός τιμών. Υπάρχουν διάφοροι υγιείς πολιτικοί λόγοι για αυτό. Καταρχήν, πώς μπορεί ένα αντιμονοπωλιακό δικαστήριο ή ένας ρυθμιστής να ρυθμίσει αποτελεσματικά τον καθορισμό των τιμών; Ποιος θα ήλεγχε τη ρύθμιση τιμών; Ποιες δαπάνες θα επιλέγονταν; Τέτοια ζητήματα είναι οι λόγοι για τους οποίους δράσεις αντιτράστ αμετάβλητα προτιμούν τον ανταγωνισμό παρά τη συλλογική ρύθμιση τιμών που βασίζεται σε μια υπόσχεση ότι ο συλλογικός καθορισμός τιμών επιφέρει την "ορθή" τιμή. Η μελέτη των τραπεζικών εργασιών στο Ηνωμένο Βασίλειο διαπίστωσε ότι ο ιδιωτικός καθορισμός της ανταλλαγής ήταν λιγότερο αποδοτικός τόσο από τη ρύθμιση όσο και από τον ανταγωνισμό.

Επιπλέον, όπως οι δεκαετίες ανεπιτυχούς κυβερνητικής ρύθμισης έχουν καταδείξει, ο βασισμένος στο κόστος καθορισμός τιμών δημιουργεί συχνά λανθασμένα κίνητρα για την αγορά. Εάν η τιμή είναι βασισμένη στο κόστος, μπορεί να υπάρξουν

ανεπαρκή κίνητρα για μια επιχείρηση ή τα μέλη της για να προσπαθήσουν να μειώσουν τις δαπάνες, επειδή ξέρουν ότι στο τέλος της ημέρας όλες εκείνες οι δαπάνες θα ανακτηθούν. Παραδείγματος χάριν, στο Τέξας, η βασισμένη στο κόστος δομή διατραπεζικών προμηθειών έδωσε στη First Texas το κίνητρο για καταλάβει "μη κερδοφόρα" ΑΤΜ υπό την προϋπόθεση ότι τελικά οι προμήθειες του ΑΤΜ που βασίζονται στις δαπάνες τους θα αυξάνονταν. Η μελέτη των τραπεζικών εργασιών του Ηνωμένου Βασιλείου παρατήρησε ότι, επιτρέποντας στους εκδότες να ανακτήσουν τις δαπάνες μέσω της ανταλλαγής, "αποδυναμώνονται τα κίνητρα για περικοπές δαπανών μέσω της μεγαλύτερης αποδοτικότητας. Οι διογκωμένες διατραπεζικές προμήθειες μπορούν να συμβάλουν στην προστασία των ανεπαρκών προμηθευτών από τον τέλειο (πλήρη) ανταγωνισμό.

Η ιστορία των διατραπεζικών προμηθειών απεικονίζει τα προβλήματα που συνδέονται με ένα βασισμένο στο κόστος (cost-based) μηχανισμό. Όπως αναμένεται με οποιοδήποτε τύπο "ρυθμισμένου" καθορισμού τιμών, οι διατραπεζικές προμήθειες πρώτιστα έχουν μόνον αυξηθεί. Οι διατραπεζικές προμήθειες μπορούν να δημιουργήσουν τα κίνητρα για τη δημιουργία και την επέκταση ενός δικτύου συστημάτων πληρωμής. Μόλις καθιερωθεί το δίκτυο των εμπορών ή ΑΤΜ, αυτοί είναι αποτελεσματικά «παγιδευμένοι» σε αυτό. Κατά συνέπεια, υπάρχει σχετικά χαμηλό κίνητρο για το δίκτυο να μειώσει τις διατραπεζικές προμήθειες, ακόμη και ως απάντηση στις μειωμένες δαπάνες. Όπως προτείνεται από την προσφυγή στο δικαστήριο PULSE, αυτό το πρόβλημα επιδεινώνεται όπου το δίκτυο ελέγχεται αποτελεσματικά από τις τράπεζες έκδοσης καρτών, οι οποίες βλέπουνε όλο και περισσότερο τη συναλλαγή ως σημαντική πηγή εισοδήματος.

3. Ανυπαρξία λιγότερο περιοριστικής εναλλακτικής λύσης. Το σημαντικό σημείο είναι ότι η συναλλαγή είναι εύλογα απαραίτητη λόγω των δαπανών οποιασδήποτε

λιγότερο περιοριστικής εναλλακτικής λύσης, όπως οι διμερείς διαπραγματεύσεις. Τι γίνεται όμως με το επιχείρημα των δαπανών συναλλαγής; Καταρχήν, στις χώρες όπου υπάρχουν σχετικά λίγες εταιρίες σε μια αγορά, η αποταμίευση στις δαπάνες συναλλαγών δεν θα είναι ουσιαστική και το επιχείρημα δεν μπορεί να υποστηρίξει τις διατραπεζικές προμήθειες.

Αφετέρου, ακόμη και όπου υπάρχει ένας μεγαλύτερος αριθμός εταιριών, μπορεί να υπάρξει μεγαλύτερη πιθανότητα για τις διατραπεζικές προμήθειες να αντικατασταθούν από τις διμερείς διαπραγματεύσεις. Στις ΗΠΑ, στην αγορά πιστωτικών καρτών, τόσο η εμπορική επεξεργασία όσο και η έκδοση καρτών παρουσιάζουν πολύ μεγαλύτερη συγκέντρωση από ό,τι 20 έτη πριν. Αυτήν την στιγμή, 10 τράπεζες εκδίδουν περισσότερο από το 60% των πιστωτικών καρτών, κι ένας οργανισμός πραγματοποιεί περισσότερο από το 35% της εμπορικής επεξεργασίας. Αν και αυτό δεν σημαίνει ότι οι δαπάνες συναλλαγής είναι τετριμμένες, είναι μακράν λιγότερο ουσιαστικές απ' ό,τι στο παρελθόν. Οι πρόοδοι στις μεταφορές δεδομένων έχουν μειώσει τα κάποτε σημαντικά πλεονεκτήματα δαπανών ενός κεντροποιημένου συστήματος εκκαθάρισης πληρωμών.

Το επιχείρημα των δαπανών συναλλαγών φαντάζει ακόμα ως ο ισχυρότερος εναπομένων στύλος στα θεμέλια της NaBanco. Ο Alan Frankel, ένας αξιόλογος οικονομικός εμπειρογνώμονας στις διατραπεζικές προμήθειες, έχει παρατηρήσει εντούτοις ότι αυτό το επιχείρημα προϋποθέτει ότι κάποια διατραπεζική προμήθεια είναι απαραίτητη για την αποδοτική λειτουργία του δικτύου. «Εάν κάθε χρηματοοικονομικό θεσμικό συμβαλλόμενο μέρος στη συναλλαγή μπορεί να ανακτήσει τις δαπάνες άμεσα από τους πελάτες, οι διατραπεζικές προμήθειες δεν είναι πιθανώς απαραίτητες καθόλου για την αποδοτικότητα. Ίσως, τα παραδείγματα του Διαδικτύου και άλλα συστήματα πληρωμής αναδεικνύουν ότι πολλοί διαφορετικοί τύποι εταιριών είναι σε θέση να

υπερκεράσουν αυτά τα προβλήματα δαπανών συναλλαγών χωρίς να καταφύγουν σε ένα μηχανισμό διατραπεζικών προμηθειών. Ακόμα κι αν οι διμερείς διαπραγματεύσεις κρίνονταν απαραίτητες για την αποδοτικότητα, δεν υπήρχε λόγος για τον οποίον όλες οι τράπεζες θα έπρεπε να διαπραγματευτούν η μια με την άλλη. Μάλλον, μια λογική εναλλακτική λύση θα ήταν ένα σύστημα ανταποκρινόμενων τραπεζικών σχέσεων, με μόνο ένα μικρό μέρος των τραπεζών να συνδέεται πραγματικά άμεσα με ένα σημαντικό αριθμό άλλων οργάνων.

4. Η προοπτική για τον ανταγωνισμό. Η απόφαση NaBanco βασίστηκε πλήρως σε μια άποψη ότι τα δίκτυα πιστωτικών καρτών δεν θα μπορούσαν να ασκήσουν την αγοραστική δύναμη επειδή συμμετείχαν σε μια αγορά «ολικού συστήματος πληρωμών» που ήταν ιδιαίτερα ανταγωνιστική, με διαφορετικά συστήματα πληρωμών να ανταγωνίζονται ενεργά προς χρήση από τους εμπόρους και τους καταναλωτές. Ενώ αυτό μπορεί να φάνταζε αληθινό κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 (όταν οι πιστωτικές κάρτες ήταν ακόμα μια ανερχόμενη αγορά), δεν είναι σαφώς αληθινό σήμερα. Οι VISA και MasterCard κατέχουν πάνω από 70% της αγοράς των ΗΠΑ. Οι πιστωτικές κάρτες είναι μια κυρίαρχη μορφή πληρωμής, και οι καταναλωτές και οι έμποροι δεν θα στραφούν εύκολα σε άλλες εναλλακτικές λύσεις λόγω των υψηλότερων διατραπεζικών προμηθειών. Η επιτυχής είσοδος στα υφιστάμενα δίκτυα είναι σπάνια και τα εμπόδια εισόδου στα νέα δίκτυα είναι ουσιαστικά. Η επικρατούσα χρήση των πιστωτικών καρτών στο αναδυόμενο διαδικτυακό εμπόριο απλά ενισχύει την υπάρχουσα πραγματικότητα των αγορών.

Από μια αντιμονοπωλιακή προοπτική, το ερώτημα είναι εάν οι έμποροι, ως απάντηση σε μια αύξηση των διατραπεζικών προμηθειών, θα μπορούσαν αποτελεσματικά να την υπερνικήσουν ή να την αποτρέψουν, προσπαθώντας να οδηγήσουν τους καταναλωτές στις επιταγές ή τα μετρητά. Υπάρχουν λίγα στοιχεία ότι

αυτές οι εναλλακτικές λύσεις περιορίζουν τη δυνατότητα των ενώσεων να αυξήσουν τις τιμές. Στην πραγματικότητα, ακόμα κι αν οι έμποροι έτειναν να πράξουν έτσι, η δυνατότά τους να οδηγήσουν τους πελάτες σε χαμηλότερου κόστους συστήματα πληρωμής περιορίζεται συχνά απ' τους συμβατικούς περιορισμούς που επιβάλλονται από τις ενώσεις πιστωτικών καρτών που αποτρέπουν τους εμπόρους να οδηγούν τους καταναλωτές σε άλλες μεθόδους ή δίκτυα πληρωμής.

Οι offline χρεώσεις, παρέχουν αδιάσειστες αποδείξεις της ικανότητας της Visa να ασκεί αγοραστική δύναμη. Βάσει των αμερικανικών αντιμονοπωλιακών νόμων, η δυνατότητα μιας εταιρίας να αυξάνει επικερδώς τις τιμές κατά περισσότερο από 5% αντιμετωπίζεται ως απόδειξη της αγοραστικής δύναμης. Το γεγονός ότι η Visa θα μπορούσε να αυξήσει τη διατραπεζική προμήθεια των offline χρεώσεών της κατά πολύ πάνω από 10%, χωρίς απώλεια του ουσιαστικού όγκου, καταδεικνύει τόσο ότι η χρέωση είναι μια ξεχωριστή αγορά όσο και ότι η Visa κατέχει την αγοραστική δύναμη σε εκείνη την αγορά.

Το δικαστήριο στην απόφαση NaBanco στηρίχθηκε επίσης στην πιθανότητα οι τράπεζες ή οι έμποροι που ήταν δυσαρεστημένοι με το επίπεδο των διατραπεζικών προμηθειών της Visa, θα μπορούσαν να παρακάμψουν τη Visa και να εισέλθουν σε χωριστές συμφωνίες με άλλες τράπεζες. Με άλλα λόγια, εάν η Visa επέβαλλε αντιανταγωνιστικές διατραπεζικές προμήθειες, τα μεμονωμένα μέλη θα μπορούσαν να διαπραγματευτούν εκ νέου την προμήθεια. Η παράκαμψη είναι ένα σημαντικό στοιχείο σε όλες τις συμφωνίες κοινοπραξίας και, όπου υφίσταται και χρησιμοποιείται σε κανονική βάση, μπορεί να είναι μια σημαντική προστασία ενάντια στην άσκηση της αγοραστικής δύναμης.

Αν κι εκείνο το επιχείρημα ήχησε καλό θεωρητικά, αυτές οι εναλλακτικές λύσεις έχουν αποδειχθεί πραγματικά ανύπαρκτες. Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους

λίγες τράπεζες συμμετέχουν στην παράκαμψη συναλλαγής. Πρώτον, μπορούν να υπάρξουν άλλοι κανόνες των ενώσεων καρτών που κάνουν την παράκαμψη κάτι πολύ λιγότερο από μια πρακτική εναλλακτική λύση. Π.χ., οι ενώσεις μπορούν να χρεώσουν μια χωριστή προμήθεια για τις παρακαμφθείσες συναλλαγές που μπορεί να ισούται ή να προσεγγίζει τη διατραπεζική προμήθεια, αποθαρρύνοντας έτσι το κίνητρο για συμμετοχή στην παράκαμψη. Επιπροσθέτως, εάν μια τράπεζα έκδοσης καρτών συνειδητοποιεί ότι εξασφαλίζει μια πολύ προσοδοφόρα διατραπεζική προμήθεια, θα έχει λίγα κίνητρα για να διαπραγματευτεί ενάντια στην ίδια της την οντότητα και να εισέλθει σε μια συμφωνία παράκαμψης. Ο εκδότης που συμφωνεί να λάβει το χαμηλότερο έσοδο συναλλαγής δεν θα κερδίσει καμία πρόσθετη επιχείρηση ως αποτέλεσμα της περικοπής τιμών του, επειδή οι πελάτες του δεν θα λάβουν κανένα 'bonus' τιμών από τους εμπόρους, συγκριτικά με πελάτες τραπεζών που λαμβάνουν την κανονική, υψηλότερη διατραπεζική προμήθεια.

Οι αντιμονοπωλιακές αντιπροσωπείες εφαρμόζουν ρεαλιστικότερα πρότυπα στο ζήτημα της παράκαμψης. Επιτρέπουν το συλλογικό καθορισμό των τιμών, όπου μπορεί να υπάρξει μια απειλή της χρήσης της αγοραστικής δύναμης, μόνον εκεί όπου οι εταιρίες πραγματικά επιτυχώς συμμετέχουν στην παράκαμψη και αυτή ασκεί ανταγωνιστικό περιορισμό στην αγορά. Κάτω από εκείνα τα πρότυπα, οι διατραπεζικές προμήθειες θα αποτύγχαναν να περάσουν με επιτυχία από την αντιμονοπωλιακή διερεύνηση.

5. Μια "ουδέτερη πληρωμή μεταφοράς". Σήμερα, πολλοί παράγοντες υποδεικνύουν ότι η διατραπεζική συναλλαγή έχει αλλάξει από μια ουδέτερη πληρωμή μεταφοράς ή ένα "εξισορροπητικό μηχανισμό", σε ένα πιθανό ουσιαστικό κέντρο κέρδους για τις τράπεζες που επιδιώκουν τις μεταφορές πλούτου από τους εμπόρους και τους καταναλωτές. Οι περισσότερες τράπεζες έχουν αποσυρθεί από την εμπορική

επεξεργασία, η μεγάλη πλειοψηφία της οποίας εκτελείται στην παρούσα φάση από τους ανεξάρτητους εμπορικούς επεξεργαστές. Κατά συνέπεια, υπάρχει τώρα γενικά πολύ λιγότερη ισορροπία ή αντιπροσώπευση των συμφερόντων των εμπόρων για τον καθορισμό της διατραπεζικής προμήθειας. Η δυνατότητα για την καιροσκοπική συμπεριφορά, όπως ο τύπος που περιγράφεται στην απόφαση της First Texas, είναι πολύ σημαντικότερη.

Δεδομένου ότι οι περισσότερες τράπεζες συμμετέχουν, τώρα, πρωταρχικά στην έκδοση καρτών, έχουν πολύ μεγαλύτερα κίνητρα να αυξήσουν την προμήθεια όσο το δυνατόν περισσότερο και να αποκομίσουν το υψηλότερο δυνατό έσοδο από τους εμπόρους και τους καταναλωτές. Ο ανταγωνισμός είναι διαστρεβλωμένος υπέρ του δικτύου με μια τεχνητά υψηλή διατραπεζική προμήθεια. Επιπλέον, χωρίς σαφέστερη συμμετοχή των εμπόρων στον καθορισμό της προμήθειας, υπάρχει μεγαλύτερη δυνατότητα να ετεροκατευθυνθούν οι δαπάνες ώστε να αυξηθεί η προμήθεια.

Μια επαναξιολόγηση του περιβάλλοντος δικτύων ATM μαρτυρά τα πιο εύθραυστα θεμέλια των διατραπεζικών προμηθειών. Στην περίπτωση της First Texas, ο διαιτητής δεν εξάλειψε τις προμήθειες επειδή το PULSE διαφώνησε ότι θα προκαλούταν χάος εάν οι ιδιοκτήτες ATM χρέωναν απευθείας τους καταναλωτές¹⁹. Πάνω από το 90% των αμερικανικών τραπεζών επιβάλλουν προσαυξήσεις και οι προκληθείσες ανησυχίες - καταναλωτική σύγχυση, σκάψιμο τιμών, κ.λπ. - εμφανίζονται

¹⁹ Αντιθέτως, η έρευνα της PJSC στην Αυστραλία έδειξε ότι η άμεση χρέωση για χρήση ξένων ATM θα ήταν μια προτιμότερη λύση από τις συμφωνίες διατραπεζικών προμηθειών. Τα οφέλη της άμεσης χρέωσης είναι ότι θα μπορούσε να οδηγήσει σε προμήθειες περισσότερο συναφείς με τις δαπάνες και μεγαλύτερη διαφάνεια. Για παράδειγμα, οι ιδιοκτήτες ATM θα είχαν άμεση οικονομική σχέση με τους κατόχους καρτών, η οποία θα επέτρεπε στους καταναλωτές να επηρεάσουν άμεσα την τιμολόγηση. Θα απέφευγε επίσης την παρούσα κατάσταση όπου η ίδια διατραπεζική προμήθεια καταβάλλεται για όλες τις αναλήψεις ATM από έναν εκδότη, πράγμα που εξυπηρετεί ιδιοκτήτες χαμηλού κόστους ATM σε ακριβές-εμπορικές τοποθεσίες.

σημαντικά έντονες. Οι δαπάνες δικτύων για την υποστήριξη των προσαυξήσεων αντιστοιχούσαν περίπου στο 1/10 των αρχικών εκτιμήσεων. Οι προσαυξήσεις υπάρχουν και ακμάζουν και τα προβλήματα που προσδιορίζονται από το PULSE είναι σχετικά δευτερεύοντα. Στην πραγματικότητα, το PULSE είναι τώρα ένας από τους κύριους υπερασπιστές της χρήσης των προσαυξήσεων.

Οι διατραπεζικές προμήθειες των ATM επέζησαν επίσης της αντιμονοπωλιακής καταδίκης επειδή ήταν απαραίτητες για την αποζημίωση των ιδιοκτητών ATM για την παραχώρηση των ATM τους. Τώρα που η μεγάλη πλειοψηφία των ATM λαμβάνει τις προσαυξήσεις, αυτή η αιτιολόγηση φαίνεται ελλιπής. Υπό το καθεστώς των προσαυξήσεων, η επέκταση του δικτύου ATM είναι συναρπαστική. Επιπλέον, οι διατραπεζικές προμήθειες ATM εμφανίζονται ανεπαρκείς και ο μηχανισμός καθορισμού των προμηθειών έχει παραλύσει. Αν και οι δαπάνες επέκτασης των ATM, οι δαπάνες επικοινωνιών, οι τελικές δαπάνες, κ.λπ. έχουν μειωθεί κατά την τελευταία δεκαετία, οι διατραπεζικές προμήθειες ATM δεν έχουν αλλάξει. Ενώ τα δίκτυα ATM έχουν μειώσει τις αμοιβές διακοπών τους κατά περίπου 18% τα τελευταία τέσσερα χρόνια ως απάντηση στα χαμηλότερα κόστη, το γεγονός ότι οι διατραπεζικές προμήθειες ATM δεν έχουν μειωθεί φαίνεται σαν μια ενοχλητική ανωμαλία.

Αντί να μειώσουν τις διατραπεζικές προμήθειες, επειδή οι προσαυξήσεις παρέχουν επαρκή αποζημίωση για την κατάληψη ενός ATM, τα δίκτυα ATM εμφανίζονται έτοιμα να επαναλάβουν τον «πόλεμο συναλλαγών» των δικτύων πιστωτικών καρτών. Πολλά δίκτυα ATM, εξάλλου, έχουν ήδη ταχθεί υπέρ της αύξησης των διατραπεζικών προμηθειών, προκειμένου να εξασφαλιστούν περισσότερες συναλλαγές.

Μέχρι πρότινος στις ΗΠΑ οι ιδιοκτήτες ATM συνέλεγαν πάνω από \$5 δισ. από διατραπεζικές προμήθειες και \$3 δισ. από προσαυξήσεις. Αυτές οι διπλές δαπάνες

έχουν αυξήσει πολύ τις δαπάνες των συναλλαγών του ΑΤΜ. Από μια οικονομική άποψη, η ταυτόχρονη ύπαρξη προσαυξήσεων και διατραπεζικών προμηθειών φαίνεται, στην καλύτερη περίπτωση, περιττή και, στη χειρότερη περίπτωση, αναποτελεσματική. Όταν δύο εταιρίες θέτουν μια τιμή, και οι δύο προσπαθούν να εξασφαλίσουν ένα όσο το δυνατόν υψηλότερο περιθώριο κέρδους. Χαρακτηριστικά, η συνδυασμένη τιμή θα είναι υψηλότερη από ό,τι θα ήταν αν μια μόνο εταιρία καθόριζε την τιμή. Αυτό το πρόβλημα καλείται "διπλή περιθωριοποίηση (ή οριοποίηση) κέρδους" επειδή δύο εταιρίες προσπαθούν να θέσουν το ίδιο περιθώριο κέρδους. Από μια οικονομική προοπτική, το πιο αποδοτικό αποτέλεσμα θα ήταν για μια εταιρία, είτε τον ιδιοκτήτη του ΑΤΜ είτε το δίκτυο ΑΤΜ, να μπορεί να καθορίζει την τιμή.

Κεφάλαιο 4 : Η Κατάσταση στην Ελλάδα

4.1. Επιτροπή Ανταγωνισμού – Αποστολή & Αρμοδιότητες

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού (Ε.Α.) είναι θεματοφύλακας της εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς κι εγγυάται την εφαρμογή του Δικαίου του Ανταγωνισμού. Η Ε.Α. λειτουργεί ως ανεξάρτητη αρχή κι έχει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια.

Γενικούς **στόχους** της Ε.Α. αποτελούν οι εξής:

- Διατήρηση ή αποκατάσταση της υγιούς ανταγωνιστικής δομής της αγοράς.
- Προστασία των συμφερόντων του καταναλωτή.
- Οικονομική ανάπτυξη.

Τα **μέσα** που χρησιμοποιεί η Ε.Α. για την επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων της μπορούν να συνοψιστούν στα ακόλουθα:

- Καταπολέμηση των πρακτικών που περιορίζουν ή νοθεύουν τον ανταγωνισμό και καταλήγουν σε βλάβη των καταναλωτών.
- Καταπολέμηση των φραγμών εισόδου στην αγορά, η οποία πρέπει να είναι ελεύθερη και ανοιχτή για όλες τις επιχειρήσεις.

Οι **όροι**-προϋποθέσεις που συνάγεται η δραστηριότητα της Ε.Α. είναι:

- Συνεργασία και κοινά πρότυπα με τις άλλες Ευρωπαϊκές Αρχές Ανταγωνισμού και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Ορθολογική παρέμβαση.

Τα **σκοπούμενα αποτελέσματα** εστιάζονται στην επίτευξη του υγιούς ανταγωνισμού. Η έννοια αυτή περιλαμβάνει:

- Αύξηση της αποτελεσματικότητας, της παραγωγικότητας, των επενδύσεων, της έρευνας και ανάπτυξης και της καινοτομίας.

➤ Μείωση των τιμών, βελτίωση της ποιότητας και του εύρους των παρεχομένων προϊόντων και υπηρεσιών, με επακόλουθα, αφενός μεν τη διεύρυνση των επιλογών για τους καταναλωτές και την αύξηση της αγοραστικής τους δύναμης, αφετέρου δε την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και την ανάπτυξη της οικονομίας και της κοινωνικής ευημερίας εν γένει.

Η Ε.Α. είναι το όργανο, το οποίο έχει ως αρμοδιότητα την εφαρμογή του ν. 703/77 "Περί Ελέγχου των Μονοπωλίων και Ολιγοπωλίων και Προστασίας του Ελεύθερου Ανταγωνισμού". Με το ν. 2996/95 η Ε.Α. απέκτησε τη μορφή ανεξάρτητης αρχής με διοικητική αυτοτέλεια, ενώ με το ν. 2837/2005, απέκτησε και οικονομική αυτοτέλεια. Τέλος, με το ν. 3373/2005 η Ε.Α. απέκτησε διακεκριμένη νομική προσωπικότητα που της επιτρέπει να παρίσταται αυτοτελώς σε κάθε είδους δίκες που έχουν ως αντικείμενο πράξεις ή παραλήψεις της, ενώ παράλληλα της αναγνωρίστηκε αρμοδιότητα κανονιστικής παρέμβασης σε κλάδους της οικονομίας (άρθρο 5 ν. 703/77). Επιπλέον, διευρύνθηκαν οι ελεγκτικές της εξουσίες, όπως και οι αρμοδιότητές της στην εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού 1/2003.

Η εσωτερική λειτουργία της και ο τρόπος διαχείρισης των πόρων της ρυθμίζονται από τον Κανονισμό Λειτουργίας και Διαχείρισης. Ειδικότερα, η Ε.Α.:

- Διαπιστώνει την ύπαρξη συμπράξεων επιχειρήσεων που έχουν ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού (άρθρο 1 παρ. 1 ν. 703/77).
- Αποφασίζει την απαλλαγή συμπράξεων που περιορίζουν τον ανταγωνισμό, αλλά έχουν θετικά οικονομικά αποτελέσματα, είναι προς όφελος του καταναλωτή, δεν δημιουργούν προϋποθέσεις κατάργησης του ανταγωνισμού και δεν δεσμεύουν υπέρμετρα τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις (άρθρο 1 παρ. 3 ν. 703/77).

- Διαπιστώνει την καταχρηστική συμπεριφορά επιχειρήσεων με δεσπόζουσα θέση στην αγορά (άρθρο 2 ν. 703/77).
- Διαπιστώνει την καταχρηστική εκμετάλλευση, από μία ή περισσότερες επιχειρήσεις, της σχέσης οικονομικής εξάρτησης στην οποία βρίσκεται προς αυτήν ή αυτές μία επιχείρηση, η οποία κατέχει θέση πελάτη ή προμηθευτή, ακόμη και προς ένα ορισμένο είδος προϊόντων ή υπηρεσιών και δεν διαθέτει ισοδύναμη εναλλακτική λύση (άρθρο 2α ν. 703/77).
- Ελέγχει προληπτικά την επίδραση στον ανταγωνισμό συγκεντρώσεων επιχειρήσεων (άρθρα 4 - 4στ ν. 703/77).
- Επιβάλλει κυρώσεις σε περιπτώσεις παράβασης των διατάξεων του ν. 703/77.
- Λαμβάνει ασφαλιστικά μέτρα, όταν πιθανολογείται παράβαση των άρθρων 1, 2, 2α και 5 ν. 703/77.
- Εξετάζει, μετά από αίτημα του Υπουργού Ανάπτυξης ή αυτεπάγγελτα, συγκεκριμένο κλάδο της ελληνικής αγοράς και, εφόσον διαπιστώσει ότι στο συγκεκριμένο κλάδο δεν υπάρχουν συνθήκες αποτελεσματικού ανταγωνισμού, μπορεί, με αιτιολογημένη απόφασή της, να λάβει κάθε απολύτως αναγκαίο κανονιστικό μέτρο που αφορά τη διάρθρωση της αγοράς και αποσκοπεί στη δημιουργία αυτών των συνθηκών.
- Γνωμοδοτεί επί θεμάτων ανταγωνισμού όταν της ζητηθεί από τον Υπουργό Ανάπτυξης ή οποιονδήποτε άλλο αρμόδιο Υπουργό ή από ενώσεις επιμελητηρίων, βιομηχανικών κι εμπορικών συλλόγων.
- Εφαρμόζει τις διατάξεις των άρθρων 81 και 82 της ΣυνθεΚ.
- Συνεργάζεται στενά με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις Αρχές Ανταγωνισμού των άλλων Κρατών Μελών της Ε.Ε. για την εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας του ανταγωνισμού.

- Παρακολουθεί την εκτέλεση των αποφάσεων της Ε.Α., των υπουργικών αποφάσεων και των δικαστικών αποφάσεων που εκδίδονται στις περιπτώσεις προσβολής των προηγούμενων αποφάσεων.

Η Ε.Α. δεν είναι αρμόδια για την τήρηση των διατάξεων του ν. 146/1914 περί αθέμιτου ανταγωνισμού, η εφαρμογή των οποίων εμπίπτει στην αρμοδιότητα των πολιτικών δικαστηρίων.

4.2. Τι Ίσχυε στη Χώρα μας

Με την ένταξη στο δίκτυο «ΔΙΑΣΝΕΤ» των μεγαλύτερων ελληνικών κρατικών και ιδιωτικών τραπεζών και των περισσότερων μικρών, οι κάτοχοι καρτών αναλήψεων μπορούν, πλέον, να εξυπηρετούνται για βασικές τραπεζικές συναλλαγές από οποιαδήποτε απ' τις τράπεζες που ανήκουν στο δίκτυο. Ενώ ορισμένες τράπεζες χρεώνουν τους πελάτες για κάθε συναλλαγή που πραγματοποιούν στο γκισέ από έναν αριθμό συναλλαγών και πάνω, στις κάρτες δεν υπάρχει περιορισμός δωρεάν συναλλαγών. Πέραν των βασικών συναλλαγών, οι πελάτες μιας τράπεζας μπορούν να κάνουν και άλλες από τα ΑΤΜ, όπως να μεταφέρουν από τον τραπεζικό τους λογαριασμό χρήματα σε λογαριασμό άλλης τράπεζας πληρώνοντας έτσι π.χ. το ενοίκιο ή άλλες υποχρεώσεις τους. Εξάλλου, μπορούν με πάγια εντολή να πληρώνουν τους λογαριασμούς ΔΕΚΟ (ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΕΥΔΑΠ) καθώς και τους λογαριασμούς των πιστωτικών τους καρτών και των δανείων τους και σε άλλες τράπεζες εκτός εκείνων που έχουν εκδώσει την κάρτα τους ή τους έχουν χορηγήσει το δάνειο. Αυτές οι υπηρεσίες προσφέρονται από τα συστήματα «DIASTRANSFER» και «DIASDEBIT» που έχει εφαρμόσει η εταιρεία διαχείρισης διατραπεζικών συναλλαγών «Διατραπεζικά Συστήματα ΔΙΑΣ ΑΕ», που έχει αναλάβει την ηλεκτρονική διασύνδεση των τραπεζών.

Για τους περισσότερους, όμως, πελάτες των τραπεζών η διευκόλυνση αυτή κοστίζει. Όλες οι μεγάλες τράπεζες και κάποιες από τις μικρότερες χρεώνουν τους πελάτες τους όταν χρησιμοποιούν ATM άλλης τράπεζας για να «σηκώσουν» ή να καταθέσουν χρήματα ή να πληροφορηθούν το υπόλοιπο του λογαριασμού τους, τις βασικές από τις τραπεζικές υπηρεσίες που προσφέρει το διατραπεζικό σύστημα που κάνει τα ATM των τραπεζών να επικοινωνούν μεταξύ τους. Και οι μεγάλες τράπεζες, αυτές δηλαδή που διαθέτουν μεγάλα δίκτυα και ως εκ τούτου παρουσία σε όλη τη χώρα, χρεώνουν τους πελάτες τους, όπως εξηγεί τραπεζικό στέλεχος, «γιατί δεν θέλουν να τους οδηγήσουν σε άλλες τράπεζες και να χρεωθούν οι ίδιες τη διατραπεζική προμήθεια, την προμήθεια δηλαδή που χρεώνει η μια τράπεζα την άλλη για συναλλαγές του πελάτη της». Την προμήθεια αυτή οι περισσότερες τράπεζες τη μετακυλύουν στους πελάτες τους. Χαρακτηριστικός είναι ο επόμενος πίνακας, στον οποίον παρατίθενται οι προμήθειες²⁰ (ποσά σε €) που χρεώνονται οι καταναλωτές για ανάληψη μετρητών κι ερώτηση υπολοίπου σε ATM άλλης τράπεζας, δίνοντάς μας μια σαφή εικόνα ως προς το τι μας κοστίζουν τα «ξένα» ATM.

ΤΡΑΠΕΖΑ	Ανάληψη Μετρητών από ATM Άλλης Τράπεζας (Αναλόγως Ποσού)	Ερώτηση Υπολοίπου σε ATM Άλλης Τράπεζας (Ανά Συναλλαγή)
Alpha Bank	1,50 - 3,50	0,50
Aspis Bank	1,50 - 3,00	0,50
Citibank	2,50	0,70
EFG Eurobank	1,50 - 3,00	0,50
Emporiki Bank	0,91 - 3,00	0,50
Geniki Bank	1,50 - 3,00	0,60
Αγροτική Τράπεζα	0,91 - 2,97	0,47
Εθνική Τράπεζα	1,50 + 5% του ποσού	0,44
Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο	0,88 - 2,94	0,44
Τράπεζα Κύπρου	1,95	0,65
Τράπεζα Πειραιώς	1,10 - 3,00	0,55

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

²⁰ Βλέπε Παράρτημα, σελ. 98-99, αναλυτικό πίνακα εξόδων και προμηθειών ATM.

Η ΕΕ έχει κρίνει και διαπιστώσει ότι, όντως, υπάρχουν υψηλές χρεώσεις των καταναλωτών από τις τράπεζες στην Ελλάδα (σε διατραπεζικές συναλλαγές και κάρτες). Συγκεκριμένα, *‘οι προμήθειες στην Ελλάδα για τις μεταφορές πιστώσεων και τις συναλλαγές πληρωμών με κάρτα είναι από τις υψηλότερες στην Ευρωζώνη’*, τονίζει η Ολλανδή Επίτροπος της ΕΕ για θέματα ανταγωνισμού Neelie Kroes. Επίσης, η κ. Kroes επεσήμανε ότι οι υψηλές διατραπεζικές προμήθειες²¹ που παρατηρούνται στη χώρα μας οφείλονται, σε μεγάλο βαθμό, στο χαμηλό όγκο των σχετικών διατραπεζικών συναλλαγών με κάρτα, δεδομένου ότι, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΕ, οι Έλληνες καταναλωτές πραγματοποιούν μετά βίας το 10% των αντίστοιχων ετήσιων συναλλαγών, συγκριτικά με το μέσο όρο της Ευρωζώνης. Αξίζει, τέλος, να αναφερθεί ότι η Ελλάδα κατέχει το χαμηλότερο ποσοστό χρησιμοποίησης μέσων πληρωμής πλην μετρητών σε ολόκληρη την Ε.Ε..

4.3. Η Υπόθεση των Διατραπεζικών Προμηθειών

Στη χώρα μας, οι επιχειρήσεις και οι πολίτες αγοράζουν ακριβότερα μια σειρά από τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες. Προφανώς, αυτό συμβαίνει γιατί στην Ελλάδα είτε δεν λειτουργεί σωστά ο ανταγωνισμός στην τραπεζική αγορά είτε συνεχίζουν να υπάρχουν ορισμένες θεσμικές αγκυλώσεις. Για να υπάρξει, βεβαίως, αποτέλεσμα και ν’ αντιμετωπιστεί η κατάσταση, οφείλουμε να παραδειγματιστούμε από τον τρόπο προσέγγισης του προβλήματος που γίνεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο και να δράσουμε με ανάλογη υπευθυνότητα και σοβαρότητα και στη χώρα μας, ενεργοποιώντας τα αντίστοιχα θεσμοθετημένα όργανα, όπως είναι αυτό της Ε.Α..

Έτσι, στις 7 Φεβρουαρίου 2008 ξεκίνησε στην Ολομέλεια της Ε.Α. η εκδίκαση της υπόθεσης των διατραπεζικών προμηθειών, μιας υπόθεσης που για πρώτη, ίσως,

²¹ Βλέπε Παράρτημα, σελ. 97, χρεώσεις για ανάληψη μετρητών με πιστωτικές κάρτες.

φορά έθεσε το τραπεζικό σύστημα αντιμέτωπο με την κατηγορία του καρτέλ, από τα πλέον επίσημα χείλη. Στη συζήτηση είχαν νομίμως κλητευθεί και παρέστησαν δια των νόμιμων εκπροσώπων ή/και πληρεξουσίων δικηγόρων τους:

- το νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με την επωνυμία **Ελληνική Ένωση Τραπεζών (ΕΕΤ)**, και
- οι ανώνυμες τραπεζικές εταιρείες και πιστωτικά ιδρύματα με τις επωνυμίες:
 - Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε.
 - Τράπεζα EFG Eurobank Ergasias Α.Ε.
 - Άλφα Τράπεζα Α.Ε. (Alpha Bank)
 - Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.
 - Εμπορική Τράπεζα Α.Ε.
 - Citibank International Plc.
 - Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε.
 - Γενική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε.
 - Τράπεζα Αττικής Α.Ε.
 - Τράπεζα Κύπρου Δημόσια Εταιρεία Λίμιτεδ
 - Proton Τράπεζα Α.Ε.
 - Τράπεζα Probank Α.Ε.
 - HSBC Bank Plc.
 - Πανελλήνια Τράπεζα Α.Ε.
 - FBB – Πρώτη Επιχειρηματική Τράπεζα Α.Ε.
 - Bayerische Hypo – Und Vereinsbank AG
 - Τράπεζα Millennium Bank Α.Ε.
 - Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο Α.Τ.Ε.
 - Aspis Bank Α.Τ.Ε.
 - Ελληνική Τράπεζα Δημόσια Εταιρεία Λτδ
 - ABN AMRO Bank N.V.
 - Marfin Εγνατία Τράπεζα Α.Ε.
 - Bank of America, National Association
 - Συνεταιριστική Τράπεζα Δωδεκανήσου ΣΥΝ.Π.Ε.

- Συνεταιριστική Τράπεζα Ιωαννίνων ΣΥΝ.Π.Ε.

Δεν παρέστησαν, αν και νομίμως κλητευθέντα, τα πιστωτικά ιδρύματα American Express Bank A.E., American Bank of Albania, Παγκρήτια Συνεταιριστική Τράπεζα ΣΥΝ.Π.Ε. και Συνεταιριστική Τράπεζα Λαμίας ΣΥΝ.Π.Ε., για διαφορετικούς λόγους έκαστο.

Σημειώνεται ότι η Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού διεξήγαγε **αυτεπάγγελτη έρευνα** για τις συνθήκες ανταγωνισμού που επικρατούσαν στον τομέα των διατραπεζικών προμηθειών για διαπίστωση τυχόν παράβασης του Ν. 703/77 "Περί Ελέγχου των Μονοπωλίων και Ολιγοπωλίων και Προστασίας του Ελεύθερου Ανταγωνισμού" (ΦΕΚ 278/Α/1977).

Σύμφωνα με τη Γ.Δ.Α., **το ενιαίο ύψος των διατραπεζικών προμηθειών** περιόριζε τον ανταγωνισμό, καθώς ελαχιστοποιούσε τη δυνατότητα των τραπεζών να καθορίζουν αυτόνομα την τιμολογιακή τους πολιτική. Η έρευνα της Γ.Δ.Α. εστιάστηκε στις διατραπεζικές προμήθειες τριών συστημάτων:

- i. Του Διατραπεζικού Συστήματος Μαζικών Εισπράξεων (DIAS DEBIT), το οποίο εξυπηρετεί τις μαζικές εισπράξεις των απαιτήσεων των φορέων και των επιχειρήσεων, με χρέωση των τραπεζικών λογαριασμών των οφειλετών – πελατών τους.
- ii. Του Διατραπεζικού Συστήματος Διασύνδεσης ATM (DIAS ATM), το οποίο προσφέρει στους καταθέτες των τραπεζών τη δυνατότητα ανάληψης μετρητών κι ερώτησης υπολοίπου από οποιοδήποτε ATM, οποιασδήποτε τράπεζας.
- iii. Του Διατραπεζικού Συστήματος Κίνησης Κεφαλαίων (DIAS TRANSFER), το οποίο εξυπηρετεί εντολές πελατείας των τραπεζών για τη μεταφορά κεφαλαίων από την τράπεζα του εντολέα στην τράπεζα του δικαιούχου, για πίστωση λογαριασμού ή πληρωμή σε μετρητά.

Το ύψος των διατραπεζικών προμηθειών στα ως άνω συστήματα καθοριζόταν από διατραπεζικές συμφωνίες, στις οποίες συμμετείχαν 25 τραπεζικά ιδρύματα. Από την έρευνα της Γ.Δ.Α. προκύπτει η μετακύλιση της διατραπεζικής προμήθειας και της αμοιβής της ΔΙΑΣ Α.Ε. στον καταναλωτή. Κάποιες τράπεζες, μάλιστα, αποδέχτηκαν τη μετακύλιση της εν λόγω διατραπεζικής προμήθειας και της αμοιβής της ΔΙΑΣ Α.Ε. στην προμήθεια την οποία χρεώνουν τον καταναλωτή.

Σύμφωνα με την ανάλυση της Γ.Δ.Α., το ενιαίο ύψος των διατραπεζικών προμηθειών στη συγκεκριμένη υπόθεση περιόριζε τον ανταγωνισμό, διότι αφενός περιόριζε τη δυνατότητα των τραπεζών να καθορίσουν αυτόνομα την τιμολογιακή τους πολιτική και αφετέρου, διότι συνάγεται ότι είχε αρνητική επίπτωση στους πελάτες τους. Στο θέμα είχε αναφερθεί στην Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής και ο πρόεδρος της Ανεξάρτητης Αρχής, Σπύρος Ζησιμόπουλος.

4.4. Αποφάσεις Ε.Α. & Δεσμεύσεις Τραπεζών

Τελικώς, οι τράπεζες προχωρούν στη μείωση κατά 50% των διατραπεζικών προμηθειών που επιβαρύνουν τους καταναλωτές, κατά την χρησιμοποίηση της κάρτας τους και των ΑΤΜ, έπειτα και από την παρέμβαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού. Επιπλέον, υποχρεώνονται να ενημερώνουν τους καταναλωτές για το εάν η συναλλαγή που θα πραγματοποιήσουν συνεπάγεται πρόσθετη για αυτούς επιβάρυνση.

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού ολοκλήρωσε την αυτεπάγγελτη έρευνά της για τις διατραπεζικές προμήθειες DIAS ATM, DIAS DEBIT και DIAS TRANSFER, κάνοντας δεκτή, κατά τη συνεδρίασή της στις 29/07/2008, τη **βελτιωμένη πρόταση δεσμεύσεων** που υπέβαλαν οι τράπεζες για την ικανοποίηση των αιτιάσεων, τις οποίες περιελάμβανε η εισήγηση της Γ.Δ.Α., αναφορικά με τον καθορισμό των διατραπεζικών προμηθειών.

Μέχρι σήμερα, οι περισσότερες τράπεζες χρέωναν 1% επί του ποσού αναλήψεως μετρητών στο ATM μέσω ΔΙΑΣ, εφαρμόζοντας ελάχιστη χρέωση € 0,79 και μέγιστη € 3,50. Μετά τη μείωση των προμηθειών, το υψηλότερο ποσό που θα μπορούν να παρακρατούν είναι € 1,75. Για την ερώτηση υπολοίπου, κατά μέσο όρο, η χρέωση είναι € 0,50, ενώ η ακριβότερη είναι € 0,70.

Τα συνολικά έσοδα των τραπεζών, από κάθε λογής προμήθειες, ανήλθαν πέρυσι στα € 2 δισ., καθώς υπολογίζεται ότι καθημερινά εισπράττουν περί τα € 8 εκατ. από διάφορα έξοδα που επιβάλλουν στις συναλλαγές. Το 2007, μέσω ΔΙΑΣ, διενεργήθηκαν περισσότερες από 74 εκατ. συναλλαγές, από τις οποίες 19,574 εκατ. αφορούσαν κινήσεις στα ATM. Συνολικά, η αξία των συναλλαγών ξεπέρασε τα € 186 δισ..

Με τις δεσμεύσεις αυτές οι τράπεζες, όχι μόνο αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μειώσουν δραστικά το ύψος των μεταξύ τους διατραπεζικών προμηθειών, που αποτελούσαν και το αντικείμενο τριβής τους με τις υπηρεσίες της Ε.Α., αλλά προχώρησαν και πέραν αυτών, αποδεχόμενες να μειώσουν αναλόγως και το ύψος των προμηθειών που εισέπρατταν γι' αυτές τις υπηρεσίες από τους καταναλωτές.

Συγκεκριμένα, με το από 29/07/2008 «Συμπληρωματικό Υπόμνημα για την Ανάλυση Δεσμεύσεων» των ενδιαφερομένων ως άνω πιστωτικών ιδρυμάτων:

1) Παύει η εφαρμογή των περί διατραπεζικών προμηθειών όρων του ισχύοντος Κανονισμού DIASATM. Οι διατραπεζικές συναλλαγές ανάληψης μετρητών κι ερώτησης υπολοίπου θα συνεχίσουν να εκκαθαρίζονται μέσω της ΔΙΑΣ ΑΕ, η οποία θα εφαρμόζει (με την επιφύλαξη της παρ. 2 πιο κάτω) τις εξής διατραπεζικές προμήθειες:

ΠΟΣΟ ΑΝΑΛΗΨΗΣ	ΔΙΑΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΠΛΕΟΝ ΑΜΟΙΒΗΣ ΔΙΑΣ ΑΕ	ΕΡΩΤΗΣΗ ΥΠΟΛΟΙΠΟΥ
≤ €50	€ 0,73	€ 0,15
€51 - €100	€ 0,85	
€101 - €110	€ 0,95	
> €110	€ 1,00	

2) α. Οι Τράπεζες αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προσαρμόσουν την έναντι των πελατών τους τιμολόγηση για τις διατραπεζικές συναλλαγές σε ATM, στην ίδια ως άνω προθεσμία, ώστε να προκύψει ανάλογη υπέρ αυτών ωφέλεια από την κατά την παρ. 1 ανωτέρω μείωση των διατραπεζικών προμηθειών. Εφόσον, κατά τη μετάπτωση στις κατά την παρ. 1 ανωτέρω διατραπεζικές προμήθειες, προκύπτει αύξηση των εφαρμοζόμενων σήμερα διατραπεζικών χρεώσεων, οι Τράπεζες δεσμεύονται να μην αυξήσουν την έναντι των πελατών τους αντίστοιχη τιμολόγηση.

β. Τράπεζες που τιμολογούν σήμερα τους πελάτες τους με τιμές ίσες ή μικρότερες από τις νέες διατραπεζικές προμήθειες έχουν τη δυνατότητα, μετά την κατά την παρ. 1 ανωτέρω μείωση των διατραπεζικών προμηθειών, να διαμορφώνουν την τιμολόγηση προς τους πελάτες τους, ώστε να προκύψει εύλογη υπέρ των πελατών ωφέλεια.

γ. Είναι αυτονόητο ότι οι δεσμεύσεις της υποπαραγράφου α αυτής της παραγράφου δεν καταλαμβάνουν τις Τράπεζες που τιμολογούν τους πελάτες τους με τιμές ίσες ή μικρότερες από τις ως άνω προτεινόμενες διατραπεζικές προμήθειες.

3) Η προσαρμογή του υφιστάμενου πληροφορικού συστήματος για την έναρξη εφαρμογής της ως άνω νέας τιμολόγησης θα ολοκληρωθεί εντός χρονικού διαστήματος τριών (3) μηνών από την έκδοση της σχετικής Απόφασης της Ε.Α., που είναι ο απαραίτητος χρόνος για την ολοκλήρωση των σχετικών διαδικασιών και την προσαρμογή των συστημάτων.

4) Οι Τράπεζες, με σκοπό τη μεγαλύτερη διαφάνεια, αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προσαρμόσουν σε συνεργασία και με την ΔΙΑΣ ΑΕ τα πληροφορικά συστήματά τους, ώστε οι πελάτες τους να πληροφορούνται πριν από την πραγματοποίηση διατραπεζικής συναλλαγής σε ATM, μέσω του ATM που χρησιμοποιούν, ότι η συναλλαγή αυτή, ίσως, συνεπάγεται επιβάρυνσή τους από την Τράπεζά τους λόγω του διατραπεζικού χαρακτήρα της. Το σύστημα αυτό θα έπρεπε να έχει υλοποιηθεί μέχρι

τέλους του 2008, που είναι ο ελάχιστος απαραίτητος χρόνος για την ολοκλήρωση των απαραίτητων προσαρμογών των συστημάτων κάθε Τράπεζας, καθώς και της ΔΙΑΣ ΑΕ.

5) Αναλαμβάνεται η υποχρέωση παράλειψης στο μέλλον οποιασδήποτε συμφωνίας, που μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν πληροί τους όρους και τις προϋποθέσεις του νόμου και των κανονισμών της Εθνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού και της Επιτροπής της Ε.Ε.

6) Αναφορικά με τα συστήματα DIASDEBIT και DIATRANSFER, έχοντας υπόψη ότι από την 1^η Ιανουαρίου 2008 οι μεταφορές πιστώσεων ή κεφαλαίων αντίστοιχα πραγματοποιούνται είτε μέσω των αντίστοιχων συστημάτων που προβλέπονται στο πλαίσιο της SEPA (SEPA Direct Debit και SEPA Direct Transfer), είτε στο πλαίσιο διμερών διατραπεζικών συμφωνιών για τους σχετικούς οικονομικούς όρους, δεν τίθεται, ούτε θα τεθεί στο μέλλον θέμα ενιαίας τιμολόγησης για την παροχή των αντίστοιχων υπηρεσιών, εκτός εάν υπάρξει ενιαία ρύθμιση στο πλαίσιο της SEPA.

7) Σχετικά με τα συστήματα DIASDEBIT και DIATRANSFER, οι Τράπεζες, με την επιφύλαξη και των διατάξεων του Κανονισμού 2560/2001 «σχετικά με τις διασυνοριακές πληρωμές σε ευρώ», αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μειώσουν τις τυχόν μεταξύ τους διμερείς προμήθειες σε επίπεδο χαμηλότερο από εκείνο που ίσχυε βάσει των καταργηθεισών πολυμερών διατραπεζικών συμφωνιών και να προσαρμόσουν την έναντι των πελατών τους τιμολογιακή πολιτική, ώστε να προκύπτει ανάλογη υπέρ των πελατών τους ωφέλεια από την αναπροσαρμογή των μεταξύ τους προμηθειών.

8) Οι προαναφερόμενες δεσμεύσεις έχουν ισχύ έως την 1^η Αυγούστου 2010.

Επιπλέον, το από 6 Ιουνίου 2008 «Συμπληρωματικό Υπόμνημα για την ανάληψη δεσμεύσεων» της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών, έχει ως εξής:

I. Σε τακτική Γενική Συνέλευση της ΕΕΤ, το Διοικητικό της Συμβούλιο εισηγήθηκε την τροποποίηση του καταστατικού της, και συγκεκριμένα του περί σκοπού άρθρου του καταστατικού της, στο οποίο:

- ❖ θα ενταχθεί η προώθηση του υγιούς κι ελεύθερου ανταγωνισμού στον χρηματοπιστωτικό τομέα,
- ❖ θα αποκλεισθεί ρητά η εξέταση, συζήτηση και πολύ περισσότερο η λήψη απόφασης σε οποιαδήποτε όργανο της ΕΕΤ, καταστατικό ή ad hoc, οποιουδήποτε θέματος αφορά σε τιμολογιακή πολιτική των μελών της, περιλαμβανομένου του άμεσου ή έμμεσου καθορισμού τιμών.

Μέχρι την τροποποίηση του καταστατικού, με την ίδια ως άνω απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου, απαγορεύεται ρητά οποιαδήποτε συζήτηση στα όργανα της ΕΕΤ θέματος που θα αφορά, άμεσα ή έμμεσα, σε καθορισμό τιμών.

II. Η ΕΕΤ, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, δεσμεύτηκε να λάβει κάθε πρόσφορο μέσο, ώστε να ενταχθεί στα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις των μονάδων κανονιστικής συμμόρφωσης των τραπεζών η πρόληψη και η αποφυγή κάθε αντι-ανταγωνιστικής συμπεριφοράς των τραπεζών.

III. Η ΕΕΤ δεσμεύτηκε ότι θα εντάξει έτι περαιτέρω τη θεματολογία που άπτεται της προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού στα εκπαιδευτικά της προγράμματα για τα στελέχη των τραπεζών και ιδίως στα προγράμματα που απευθύνονται σε στελέχη μονάδων κανονιστικής συμμόρφωσης.»

Κατόπιν των ανωτέρω, βασικοί παράγοντες στη διαμόρφωση της κρίσης της πλειοψηφίας των μελών της Επιτροπής αποτελούν:

- (i) Οι προτεινόμενες μειώσεις των διατραπεζικών προμηθειών, στο μέτρο που τα μεγέθη τους συγκλίνουν προς μεγέθη που το ύψος τους έχει λάβει ως σημείο αναφοράς διεθνείς τιμές, που είναι αποτέλεσμα κοστολογικών μελετών.

(ii) Η αποδοχή από τις ενδιαφερόμενες τράπεζες μετακύλισης των εν λόγω μειώσεων και στους καταναλωτές. Δεδομένου ότι στην υπό εξέταση υπόθεση οι τράπεζες εγκαλούνται μόνο για θέματα που άπτονται των μεταξύ τους διατραπεζικών προμηθειών, η δέσμευση μετακύλισης των όποιων βελτιώσεών τους και στο επίπεδο των καταναλωτών αποτελεί την ανάληψη υποχρεώσεων προς όφελος των τελευταίων, πέραν αυτών που στη συγκεκριμένη υπόθεση θα μπορούσε να επιβάλει με απόφασή της η Επιτροπή.

Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, υπήρξαν και μέλη της Ε.Α. που εξέφρασαν την γενικότερη αντίθεσή τους επί του θεσμού των δεσμεύσεων επειδή θεωρούν ότι ενθαρρύνουν, αντί να περιορίζουν, τις ανταγωνιστικές συμπεριφορές, απορρίπτοντας όλες τις προαναφερθείσες δεσμεύσεις. Ειδικότερα δε στην περίπτωση των Τραπεζών φρονούν ότι η διαπιστωθείσα στην υπό εξέταση υπόθεση συμπεριφορά, επιβάλλει την τιμωρία και καταδίκη τους. Ακόμη, εκφράστηκε και το σκεπτικό ότι δεν χωρεί η αποδοχή των προτεινόμενων προς ανάληψη δεσμεύσεων από τις Τράπεζες, ούτε η αποδοχή των προτεινόμενων προς ανάληψη δεσμεύσεων από την ΕΕΤ, για λόγους ουσιαστικής και διαδικαστικής επάρκειάς τους. Μάλιστα, ζητήθηκε από την Ε.Α. αυτεπαγγέλτως να κινήσει εκ νέου τη Διαδικασία, καθώς τυχόν απόφασή της αποδοχής των συγκεκριμένων δεσμεύσεων θα έχει στηριχθεί «σε ελλιπείς, ανακριβείς ή παραπλανητικές πληροφορίες».

Έτσι, συνεκτιμώντας το σύνολο αυτών των στοιχείων, η πλειοψηφία των μελών της Επιτροπής:

- αφού εξέτασε τις υποβληθείσες, από τις εγκαλούμενες στην με αριθ. πρωτ. 4680/8.8.2007 εισήγηση της Γ.Δ.Α. τράπεζες, δεσμεύσεις, υπό την μορφή που διατυπώνονται ανωτέρω,

- αφού διαπίστωσε ότι οι δεσμεύσεις αυτές θέτουν τέλος στις προσαπτόμενες, από την προαναφερθείσα εισήγηση της Γενικής Διεύθυνσης, αιτιάσεις,
- και αφού στάθμισε τα οφέλη που οι εν λόγω δεσμεύσεις συνεπάγονται άμεσα για τους καταναλωτές,

για τους λόγους αυτούς εξέδωσε απόφαση στις 29/07/2008, διενεργώντας τα εξής:

Α) Έκανε δεκτές τις εν λόγω δεσμεύσεις, θέτοντας τέλος στην αυτεπάγγελτη έρευνά της αναφορικά με τις διατραπεζικές προμήθειες DIASDEBIT, DIASTRANSFER και DIASATM.

Β) Έπαυσε την περαιτέρω διερεύνηση της εισήγησης της Γενικής Διεύθυνσης αναφορικά με την «Αυτεπάγγελτη Έρευνα για τα Διατραπεζικά Συστήματα DIASDEBIT, DIASATM και DIASTRANSFER».

Γ) Εντός τριών (3) μηνών από την ημερομηνία κοινοποίησης της παρούσας απόφασης, κάθε συμμετέχουσα στις δεσμεύσεις Τράπεζα υποχρεούται να υποβάλλει στην Ε.Α. τα μέτρα που υιοθέτησε για την εφαρμογή των εν λόγω δεσμεύσεων.

Δ) Εντός δεκαπέντε (15) ημερών απ' τη λήψη των μέτρων εφαρμογής των δεσμεύσεων κάθε Τράπεζας, η Γ.Δ.Α. καλείται, αφού τα μελετήσει, να υποβάλει έκθεση στην Ε.Α. σχετικά με το εάν τα μέτρα αυτά ανταποκρίνονται στις αναληφθείσες δεσμεύσεις.

Ε) Αποφάνθηκε ότι, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης των ενδιαφερομένων εταιρειών και της Ενώσεώς τους προς τις προαναφερθείσες δεσμεύσεις, η Ε.Α. κινεί άμεσα την προβλεπόμενη από το άρθρο 9 παρ. 6 του Ν. 703/1977 επί παραβάσει διαδικασία και σε περίπτωση επιβολής χρηματικής ποινής ή προστίμου, η αθέτηση στις εν λόγω δεσμεύσεις θα λογισθεί ως επιβαρυντικό στοιχείο.

4.5. Επιχειρηματολογία Τραπεζών & Εναρμόνιση

Στην επιχειρηματολογία των τραπεζών κυριάρχησε το υψηλό κόστος που συνεπάγεται η συντήρηση του δικτύου των ΑΤΜ, το οποίο σε μια μεγάλη π.χ. τράπεζα ξεπερνάει, σύμφωνα με τα στοιχεία, τα € 50 εκατ. ετησίως. Το ποσό αυτό περιλαμβάνει μια σειρά επιμέρους κόστη, από το κόστος μεταφοράς των χρημάτων με χρηματοποστολές μέχρι το κόστος αδράνειας των χρημάτων. Είναι χαρακτηριστικό ότι το κόστος αυτό μεγιστοποιείται για τα μικρά νησιά, όπου έχουν παρουσία οι μεγάλες, κυρίως, τράπεζες. Τραπεζικά στελέχη που κλήθηκαν ενώπιον της Ε.Α., προκειμένου να αντικρούσουν τις αιτιάσεις για χρέωση υψηλών προμηθειών στις ηλεκτρονικές συναλλαγές μέσω ΑΤΜ, κατέθεσαν στοιχεία, σύμφωνα με τα οποία το τιμολόγιο μιας εταιρείας χρηματοποστολών από € 16,50 στην Αθήνα, φθάνει τα € 1.200 για τη Σύρο και την Πάρο και τα € 1.800 για την Πάτμο και τη Σάμο.

Βασικό στοιχείο κόστους, σύμφωνα με τα επιχειρήματα των τραπεζών, είναι αυτό που συνδέεται με τα χρήματα που «λιμνάζουν» στο μηχάνημα, για χρονικό διάστημα που ξεκινάει από τρεις και μπορεί να φτάσει έως και τις τέσσερις ημέρες. Για μια π.χ. μεγάλη τράπεζα, αυτό συνεπάγεται τριήμερη αδράνεια ενός ποσού από €100.000 έως και €200.000, ανάλογα με το πού είναι τοποθετημένο το ΑΤΜ, δαπάνη που σε μια περίοδο ραγδαίας ανόδου του κόστους χρήματος -σαν αυτή που ζούμε- έχει ιδιαίτερη σημασία για τις τράπεζες.

Η μείωση θα γίνει μέσα από την εναρμόνιση των προμηθειών με ό,τι ισχύει σε ευρωπαϊκό επίπεδο, κάνοντας χρήση των συστημάτων πληρωμών της Visa MasterCard, και αφορά όλες τις αναλήψεις που γίνονται μέσα από το ΑΤΜ και με τη χρήση του συστήματος ΔΙΑΣ, όταν, δηλαδή, ο κάτοχος της κάρτας κάνει ανάληψη χρημάτων όχι από το ΑΤΜ της δικής του τράπεζας. Η μείωση των προμηθειών που η μία τράπεζα χρεώνει στην άλλη, στα ευρωπαϊκά επίπεδα, εκτιμάται ότι θα συμβάλει και στη μείωση

των προμηθειών που πληρώνουν, τελικώς, οι καταναλωτές, χρησιμοποιώντας το σύστημα ΔΙΑΣ. Αν και οι τράπεζες υποστήριξαν ότι, σε αρκετές περιπτώσεις το κόστος αυτό επιβαρύνει τις ίδιες, όπως π.χ. συμβαίνει πράγματι στην περίπτωση της Probank, η μείωση των διατραπεζικών προμηθειών δεν μπορεί παρά να επιδράσει και στο τελικό κόστος για τη χρήση των υπηρεσιών μέσω ATM, αφού, παρά τις εξαιρέσεις, στις περισσότερες των περιπτώσεων το κόστος αυτό μετακυλιόταν στον τελικό καταναλωτή.

Έχοντας, ήδη, ως όπλο την υπαναχώρηση των τραπεζών στις διμερείς συμφωνίες, π.χ. τις χρεώσεις που εισέπρατταν οι τράπεζες από το ΙΚΑ, η Ε.Α. κέρδισε και τη μάχη για τις προμήθειες που επιβάλλουν η μία στην άλλη για μια σειρά υπηρεσίες που διεκπεραιώνονται μέσω του συστήματος ΔΙΑΣ. Σύμφωνα με τα στοιχεία που συγκέντρωσε η Ε.Α., το έσοδο γι' αυτές τις υπηρεσίες διαμορφώνεται από 0,77 έως και 2,79 ευρώ ανά συναλλαγή, ενώ το μέσο έσοδο δεν ξεπερνά το 1,5 ευρώ. Η μείωση στο 1 ευρώ, εναρμονίζει το σχετικό κόστος με όσα χρεώνουν π.χ. η Visa και η MasterCard σε ευρωπαϊκό επίπεδο, που είναι και η εναλλακτική επιλογή μετά το σύστημα ΔΙΑΣ. Σύμφωνα, επίσης, με την επιχειρηματολογία των τραπεζών, το είδος αυτών των συναλλαγών, δηλαδή οι αναλήψεις μετρητών από τα ATM άλλων τραπεζών, αντιπροσωπεύουν το 11% των συνολικών αναλήψεων, δηλαδή μόλις 17 εκατομμύρια στο σύνολο των 157 εκατομμυρίων αναλήψεων μετρητών από ATM που πραγματοποιούνται κάθε χρόνο. Σύμφωνα με τα σχετικά στοιχεία, περισσότερες από 140 εκατομμύρια αναλήψεις μετρητών τον χρόνο, που αντιστοιχούν στο 89% των συναλλαγών αναλήψεων των ATM, πραγματοποιούνται στα δίκτυα των τραπεζών, στις οποίες τηρείται ο καταθετικός λογαριασμός και παρέχονται χωρίς χρέωση.

Κεφάλαιο 5 : Συμπεράσματα & Προτάσεις

5.1. Η Συμβολή του SEPA

Η τομεακή έρευνα της ΕΕ για τις λιανικές τραπεζικές υπηρεσίες εντόπισε πολλά και σοβαρά προβλήματα ανταγωνισμού στην ευρωπαϊκή αγορά στον τομέα των καρτών πληρωμών. Πολλά από αυτά τα εμπόδια θα αντιμετωπιστούν με τη δημιουργία του SEPA και την εφαρμογή της οδηγίας περί των υπηρεσιών πληρωμών. Πρόκειται για έναν εξαιρετικά σημαντικό τομέα, δεδομένου ότι, μόνο το 2005, ο συνολικός όγκος των αγορών που πραγματοποιήθηκαν μέσω καρτών στην Ε.Ε. υπερέβαινε το ποσό των 1.350 δις. ευρώ.

Όσον αφορά στα δίκτυα πληρωμών με κάρτα, ο SEPA προσφέρει τη δυνατότητα να εξαλειφθούν πολλές από τις ελλείψεις που έχουν εντοπιστεί, όπως το κόστος των τραπεζικών μεταφορών ή το χρονικό πλαίσιο για τη μεταφορά χρημάτων. Όσον αφορά στις κάρτες πληρωμών, ο SEPA θα παράσχει στους καταναλωτές αυξημένες δυνατότητες επιλογής μεταξύ παρόχων υπηρεσιών, ενισχύοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, τον ανταγωνισμό στην εν λόγω αγορά με υψηλό βαθμό συγκέντρωσης στην Ευρώπη.

Η μετάβαση στον SEPA δεν πρέπει να συνίσταται μόνο στην παροχή πρόσβασης στις εθνικές υπηρεσίες πληρωμών από ολόκληρη τη ζώνη του ευρώ. Δεδομένου του προσανατολισμού του προς το χρήστη, ο SEPA θα πρέπει να θεωρηθεί ως μια ευκαιρία να βελτιωθεί η ποιότητα και η αποδοτικότητα των υπηρεσιών πληρωμών, μέσω της μείωσης του κόστους. Για να διασφαλιστεί ο δυναμισμός της ευρωπαϊκής αγοράς καρτών, οι ευρωπαϊκές πληρωμές πρέπει να διατηρήσουν την ανταγωνιστική υπεροχή τους, ενώ πρέπει να υιοθετηθεί μια προσέγγιση με προσανατολισμό προς το μέλλον. Ο ανταγωνισμός θα συμβάλλει στην επίτευξη αυτών των στόχων, ενώ θα εντοπίζεται σε τρία επίπεδα: μεταξύ των συστημάτων καρτών, μεταξύ της εκδότριας τράπεζας και της

τράπεζας που αποδέχεται συναλλαγές με κάρτα, και κατά την επεξεργασία πληρωμών με κάρτα.

Μερικά χαρακτηριστικά πλεονεκτήματα του SEPA για τους χρήστες αποτελούν τα ακόλουθα:

- ✚ Οι καταναλωτές θα μπορούν να επιλέγουν μεταξύ ποικίλων ανταγωνιζόμενων συστημάτων καρτών που δεν θα έχουν προκαθορισμένη προτεραιότητα χρήσης στα τερματικά που βρίσκονται στα σημεία πώλησης (Point-Of-Sale – POS).
- ✚ Η αγορά καρτών, συμπεριλαμβανομένων των παρόχων υπηρεσιών και υποδομών, θα είναι ανταγωνιστική, αξιόπιστη και αποδοτική ως προς το κόστος.
- ✚ Όλες οι τεχνικές και συμβατικές διατάξεις, οι επιχειρηματικές πρακτικές και τα πρότυπα που παλαιότερα είχαν οδηγήσει στον κατακερματισμό της ζώνης του ευρώ σε εθνικό επίπεδο θα έχουν εξαλειφθεί. Πιο συγκεκριμένα, οι έμποροι θα μπορούν να αποδέχονται απρόσκοπτα πληρωμές με κάρτες που είναι συμβατές με το Πλαίσιο του SEPA για τις κάρτες (SEPA Cards Framework – SCF).

Συμπερασματικά, καταδεικνύεται σαφέστατα η ανάγκη δημιουργίας ενός ανταγωνιστικότερου περιβάλλοντος μεταξύ των παρόχων υπηρεσιών, ιδίως όσων δραστηριοποιούνται στις αγορές λιανικής. Η επίτευξη αυτών των στόχων θα βοηθήσει τους ευρωπαίους καταναλωτές να επωφεληθούν, πλήρως, απ' την εσωτερική αγορά.

Τα απλά αυτορυθμιστικά μέτρα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του τραπεζικού κλάδου αποτελούν ανεπαρκές εργαλείο για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των λιανικών υπηρεσιών. Για το λόγο αυτόν, θα ήταν ευκατάρτια μια ευρωπαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία που θα διασφαλίζει την αποτελεσματικότητα της αγοράς και θα δίνει στους καταναλωτές καλύτερες δυνατότητες επιλογής. Η Επιτροπή θα πρέπει, συνεπώς, να υιοθετήσει τα κατάλληλα μέτρα, εφαρμόζοντας τη νομοθεσία περί ανταγωνισμού, καθώς και αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες πολιτικής.

5.2. Ποιοι Καταναλωτές Βλάπτονται από τις ΠΔΠ;

Ένα άλλο ζήτημα που δεν κατέστη σαφές από την απόφαση MasterCard, αλλά το οποίο αποτελεί την ουσία της απαγόρευσης του άρθρου 81(1) ΣυνθΕΚ, είναι η ταυτότητα των καταναλωτών που υποτίθεται ότι βλάπτονται από τις ΠΔΠ.

Είναι οι έμποροι που υποβάλλονται σε αυξημένες χρεώσεις υπηρεσίας; Η απόφαση φαίνεται να καταλήγει σε αυτό το συμπέρασμα, αλλά αμφιβάλλει κανείς αν η Επιτροπή έχει πράγματι σταθμίσει αυτές τις φαινομενικά «αυξημένες» χρεώσεις υπηρεσίας προς τους εμπόρους με την αύξηση των πωλήσεων και τα επιπρόσθετα κέρδη που πραγματοποιούν, λόγω της εκτεταμένης χρήσης καρτών, ιδιαίτερα, μάλιστα, από πελάτες που δεν θα προέβαιναν σε τόσες αγορές, αν οι κάρτες δεν τους παρείχαν πιστώσεις κι επιβραβεύσεις. Είναι άραγε η Επιτροπή σε θέση να υπολογίσει την διαφορά κέρδους-ζημίας και να αποδείξει ότι οι έμποροι πράγματι βλάπτονται; Ή μήπως η Επιτροπή εστίασε στα παράπονα των εμπόρων για το ύψος των χρεώσεων προς αυτούς και αγνόησε το γεγονός ότι οι έμποροι εξ ορισμού και αναπόφευκτα επιδιώκουν έναν και μόνο στόχο: χαμηλό κόστος και υψηλά περιθώρια κέρδους; Αλλά, αν οι χαμηλές τιμές είναι πράγματι η ουσία του υγιούς ανταγωνισμού, οι αρχές δεν θα έμπαιναν καν στη διαδικασία να απαγορεύσουν τη ληστρική υποτίμηση, αλλά, αντιθέτως, θα την επικροτούσαν.

Ίσως, τότε, οι καταναλωτές που υποτίθεται ότι βλάπτονται από τις ΠΔΠ είναι οι κάτοχοι καρτών. Αλλά και αυτό είναι μια μάλλον απίθανη υπόθεση. Οι κάτοχοι καρτών λαμβάνουν πίστωση, λαμβάνουν επιβραβεύσεις (π.χ. συλλογή πόντων, εκπτώσεις, επιστροφή χρημάτων), απολαμβάνουν πολλά κοινωνικά οφέλη και, φαινομενικά, έχουν τους χρήστες των άλλων μέσων πληρωμής να τους «χρηματοδοτούν».

Τότε, ίσως είναι οι χρήστες των υπόλοιπων μέσων πληρωμής αυτοί που βλάπτονται. Εάν αυτό συμβαίνει, τότε αναρωτιέται κανείς ποιες είναι οι αποδείξεις της

Επιτροπής για το ότι οι λιανικές τιμές των προϊόντων έχουν, πράγματι, αυξηθεί λόγω των αυξημένων χρεώσεων υπηρεσίας στους εμπόρους, τις οποίες αυτοί μετακυλούν, ως αύξηση, στις συνολικές τιμές των προϊόντων. Στην καλύτερη περίπτωση, η Επιτροπή μπορεί να έχει αποδείξεις για το επίπεδο των ΠΔΠ σε διαφορετικά συστήματα καρτών (τα περισσότερα από τα οποία είναι εθνικά), το οποίο μπορεί να είναι, όντως, χαμηλότερο από αυτό της MasterCard ή της Visa, αλλά υπάρχουν στοιχεία που να αποδεικνύουν μια προκύπτουσα μείωση στις λιανικές τιμές των προϊόντων σε αυτές τις χώρες λόγω των χαμηλών ΠΔΠ ή λόγω της απουσίας τους; Είναι πράγματι οι μέσες τιμές των προϊόντων χαμηλότερες από ό,τι στις χώρες όπου υπάρχουν οι προκαθορισμένες από το σύστημα ΠΔΠ; Μέχρι στιγμής, η Επιτροπή δεν έχει παρουσιάσει τέτοιες αποδείξεις. Και σε τελική ανάλυση, ποιες είναι οι αποδείξεις που υπάρχουν ή, έστω, η κοινή λογική που θα στήριζε τον ισχυρισμό ότι, εάν μειωθεί το κόστος για τους εμπόρους, λόγω των μηδενικών ΠΔΠ, τότε εκείνοι θα μετακυλήσουν αυτή τη μείωση κόστους στις λιανικές τιμές των προϊόντων τους; Οι έμποροι επιδιώκουν το κέρδος επειδή αυτή είναι η πεμπουσία της επαγγελματικής τους δραστηριότητας και δεν υπάρχει καλύτερος τρόπος να το επιτύχουν από το να έχουν μια χαμηλή βάση κόστους και να εξακολουθούν να πωλούν στις ίδιες τιμές που πωλούσαν πριν την κατάργηση των ΠΔΠ.

Τέλος, ίσως να είναι οι αποκτώσες τράπεζες οι «καταναλωτές που βλάπτονται». Παρά το γεγονός ότι οι τράπεζες – έστω οι αποκτώσες – είναι πολύ δύσκολο να θεωρηθούν καταναλωτές για τους σκοπούς του άρθρου 81(1) ΣυνθΕΚ, πρέπει να έχει κανείς υπόψη του ότι οι περισσότερες αποκτώσες τράπεζες είναι ταυτόχρονα κι εκδότριες, και οποιαδήποτε ζημία μπορεί να έχουν λόγω της πληρωμής των ΠΔΠ, την αναπληρώνουν με την είσπραξή τους σε άλλες συναλλαγές.

5.3. Τι Πρέπει να Γίνει;

Οι ΠΔΠ είναι ένα ιδιαίζον ζήτημα. Στο βαθμό που υπάρχουν ακόμα αμφιβολίες για την ορθότητα του καθορισμού των ΠΔΠ σε μηδενικό επίπεδο, ή ακόμη και για την ύπαρξη της υποτιθέμενης αστοχίας στην αγορά και τη ζημία των καταναλωτών λόγω των ΠΔΠ, αναρωτιέται κανείς εάν πράγματι είναι αναγκαία η ρυθμιστική παρέμβαση στις ΠΔΠ, πολύ περισσότερο αν είναι σκόπιμη μια παρέμβαση τόσο δραστική, όπως αυτή στην απόφαση MasterCard.

Γενικώς, η ρυθμιστική επέμβαση είναι απαραίτητη όταν έχει διαπιστωθεί κάποια δυσλειτουργία στην αγορά, η οποία καθιστά μια τέτοια ενέργεια αναγκαία ή, τουλάχιστον, επιθυμητή. Υποθέτοντας ότι αυτό έχει, όντως, στοιχειοθετηθεί, η παρέμβαση θα πρέπει να γίνεται μόνο εάν υπάρχουν αποδείξεις ή, έστω, κάποια τεκμήρια ότι αυτή είναι ικανή να διορθώσει το πρόβλημα και, κυρίως, ότι δεν θα προξενήσει μεγαλύτερη ζημία απ' ό,τι όφελος. Είναι αρκετά αμφίβολο, όμως, ότι σήμερα υπάρχουν, όντως, τέτοιες εγγυήσεις σχετικά με τη λύση που έδωσε η ΕΕ στο ζήτημα των ΠΔΠ. Κάτι που αναπόδραστα οδηγεί στο ερώτημα: «Τι πρέπει να γίνει;»

Δεδομένων των δυσκολιών του ζητήματος των ΠΔΠ, ίσως είναι ορθότερο να αναρωτηθεί κανείς: «Τι θα μπορούσε να γίνει;». Η αβεβαιότητα που προκαλεί η πολυπλοκότητα των ΠΔΠ και η ανάγκη για περισσότερα στοιχεία δεν πρέπει να συνιστούν λόγο αποχής από οποιαδήποτε παρέμβαση, ιδιαίτερα, μάλιστα, τη στιγμή που υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι υπάρχουν κάποιες δυσλειτουργίες στην αγορά των καρτών στον ΕΟΧ. Παρόλα αυτά, πρέπει να παραδεχθεί κανείς ότι οι ΠΔΠ δεν είναι η ρίζα του κακού για όλες τις στρεβλώσεις στην αγορά. Είναι πιο πιθανό το πρόβλημα να προέρχεται από το περιβάλλον της αγοράς και τις συνθήκες ανταγωνισμού, μέσα στις οποίες εφαρμόζονται οι ΠΔΠ και οι οποίες τους επιτρέπουν να λειτουργούν αναποτελεσματικά, με ζημία στην οικονομική και κοινωνική ευημερία.

Συνεπώς, είναι, μάλλον, προτιμότερο οι αρχές ανταγωνισμού να επικεντρώσουν τις προσπάθειές τους στη βελτίωση του ανταγωνιστικού περιβάλλοντος της αγοράς των καρτών, το οποίο είναι καθεαυτό μια αναγκαιότητα, ακόμα και ανεξάρτητα από τον προβληματισμό για τις ΠΔΠ. Με άλλα λόγια, οι αρχές ανταγωνισμού θα μπορούσαν να προσπαθήσουν να αυξήσουν τον ανταγωνισμό στην αγορά των αποκτώσων τραπεζών, η οποία παρουσιάζει υψηλό βαθμό συγκέντρωσης, με τον έλεγχο των κάθετων συμφωνιών και των σχετικών περιορισμών, καθώς και με τον έλεγχο των όρων και συμφωνιών με τις οποίες λειτουργούν οι υπάρχουσες συμπράξεις των αποκτώσων τραπεζών. Αν καταργηθούν ή, έστω, μειωθούν τα εμπόδια εισόδου στην αγορά των αποκτώσων τραπεζών και ο ανταγωνισμός ενταθεί, οι χρεώσεις στους εμπόρους αναμένεται να πέσουν, λόγω ανταγωνισμού στην αγορά επί των τιμών, κάτι που είναι πάντοτε προτιμότερο από οποιοδήποτε αυθαίρετο «πλαφόν» επί των ΠΔΠ, πράγμα που έχει αποδειχθεί στην πράξη αναποτελεσματικό για τη μείωση τόσο των εμπορικών χρεώσεων υπηρεσίας όσο και των λιανικών τιμών.

Αντίστοιχα, ο ανταγωνισμός στην αγορά των εκδοτριών τραπεζών θα μπορούσε να αυξηθεί με την κατάργηση των κανόνων που στεγανοποιούν την αγορά, όπως η απαγόρευση διάθεσης περισσότερων σημάτων (co-branding) και η πρακτική των αποκτώσων τραπεζών να μη διαφοροποιούν τις τιμές τους ανάλογα με το δίκτυο στο οποίο ανήκει η κάρτα (blending practice), συμπεριφορές οι οποίες διαστρεβλώνουν τις ενδείξεις επί των τιμών (και, συνεπώς, τον ανταγωνισμό επί των τιμών στην αγορά των εκδοτριών), εφόσον εξισώνουν το κόστος που καλούνται να πληρώσουν οι έμποροι για όλες τις κάρτες, ακόμα και αν έχουν εκδοθεί από διαφορετικά δίκτυα.

Επιπλέον, είναι ουσιαστικής σημασίας να ελεγχθούν από πλευράς ανταγωνισμού οι διακανονισμοί με τους οποίους ασκείται η εξουσία μεταξύ των μελών του συστήματος γιατί, παρότι κάποιοι διακανονισμοί είναι απαραίτητοι για τη λειτουργία

ενός ανοικτού συστήματος των καρτών, υπάρχει ένας εγγενής κίνδυνος τέτοιου είδους συμφωνίες μεταξύ ανταγωνιστών να υπερβούν το αναγκαίο μέτρο και, τελικά, να έχουν σοβαρές επιπτώσεις εις βάρος του ανταγωνισμού.

Τέλος, παρότι η υπερχρέωση δεν εφαρμόζεται συνήθως στην πράξη, ακόμα και όταν αυτή επιτρέπεται, και η κατάργηση του κανόνα περί μη-υπερχρέωσης δεν αρκεί από μόνη της για να επιλύσει το πρόβλημα, η εξαφάνισή του μπορεί να επιφέρει μόνο οφέλη. Αφενός, οι έμποροι δεν θα είναι υποχρεωμένοι να υπερχρεώνουν και, συνεπώς, δεν βλάπτονται με κανέναν τρόπο. Αφετέρου, αυτοί που θα επιλέξουν να υπερχρεώσουν, ακόμα και αν είναι λίγοι, θα συνεισφέρουν στη βελτίωση του διασηματικού ανταγωνισμού, στέλνοντας τις σωστές ενδείξεις τιμών στους καταναλωτές. Ταυτόχρονα, ακόμα και η «απειλή» ότι οι κάτοχοι καρτών θα αντιμετωπίσουν επιπρόσθετα έξοδα για τη χρήση των καρτών σε κάποια καταστήματα, θα μπορούσε να αποτρέψει τις εκδότριες από τη θέσπιση υπερβολικά υψηλών ΠΔΠ.

Παρότι δεν υπάρχουν εγγυήσεις ότι οι παραπάνω προτάσεις θα επιλύσουν όλα τα προβλήματα που σχετίζονται με τις διατραπεζικές προμήθειες και ότι η αγορά των καρτών θα ελευθερωθεί από όλες τις πιθανές της στρεβλώσεις, λύσεις στα προβλήματα της αγοράς που αφήνουν τις αποφάσεις για τον καθορισμό των τιμών στην ίδια την αγορά είναι, γενικώς, προτιμότερες από άκαμπτες ρυθμίσεις τιμολόγησης. Μια πιο ήπια και, μάλλον, «έμμεση» παρέμβαση στις διατραπεζικές προμήθειες, που σκοπό έχει τη διόρθωση των στρεβλώσεων της αγοράς που λειτουργούν οι ΠΔΠ, τη δημιουργία συνθηκών για αύξηση του ανταγωνισμού και, τελικά, την παροχή της δυνατότητας στις ανταγωνιστικές δυνάμεις να «καθορίσουν» τις βέλτιστες ΠΔΠ, έχει περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας από οποιαδήποτε εξωγενή «διαταγή παύσεως».

Η Επιτροπή θεωρείται σκόπιμο να εκδώσει ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές, τις οποίες η αγορά θα μπορέσει να υιοθετήσει κατά τη σύναψη τέτοιων συμφωνιών,

ούτως ώστε να μπορούν να θεωρηθούν μη περιοριστικές. Θα ήταν, επίσης, επιθυμητό οι αρχές ανταγωνισμού να ξεκινήσουν μια διαδικασία διαβούλευσης, όμοια με εκείνη που διέπει, επί του παρόντος, όλες τις ευρωπαϊκές ρυθμιστικές διαδικασίες, ούτως ώστε η μεθοδολογία υπολογισμού των ΠΔΠ, η οποία μέχρι στιγμής εφαρμόζεται σε διάφορες περιστάσεις με ενίοτε πολύ διαφορετικό τρόπο, να μπορέσει να καθοριστεί από την Ένωση και να καταστεί τελικά ομοιόμορφη σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Μόλις καθοριστεί αυτή η μεθοδολογία υπολογισμού, θα πρέπει να εφαρμοστεί ομοιόμορφα σε όλα τα συστήματα πληρωμών, εγχώρια, πανευρωπαϊκά ή διεθνή. Μια παρόμοια λύση, ως ισότιμο μέσο, θα ήταν κάθε σύστημα πληρωμών να έχει τις δικές του ΠΔΠ, το επίπεδο των οποίων θα καθοριζόταν από την αποτελεσματικότητα του συστήματος. Αυτό θα δημιουργούσε ανταγωνισμό μεταξύ των ίδιων των συστημάτων και θα άνοιγε τον δρόμο για την επιτυχία του πλέον αποτελεσματικού συστήματος.

5.4. Ρυθμιστική Προσέγγιση

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι διατραπεζικές προμήθειες είναι δυνατό να θεωρηθούν απαραίτητες. Εάν αυτό είναι αλήθεια, το ζητούμενο τότε είναι το τι πρέπει να κάνουν οι ρυθμιστικές αρχές για να ελαχιστοποιηθούν οι δυνατότητες για αντι-ανταγωνιστικές επιδράσεις:

- ❖ Να επιτρέψουν διατραπεζικές προμήθειες μόνο για περιορισμένο χρονικό διάστημα, κατά το στάδιο διαμόρφωσης του δικτύου. Ένα μάθημα από τα παραδείγματα των NaBanco και First Texas είναι ότι οι διατραπεζικές προμήθειες μπορεί να είναι αναγκαίες κατά την έναρξη του δικτύου όπου ορισμένα μέλη πρέπει να προβούν σε σημαντικές επενδύσεις για τις οποίες μπορεί να μην αποζημιωθούν. Έτσι, μια διατραπεζική προμήθεια μπορεί να βοηθήσει στο σχηματισμό ενός δικτύου,

εξασφαλίζοντας την κάλυψη του κόστους. Μόλις το δίκτυο εγκατασταθεί, αυτή η αιτιολόγηση παύει να υφίσταται.

❖ Να ρυθμίσουν προσεκτικά τις διατραπεζικές προμήθειες με πλήρη αποκάλυψη του κόστους και ισορροπημένη λήψη αποφάσεων. Όταν οι αντιμονοπωλιακές ρυθμιστικές αρχές επιλέγουν να επιτρέπουν το συλλογικό καθορισμό των διατραπεζικών προμηθειών, θα πρέπει να δεχθούν το «μανδύα» του κανονισμού του κόστους, και παράλληλα να διευκολύνουν ανταγωνιστική παράκαμψη συμφωνιών όπου αυτό είναι δυνατόν. Οι ρυθμιστικές αρχές πρέπει να καθιερώσουν ένα σύστημα στο οποίο θα λαμβάνουν όλες τις πληροφορίες σχετικά με κάθε μία από τις δαπάνες καθώς και κάθε σκεπτικό και τεκμηριωμένο επιχείρημα για τις αλλαγές των διατραπεζικών προμηθειών. Επιπλέον, σε μια τέτοια ρύθμιση μια προσέγγιση θα ήταν ο μηχανισμός καθορισμού των προμηθειών να μείνει ανοιχτός σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των εμπόρων και των καταναλωτών. Αυτή είναι μια προσέγγιση που ακολουθείται από κάποια δίκτυα ΑΤΜ στις ΗΠΑ. Η τραπεζική μελέτη στο Ηνωμένο Βασίλειο υποδεικνύει ότι η ρύθμιση των διατραπεζικών προμηθειών πρέπει να είναι διαφανής για τους εμπόρους και τους καταναλωτές και να βασίζεται σε "νόμιμες δαπάνες και να προβλέπει εφικτές μειώσεις κόστους." Υπέδειξε, επίσης, ότι η μεθοδολογία για τις προμήθειες και τη συνολική απόδοση πρέπει να δημοσιοποιούνται. Επιτρέποντας σε εμπόρους να συμμετάσχουν πραγματικά στο μηχανισμό καθορισμού των προμηθειών και με όλα τα έξοδα διαφανή, υπάρχει, τουλάχιστον, κάποια δυνατότητα για αποστολή πιο κατάλληλων 'μηνυμάτων' για τις τιμές μέσω των διατραπεζικών προμηθειών.

❖ Να ρυθμίσουν τα κόστη που χρησιμοποιούνται στον υπολογισμό της προμήθειας. Εάν μια βάση δαπανών χρησιμοποιείται για τον καθορισμό των διατραπεζικών προμηθειών, οι τραπεζικές ρυθμιστικές αρχές θα πρέπει να καθορίσουν τα κόστη που

χρησιμοποιούνται για να παρέχουν τα πιο αποτελεσματικά «σημάδια» των τιμών στην αγορά. Η προσέγγιση της βρετανικής τραπεζικής μελέτης παρέχει ένα χρήσιμο μοντέλο. Συνέστησε η ανάκτηση να περιορίζεται σε ορισμένες σαφώς καθορισμένες υπηρεσίες που παρέχονται από τους εκδότες προς τους εμπόρους λιανικής πώλησης, το κόστος της ροής να αποκλειστεί και οι διαφορετικές διατραπεζικές προμήθειες να καθοριστούν έτσι ώστε να παρέχουν κίνητρα για τους εμπόρους να μειώνουν κόστη, όπως η απάτη. Επίσης, προτείνεται η χρήση ενός "μελλοντοστραφούς στοιχείου" στη διάρθρωση του κόστους, με σκοπό την παροχή κινήτρων προς τους εκδότες για να μειώσουν τα κόστη.

❖ Να περιορίσουν τις προμήθειες χρεωστικών καρτών σε ανά συναλλαγή προμήθειες, παρά κατ' αξία. Διατραπεζικές προμήθειες που βασίζονται στην αξία της συναλλαγής είναι κατάλληλες μόνον όταν υπάρχει σοβαρός κίνδυνος απώλειας (ζημίας). Σε καταστάσεις, όπως η χρέωση, όπου ο κίνδυνος της απώλειας δεν είναι ουσιαστικός, θα πρέπει να επιβάλλεται επίπεδη προμήθεια ανά συναλλαγή. Η διαφορά αυτή είναι σημαντική. Οι έμποροι είναι ευαίσθητοι με το κόστος διακίνησης αυτών των συναλλαγών. Κατ' αξία προμήθειες ενδέχεται να αποθαρρύνουν ορισμένους εμπόρους να δέχονται κάρτες που θα μπορούσαν να δεχτούν εάν υπήρχε μόνο μια επίπεδη προμήθεια.

❖ Να επιτρέπουν τη χρήση της παράκαμψης. Οι διατραπεζικές προμήθειες δεν θα πρέπει ποτέ να είναι υποχρεωτικές. Οι τράπεζες θα πρέπει να μπορούν να παρακάμπτουν το δίκτυο και να συνάπτουν διμερείς συμφωνίες. Στο δίκτυο θα πρέπει να απαγορευθεί η υιοθέτηση άλλων κανόνων, ιδίως, πρόσθετων τελών, που θα μπορούσαν να εμποδίσουν την παράκαμψη.

❖ Να αποτρέπουν άλλου είδους καθορισμό τιμών. Άλλες μορφές καθορισμού των τιμών, όπως τα καταναλωτικά τέλη ή οι εμπορικές προμήθειες, θα πρέπει να απαγορεύονται ρητά.

❖ Να καταργήσουν των κανόνων μη διαχωρισμού. Τα πραγματικά κόστη των διαφόρων συστημάτων πληρωμών αποκρύπτονται από τους καταναλωτές. Οι κανόνες μη διάκρισης μπορούν να επιδεινώσουν το πρόβλημα αυτό, εμποδίζοντας τους εμπόρους να στρέψουν τους καταναλωτές σε λιγότερο δαπανηρούς μηχανισμούς πληρωμής. Κάθε σύστημα που επιτρέπει διατραπεζικές προμήθειες θα πρέπει να εξαλείψει κανόνες μη διακρίσεων, ώστε οι έμποροι να μπορούν να δίνουν κίνητρα στους καταναλωτές να χρησιμοποιούν λιγότερο δαπανηρά συστήματα πληρωμής. Αυτό με τη σειρά του θα ενισχύσει τον ανταγωνισμό των συστημάτων πληρωμής.

Η πιο σκανδαλώδης μορφή κανόνα μη διάκρισης είναι αυτή που απαιτεί από έναν έμπορο να δεχτεί μια κάρτα, διότι ο έμπορος αποδέχεται ένα άλλο προϊόν από το δίκτυο, γνωστό ως κανόνα "αποδοχής όλων των καρτών". Για παράδειγμα, μια ομάδα εμπόρων των ΗΠΑ έχει αμφισβητήσει τον κανόνα αποδοχής όλων των καρτών της Visa, επειδή απαιτεί από αυτούς να αποδεχθούν την ακριβή offline χρεωστική κάρτα Visa ως όρο για την αποδοχή της πιστωτικής κάρτας Visa. Αυτοί οι κανόνες εμποδίζουν τους εμπόρους να αρνηθούν να δεχθούν τις εν λόγω κάρτες, κάτι που με τη σειρά του θα πείσει την Visa να ανταγωνιστεί πιο επιθετικά για την εμπορική αποδοχή τους.

Τελικά, η πραγματική λύση στο ζήτημα των διατραπεζικών προμηθειών είναι ο ενεργός ανταγωνισμός μεταξύ των δικτύων. Μόνο όταν τα δίκτυα πραγματικά ανταγωνίζονται και για τις δύο πλευρές της εξίσωσης, τις εκδότριες τράπεζες και τους εμπόρους, και οι έμποροι έχουν το δικαίωμα και την ικανότητα χρήσης χαμηλότερου κόστους δικτύων για να κατευθύνουν τις συναλλαγές στους εκδότες καρτών, τότε μόνο οι καταναλωτές μπορούν να είναι βέβαιοι ότι οι διατραπεζικές προμήθειες δεν είναι μόνο ένας κρυφός φόρος από τους καταναλωτές στις τράπεζες. Οι διατραπεζικές προμήθειες παρέχουν σημαντικά κίνητρα. Το ζήτημα, όμως, είναι εάν τα εν λόγω κίνητρα είναι επωφελή για το δημόσιο, και κατά πόσον ένας οιοσδήποτε ρυθμιστικός

μηχανισμός του 20^{ου} αιώνα παρέχει τα σωστά κίνητρα για τις προκλήσεις του ηλεκτρονικού εμπορίου στον 21^ο αιώνα.

5.5. Ενημέρωση Καταναλωτών

Για να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα του κλάδου των λιανικών τραπεζικών υπηρεσιών, κρίνεται επιτακτική η ανάγκη αύξησης της ικανότητας των καταναλωτών να λαμβάνουν αποφάσεις που προσιδιάζουν στην οικονομική τους κατάσταση. Αυτό απαιτεί δράση σε διάφορα επίπεδα:

- σαφή, κατάλληλη και έγκαιρη ενημέρωση,
- παροχή συμβουλών υψηλής ποιότητας και
- πρωτίστως, ισότιμους όρους ανταγωνισμού, για προϊόντα που θεωρούνται ότι έχουν παρόμοια χαρακτηριστικά.

Η ενημέρωση των καταναλωτών ενισχύει την ικανότητά τους να προβαίνουν σε επιλογές που ανταποκρίνονται, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, στις ανάγκες τους, ανεξαρτήτως του παρόχου χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

Μολονότι η απλή διάδοση πληροφοριών μπορεί ν' αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση, δεν επαρκεί για την επίτευξη ανταγωνιστικής ισορροπίας. Αυτό που προέχει είναι η ποιότητα αυτών των πληροφοριών και το κατά πόσον μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους καταναλωτές με πρακτικό τρόπο. Αν η ενημέρωση του καταναλωτή δεν είναι ικανοποιητική και οι δαπάνες για την αναζήτηση αυτών των πληροφοριών υπερβαίνουν τα προσδοκώμενα οφέλη τους, οι καταναλωτές δεν θα ενθαρρυνθούν να προβούν σε οιαδήποτε αναζήτηση. Από τις μελέτες που έχουν εκπονήσει η ΕΕ κι εθνικές εποπτικές αρχές, προκύπτει ότι πολλά ενημερωτικά δελτία δεν αναφέρουν τους όρους που διέπουν τις τραπεζικές εντολές, τη χρήση των ΑΤΜ, τις χρεώσεις για την ανάληψη μετρητών από τράπεζα διαφορετική από εκείνη όπου τηρεί

κανείς λογαριασμό, κλπ. Δεν υπάρχει, συνεπώς, κάποιο περιεκτικό έγγραφο που να αναφέρει τις τυπικές χρεώσεις για τις υπηρεσίες που χρησιμοποιούνται συνήθως στη διαχείριση ενός τρεχούμενου λογαριασμού. Για το λόγο αυτόν, είναι απαραίτητο να παρέχονται συγκεκριμένες πληροφορίες σε ετήσια βάση στους κατόχους τρεχούμενων λογαριασμών, σχετικά με τις πραγματικές επιβαρύνσεις που έχουν προκύψει απ' τη λειτουργία του λογαριασμού και τη μεταβολή τους σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Αυτό θα μπορούσε, ενδεχομένως, να γίνει με τυποποιημένο τρόπο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ούτως ώστε οι οικονομικοί όροι που εφαρμόζουν οι τράπεζες να είναι ουσιαστικά συγκρίσιμοι σε ολόκληρη την Ε.Ε., γεγονός που θα είχε επακόλουθα οφέλη για τους καταναλωτές από την άποψη των επιλογών.

Τέλος, θα ήταν επιθυμητό να αναπτυχθούν πηγές πληροφόρησης – αληθινές μηχανές αναζήτησης – οι οποίες θα είναι ανεξάρτητες απ' το τραπεζικό σύστημα και θα διευκολύνουν τη σύγκριση του κόστους των υπηρεσιών που προσφέρουν οι διάφορες τράπεζες στην Ευρώπη, ως σημαντικό βήμα αντικειμενικής, υπεύθυνης, ποιοτικής και ολοκληρωμένης πληροφόρησης.

Επίλογος

Στη χώρα μας, η απόφαση της Ε.Α. να μην επιβάλει χρηματικές κυρώσεις στα τραπεζικά ιδρύματα για τις παράνομες πρακτικές που εφήρμοσαν επί χρόνια σε ό,τι αφορά στον καθορισμό των διατραπεζικών προμηθειών και να αρκестεί στις δεσμεύσεις τους για τη μείωση του ύψους των προμηθειών προς όφελος όσων κάνουν χρήση των ΑΤΜ, όχι μόνο δεν έτυχε της εκτίμησης και αποδοχής της ΕΣΕΕ, αλλά και προκάλεσε δυσάρεστη έκπληξη και δυσαρέσκεια στους καταναλωτές.

Ως γνωστόν, οι τράπεζες είχαν κατηγορηθεί για εναρμονισμένη πρακτική στο παραπάνω θέμα, δηλαδή ότι, από κοινού, είχαν προσδιορίσει το ύψος των διατραπεζικών προμηθειών. Τόσο οι επιχειρήσεις όσο, κυρίως, ο απλός πολίτης, ανέμεναν ότι, πέρα από τα όποια μέτρα λήφθηκαν, οι αρμόδιες αρχές θα επέβαλλαν και υψηλά πρόστιμα στις τράπεζες. Για το λόγο αυτόν, οι αποφάσεις της Ε.Α. αντιμετωπίστηκαν από την πλειοψηφία των απλών καταναλωτών ως «άφεση αμαρτιών» και οι δεσμεύσεις των τραπεζών σαν μία υπόσχεση εφαρμογής του νόμου και αποφυγής παράνομης σύμπραξης.

Σίγουρα, με την παραπάνω απόφαση της Ε.Α., ο πολίτης θα έχει κάποια σημαντικά οφέλη από τη μείωση των προμηθειών που θα τον χρεώνουν οι τράπεζες όταν συναλλάσσεται με αυτές μέσω των ΑΤΜ. Επιπλέον, εάν το συνολικό κόστος των διατραπεζικών προμηθειών μειωθεί κατά 50%, μία τράπεζα ούτε κερδίζει ούτε χάνει σε σύγκριση με την παρούσα κατάσταση, αφού έχει λιγότερο κόστος όταν πληρώνει αυτήν την προμήθεια και λιγότερο κέρδος όταν η άλλη τράπεζα της καταβάλλει την προμήθεια. Γίνεται φανερό, δηλαδή, ότι με αυτήν τη δέσμη μέτρων δεν ζημιώνονται ούτε οι τράπεζες ούτε οι καταναλωτές. Μάλλον, ωστόσο, ο πολίτης δεν περίμενε μόνο αυτό. Αφού η Ε.Α. δεν επέβαλε χρηματικά πρόστιμα στις τράπεζες ή υλική αποζημίωση στους πολίτες για την ζημία που υπέστησαν όλα αυτά τα χρόνια, θα περίμενε μια ηθική

ικανοποίηση, βασιζόμενος κατά κύριο λόγο στο κοινό αίσθημα περί δικαιοσύνης, ήτοι την καταδίκη τους.

Βέβαια, η Ε.Α. εναρμονίστηκε με τα μέτρα που έχουν, επιτυχώς μέχρι στιγμής, επιβληθεί διεθνώς σε παρόμοιες περιπτώσεις, τόσο εντός Ε.Ε. (απόφαση MasterCard), όσο κι εκτός (αποφάσεις Visa, MasterCard και NaBanco σε Αυστραλία και ΗΠΑ). Για το λόγο αυτό, εξάλλου, δεν επέβαλε πρόστιμα, αλλά προέβη σε μια σειρά δραστικών μέτρων με σκοπό την κατάλυση κάθε είδους εναρμονισμένης πρακτικής κατά του ανταγωνισμού. Άλλωστε, εξαρχής, σκοπός της δεν ήταν να τιμωρήσει και να καταδικάσει τις τράπεζες, αλλά να τις συμμορφώσει με τους κανόνες του υγιούς ανταγωνισμού.

Το μοναδικό, ίσως, μελανό σημείο της υπόθεσης των διατραπεζικών προμηθειών στη χώρα μας είναι ο τερματισμός της έρευνας εκ μέρους της αρμόδιας αρχής, η οποία αρκέστηκε στις δεσμεύσεις των τραπεζών και δεν συνέχισε την έρευνά της, η οποία μπορεί να έφερνε στο φως κι άλλες «ατασθαλίες» που ενδεχομένως να έχρηζαν ρύθμισης. Ως μέτρο σύγκρισης, εδώ, προβάλλεται η πρώτη απόφαση δεσμεύσεων της Ολλανδικής Αρχής Ανταγωνισμού της 6^{ης} Ιουνίου 2008, με την οποία εταιρίες τροφοδοσίας σχολείων υποχρεώθηκαν να τροποποιήσουν αμέσως τις συμβάσεις αποκλειστικότητας που είχαν συνάψει για την επόμενη σχολική χρονιά. Λόγω του επείγοντος, η Ολλανδική Αρχή Ανταγωνισμού έκανε δεκτές τις δεσμεύσεις, χωρίς, όμως, να τερματίσει την έρευνα, η οποία και θα συνεχιζόταν κατά τη διάρκεια της νέας σχολικής χρονιάς.

Επίσης, θα πρέπει να δοθεί κάποια περαιτέρω διευκρίνιση ως προς το ποσοστό (μ.ό. 50%) της μείωσης των διατραπεζικών προμηθειών. Συγκεκριμένα, πρέπει να αποσαφηνιστεί εάν το ποσοστό αυτό αντανakλά την πραγματική ζημία των καταναλωτών-χρηστών ΑΤΜ όλα τα τελευταία χρόνια ή είναι ένα ιδεατό και

οικονομικώς ορθολογικό ποσοστό, με βάσει και τις αντίστοιχες προμήθειες που ισχύουν σε άλλες χώρες. Δηλαδή, η ιδανική μείωση ήταν ένα χαμηλότερο ποσοστό (π.χ. της τάξεως του 40%), αλλά, τελικά, προτιμήθηκε το 50%, δεδομένων των υπέρογκων χρεώσεων τα προηγούμενα χρόνια, ή, τελικώς, το 50% αντικατοπτρίζει μια κανονική και λογική μείωση;

Εν κατακλείδι, δεν μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι το σύνολο των μέτρων που επέβαλε η Ε.Α. δεν είναι ούτε δραστικά και προς όφελος των καταναλωτών, ούτε άμεσα εφαρμόσιμα και στο μέτρο του δυνατού. Άλλωστε, οποιαδήποτε άλλη μορφή υπερβολικών μέτρων ίσως έθετε σε κίνδυνο την ισορροπία ολόκληρου του χρηματοπιστωτικού συστήματος, δημιουργώντας έντονες και ακραίες καταστάσεις, εις βάρος όλων των εμπλεκομένων μερών.

Σε ένα πολύ ενδιαφέρον βιβλίο που γράφτηκε πρόσφατα, του καινούριου Δημάρχου του Λονδίνου, αναφέρεται ότι, όταν ο Οκταβιανός Αύγουστος ανέλαβε αυτοκράτορας, διηύθυνε την αυτοκρατορία του με 130 δημοσίους υπαλλήλους από τη Ρώμη. Όταν η δυτική Ρωμαϊκή αυτοκρατορία «έπνεε τα λοίσθια», στη Ρώμη υπήρχαν 30.000 δημόσιοι υπάλληλοι! Φτάσαμε ήδη σε έναν ατελείωτο αριθμό τραπεζικών ιδρυμάτων κι εποπτικών αρχών, χωρίς, δυστυχώς, να μπορούμε να εκφράσουμε ικανοποίηση για τα αποτελέσματα. Ελπίζουμε το μέλλον του τραπεζικού τομέα να μην κινδυνεύσει να παραλληλισθεί με την ιστορία της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας...

Παράρτημα

Πόσο χρεώνουν οι τράπεζες για ανάληψη μετρητών με πιστωτικές κάρτες

ΤΡΑΠΕΖΑ	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ
Alpha Bank	έως 18 €
Aspis Bank	έως 6 €
Citibank	έως 9 €
EFG Eurobank	έως 25 €
HSBC	έως 7 €
Marfin Bank	έως 4,30 €
Millennium	έως 25 €
PROTONBANK	έως 9 €
Αγροτική Τράπεζα	έως 9 €
Γενική Τράπεζα	έως 5 €
Εθνική Τράπεζα	έως 20 €*
Ελληνική Τράπεζα	έως 2 €
Εμπορική Τράπεζα	έως 10 €
Πανελλήνια Τράπεζα	έως 2 €
Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο	έως 25 €
Τράπεζα Αττικής	έως 3,25 €
Τράπεζα Κύπρου	έως 15 €
Τράπεζα Πειραιώς	έως 8 €

* για κάρτες Business MasterCard, Eurocard, My Cash

Οι προμήθειες «φωτιά» σε γκισέ, ATM και Internet

Έως 15 € για πληρωμή ΙΚΑ, ΤΕΒΕ, ΦΠΑ τις τελευταίες ημέρες κάθε μήνα

Έως 0,5 € για μεταφορά χρημάτων από λογαριασμό σε λογαριασμό άλλου προσώπου στην ίδια τράπεζα

Έως 3,5 € για αναλήψεις στο ATM άλλης τράπεζας μέσω ΔΙΑΣ

Έως 1 € για πληρωμή λογαριασμού ΔΕΚΟ από το γκισέ

1 € ανά σελίδα για έκδοση μπλοκ επιταγών

Έως 0,5 € για μεταφορά χρημάτων μέσω Internet σε άλλη τράπεζα

Έως και 100 € για αποστολή εμβάσματος στο εξωτερικό

Προμήθεια έως 1,5 € για έκδοση εγγράφου μηνιαίων συναλλαγών (statement)

Έως 120 € συνδρομή τον χρόνο για ανοικτά δάνεια

Έως 70 € ετήσια συνδρομή σε πιστωτικές κάρτες

50 € για εξέταση έγκρισης στεγαστικού δανείου

Έως 200 € για συγκέντρωση στοιχείων πελάτη

Πηγή: Audio/Video Technology Portal,

<http://www.avsite.gr/vb/showthread.php?p=80586>

ΕΞΟΔΑ ΚΑΙ ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ ΑΤΜ					
ΤΡΑΠΕΖΑ	Ανάληψη Μετρητών με Χρέωση Αποταμιευτικού Λογαριασμού μέσω του Δικτύου:			Ερώτηση Υπολοίπου μέσω του Δικτύου:	
	της Ιδίας	Άλλων Τραπεζών σε Ελλάδα - Ε.Ε.	Άλλων Τραπεζών σε Τρίτες Χώρες	της Ιδίας	Άλλων Τραπεζών
AEGEAN BALTIC BANK A.E.	-	-	-	-	-
ALPHA ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε.	0	≤ €100: €1,50 > €100: €0,5+1%, max €3,50	1% min €4,40	0	€ 0,50
AMERICAN BANK OF ALBANIA	0	1%, min 1€ - max €3	0	0	0
AMERICAN EXPRESS BANK, I.B.C.	0	1% min €0,79 - max €2,79	0	0	0
ASPIS BANK ΑΝΩΝΥΜΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ	0	1% min €1,50 - max €3	1% min €1,50 - max €3	0	€ 0,50
BANK SADERAT IRAN	-	-	-	-	-
BNP PARIBAS	-	0	-	-	-
BAYERISCHE HYPO UND VEREINSBANK AG	-	-	-	-	-
CETELEM	-	-	-	-	-
CITIBANK INTERNATIONAL PLC	0	€2,50 / ανάληψη	€2,50 / ανάληψη	0	€0,70 / ανάληψη
EFG EUROBANK ERGASIAS	0	€1,50 - €3	0,5% / συναλλαγή	0	€ 0,50
F.B.B. ΠΡΩΤΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	0	€0,73 - €2,79 +€0,15 (αποδίδεται στη ΔΙΑΣ)	0	0	€ 0,29
FIDIS BANK GmbH	-	-	-	-	-
F.C.E. BANK PLC	-	-	-	-	-
GMAC BANK	-	-	-	-	-
HSBC BANK PLC	0	€ 3	€ 3	0	0
ISTITUTO BANCARIO SAN PAOLO DI TORINO SPA	-	-	-	-	-
MARFIN BANK A.E.	-	-	-	-	-
NOVABANK A.E.	0	1%, min €1,50 - max €3	€ 3	0	€ 0,60
PROBANK A.E.	0	€1,50 + 0,5% στο ποσό	€3 + 1% στο ποσό	0	€ 0,47

Η Ρύθμιση των Διατραπεζικών Προμηθειών
Παντσίδης Παράσχος (ΜΟΕΣ/0720)

PROTON ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε.	-	-	-	-	-
SOCIETE GENERALE BANK AND TRUST	-	-	-	-	-
THE ROYAL BANK OF SCOTLAND PLC	-	-	-	-	-
UNION DE CREDITOS ΙΝΜΟΒΙΛΙΑΡΙΟΣ S.A.	-	-	-	-	-
VOLKSWAGEN BANK GmbH	-	-	-	-	-
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	0	1%, min €0,73	-	0	€ 0,29
ΓΕΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	0	1% + €0,15 x 1,19	1%	0	€ 0,47
ΕΓΝΑΤΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε.	0	€ 2,50	€3,50 μέσω VISA NET	0	€ 0,50
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	0	πάγιο €1,50 +5% επί του ποσού	πάγιο €1,50 +5% επί του ποσού	0	€ 0,44
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΤΔ	0	1% επί του ποσού min €0,88 - max €2,94 ALPHANET: Καμία χρέωση	2% επί του ποσού min €3	0	€ 0,44
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	0	€0,03 + 1%	€3 + 1%	0	€ 0,44
ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	0	0	0	0	0
ΛΑΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (ΕΛΛΑΣ) Α.Ε.	0	€1,50 Ελλάδα	1,25% επί του ποσού	0	€ 0,45
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε.	-	1% + €0,03 (min €0,90 - max €2,97)	2% + €1,25	-	€ 0,47
ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΟ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ	0	€0 - €3	€0 - €3	0	€ 0,44
ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΤΤΙΚΗΣ Α.Ε.	0	Προμήθεια ΔΙΑΣ €0,88 - €2,94	0	0	Προμήθεια ΔΙΑΣ €0,44
ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΤΔ	0	€1,85	€2,85	0	€0,65
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε.	-	ALPHANET: 0,20% + €1, max€3 ΔΙΑΣ: 1% min €1,10 - max €3 Χώρες Εντός Ευρωζώνης: 1% min €1,10 - max €3	Χώρες εκτός Ευρωζώνης: €5 TIRANA BANK: €4	-	ALPHANET: €0,35 ΔΙΑΣ: €0,55 Χώρες Εντός Ευρωζώνης: €0,55 TIRANA BANK: €0,55 Χώρες Εκτός Ευρωζώνης: €1
ΩΜΕΓΑ ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε.	0	ΔΙΑΣ (Ελλάδα μόνο)	-	0	0

 Πηγή: <http://photo.kathimerini.gr/xtra/files/Bank/html/T4.htm>

Βιβλιογραφία

- Περιοδικό “20 Χρόνια Επιστημονικό Μάρκετινγκ”. Ο Παλμός των Τραπεζών: *Μαχαίρι στις προμήθειες για χρήση των ATM*, Τεύχος Σεπτεμβρίου 2008, άρθρο διαθέσιμο στον ιστότοπο http://www.morax.gr/article_show.php?article_id=2544#.
- David Balto, *The Problem of Interchange Fees: Costs Without Benefits?*, 21(4) EUR. COMPETITION L. REV. 223 [2000].
- Baxter, W.F. (1983) “Bank Interchange of Transactional Paper: Legal Perspectives”, *Journal of Law and Economics*.
- Evans, S. David and Schmalensee, Richard, “The Economics of Interchange Fees and their Regulation: An Overview” (May 23, 2005). MIT Sloan Working Paper No. 4548-05, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://ssrn.com/abstract=744705>.
- J.-C. ROCHET & JEAN TIROLE, *TWO-SIDED MARKETS: AN OVERVIEW* (Institute d’ Economie Industrielle, IDEI Working Paper, 2004), διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://isis.ku.dk/kurser/blob.aspx?feltid=122003>.
- Stuart E. Weiner and Julian Wright (2005). *Interchange Fees in Various Countries: Developments and Determinants*, *Review of Network Economics*, Vol.4, Issue 4 (latest edition December 2005), διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.kansascityfed.org/publicat/psr/rwp/WeinerWrightWorkingPaper113005.pdf>.
- Alan S. Frankel. *Interchange Fees in Various Countries: Commentary on Weiner and Wright*, May 2005, άρθρο διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.kansascityfed.org/PUBLICAT/PSR/Proceedings/2005/Frankel.pdf>.
- Ιστοσελίδα Euro2Day, Ειδήσεις/Οικονομία: *Στην Επιτροπή Ανταγωνισμού οι προμήθειες τραπεζών*, 07/02/2008, άρθρο διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.euro2day.gr/news/economy/124/articles/150673/Article.aspx#play>.
- Ιστοσελίδα “in.gr”. Ειδήσεις-Οικονομία: *Νέα αντιμονοπωλιακή δίκη, αυτήν τη φορά εναντίον των Visa και MasterCard*, 12/06/2000, άρθρο διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.in.gr/news/reviews/article.asp?lngReviewID=526049&lngItemID=284929>.
- Ιστοσελίδα “in.gr”. Ειδήσεις-Οικονομία: *Απαλλαγή στις διατραπεζικές προμήθειες που αφορούν σε διασυννοριακές πληρωμές με Visa*, 24/07/2002, άρθρο διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=395699&lngDtrID=251>.

- Ιστοσελίδα “in.gr”. Ειδήσεις-Οικονομία: Έρευνα για τις χρεώσεις της Visa στις διασυνοριακές συναλλαγές ξεκίνησε η Κομισιόν, 27/03/2008, άρθρο διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.in.gr/innews/article.asp?lngEntityID=885547>.
- Δικτυακός Τόπος Επιτροπής Ανταγωνισμού. Αποστολή/Αρμοδιότητες και Γενική Διεύθυνση Ε.Α., συνδέσεις διαθέσιμες στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.epant.gr/category.php?Lang=gr&id=5>.
- Δικτυακός Τόπος Επιτροπής Ανταγωνισμού. Αποφάσεις Αυτεπάγγελτης Έρευνας για τα Διατραπεζικά Συστήματα DIASDEBIT, DIASATM και DIASTRANSFER, διαθέσιμες στη διεύθυνση http://www.epant.gr/img/x2/apofaseis/apofaseis350_1_1194268559.pdf.
- Δικτυακός Τόπος Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ετήσιες Εκθέσεις επί της Πολιτικής Ανταγωνισμού 2005, 2006, 2007, διαθέσιμες στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://ec.europa.eu/competition/annual_reports/.
- Δικτυακός Τόπος Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ενημερωτικά Δελτία για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες: FIN-FOCUS Αριθ. 3 – Μάιος 2007, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://ec.europa.eu/internal_market/fin services-retail/docs/finfocus/finfocus3/finfocus3_el.pdf.
- Δικτυακός Τόπος Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Απόφαση 19/XII/2007, Cases COMP/34.579 MasterCard, COMP/36.518 EuroCommerce, and COMP/38.580 Commercial Card, υποθέσεις διαθέσιμες στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/cases/decisions/34579/provisional_nc_decision.pdf (provisional non-confidential version).
- Δικτυακός Τόπος Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ελλάδα/Ειδήσεις: Αντιμονοπωλιακή Νομοθεσία, 01/04/2009, άρθρο διαθέσιμο στην ηλεκτρονική σελίδα http://ec.europa.eu/ellada/news/news/20090401antimonopolio_el.htm.
- Δικτυακός Τόπος Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Πρακτικά: Έκθεση σχετικά με τον ανταγωνισμό: Τομεακή έρευνα σχετικά με τις λιανικές τραπεζικές υπηρεσίες (2007/2201(INI)), 15/05/2008, διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2008-0185&format=XML&language=EL#title2>.

- Δικτυακός Τόπος Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υποθέσεις: Case No. COMP/29.373 – VISA International – Multilateral Interchange Fee, 2002 O.J. (L318) 17 [Visa II], διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002D0914:RO:NOT>.
- Δικτυακός Τόπος Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ανακοινώσεις Επιτροπής: Τομεακή έρευνα, σύμφωνα με το άρθρο 17 του κανονισμού 1/2003, σχετικά με τις λιανικές τραπεζικές υπηρεσίες (τελική έκθεση), 31/01/2007, διαθέσιμη στη διεύθυνση <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0033:FIN:EL:DOC>
- Δικτυακός Τόπος Επιμελητηρίου Καβάλας. Δελτία Τύπου: Ανταγωνισμός: Η τομεακή έρευνα της Επιτροπής εντοπίζει σημαντικά εμπόδια για τον ανταγωνισμό στις λιανικές τραπεζικές υπηρεσίες, 26/02/2007, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.kcci.gr/?p=26>.
- Δικτυακός Τόπος Ευρωπαϊκής Ένωσης, Δελτία Τύπου: MEMO/08/170, Antitrust: Commission initiates formal proceedings against Visa Europe Limited, 26 Μαρτίου 2008, δελτίο τύπου διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/08/170&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.
- Δικτυακός Τόπος Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δελτία Τύπου: Η Επιτροπή χορηγεί απαλλαγή για τις πολυμερείς διατραπεζικές προμήθειες που αφορούν τις διασυννοριακές πληρωμές με κάρτα Visa, 24/07/2002, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/02/1138&format=HTML&aged=1&language=EL&guiLanguage=en>.
- Δικτυακός Τόπος Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δελτία Τύπου: Ανταγωνισμός: Η Επιτροπή απαγορεύει τις πολυμερείς διατραπεζικές προμήθειες της MasterCard εντός του ΕΟΧ, 19/12/2007, δελτίο τύπου διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1959&format=HTML&aged=0&language=EL&guiLanguage=en>.
- US Department of Justice vs. Visa and MasterCard, υποθέσεις διαθέσιμες στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.usdoj.gov/atr/cases/f9800/9857.htm.
- Ιστότοπος New Rules Project. ATM Surcharge Fact Sheet (2000), διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.newrules.org/banking/atm-surcharge-fact-sheet>.